

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 08951

GEKLIBENE LIDER

Ozer Smolenskin

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

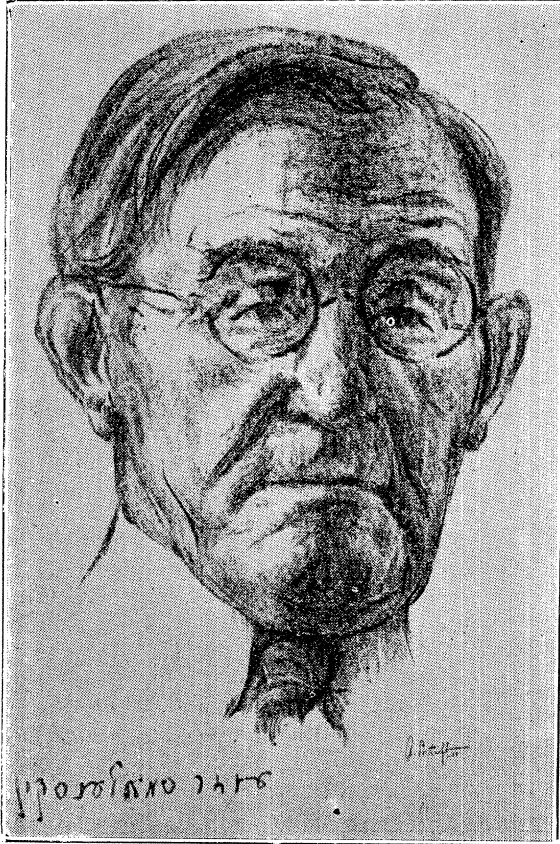
Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

געקליבענע לידער

— פון —

עוזר סמאלענסקין

ארויסגעגעבן פון

פילאדעלפיער היכרו לימערטור סאסייטי
מיט דער מיטוויקונג פון פילאדעלפיער צווייג
„אידישע קולטור געזעלשאפט“

1933

נעדרוקט ביי
מיד-סימי פרעם
פילאדעלפיא

געווירדמעט
דעם אנדענקען
פון מיין באבע חיה
און מאמע חיהרגיס,

ע"ה.

א במקום הקדמה

1.

אינ'ם קליינעם אוקראינישן שמעטל, וואו איך האָב ביי א פרומען חסיד'ישן מלמד געלערנט ש"ס און פוסקים, און אין די פרייע שמונדן אליין, פאר זיך, געלערנט ספרי-מוסר, חסידות און קבלה—אלץ, וואָס איך האָב נאָר ביי מיין רבי'ן אין הויז, ביי'ם רב און דין פון שמעטל און אין גרויסן חסיד'ישן בית-המדרש קריגן געקאָנט,—האָב איך צו צוועלף יאָר דערטאפט ערגעץ דעם רד"ק'ס, "מסלול" און מיט גרויס חשק זיך גענומען חזר'ן די כללי-הדקדוק, כדי איך זאָל קאָנען אָפ-היטן ביי'ם דאוונען דעם, "דגש חזק" מיט'ן, "דגש קל", דעם, "שוא נח" און, "שוא נע" און דעם, "מלעיל און מלרע".

גראַד אין יענער צייט האָט דער גוטער יאָר אָנגעטראָגן צו אונז אין שמעטל עפעס א לערערל מיט פארלייגטע הינטער די אויערן פיאות און אין א קורצן רעקל. איינמאָל, דערהערנדיק מיך קוועטשן דאָס דאוונען על-פי דקדוק, האָט ער זיך דערנענטערט צו מיר, גע-וואָרן גוט-פריינט און בגנבה אָנגעהויבן מיר אונטערצושטופן לשון-קודש'דיקע ספרימ'לאך, ווי דעם, "אהבת-ציון", אשמת שומרון" און אנדערע.

צו דרייצן יאָר, אין גיכן נאָך מיין בר-מצוה, האָב איך, דורך דעם זעלבן לערערל, זיך באקענט מיט'ן אפיקורוס פון אונזער שמעטל, וואָס ער האָט פארמאָגט א גרויסע ביבליאָטעק פון כמעט אלע, אלטע און נייע, השכלה ספרים.

מיט אמת'ער מסירות-נפש פלעג איך זיך אמאָל ביינאכט אריינ-כאפן צו אַט יענעם אפיקורוס אין הויז און באַרגן ביי אים איינציק-

ווייס די שווערע, דיקע ספרי-תנך מיט'ן „ביאור“, דעם „תלמוד-לשון-עברי“ און אנדערע פון דעם מין (*).

צווישן אנדערע אפיקורסישע ביכלעך האָט ער מיר איינמאַל אויך אריינגעשטופט לינעצקי'ס „פויליש אינגל“. און מיט אַט דעם ביכל בין איך ניט פאַרויכטיק גענוג געווען און בין מיאוס אריינגעפאלן: דער רבי האָט מיך געכאפט, ווען איך האָב פון אים עפעס פאַרגע-לייענט פאַר מיינע חברים אין חדר. איך בין אזוי געווען פארטיפט אין מיין פאַרלעזונג, און מיינע חברים אזוי פאַרכאפט פונ'ם פאַר-געלעזענעם, אז קיינער פון אונז האָט ניט געהערט און ניט באמערקט, ווי דער רבי איז פונ'ם דאוונען אריינגעקומען אין שטוב און שטיין געבליבן ביי דער טיר מיט'ן טלית-זאק אונטער'ן אַרעם.

— „וואָס איז דאָס, האָ?"

ביי די דאָזיקע אזוי גוט אונז באקענטע, אָבער גאַנץ אומדער-ווארטעמע זוערטער איז מיין קול ווי אַפגענומען געוואָרן. איך האָב שנעל פאַרמאכט דאָס ביכל און ניט געוואוסט וואָס צו טאָן מיט דעם.

דער רבי איז צוגעגאַנגען צו מיר, געהייסן מיר צייגן אים דאָס ביכל, א קוק געטאָן אויפ'ן שער-בלאט, געהייסן אלע מיינע חברים פאַרנעמען זייערע ערטער ארום טיש מיט די גמרא'ס (צו מיר איז קיין כתה ניט געווען, און איך האָב דאריבער געהאט א באזונדער טישל פאַר זיך מיט מיינע ספרים לעבן א פענצטער אין א ווינקל פון חדר) און דאן האָט ער, מיט אן עטוואס אויפגערעגט קול, שטיל און כמעט פליסערנדיק געזאָגט צו מיר: „דו, עוזר, בלייבסט היינט אויף ווארעמעס ביי מיר—איך וויל מיט דיר עפעס ריידן“.

(* אַט די ספרים פלעגן איך לערנען שפעט ביינאַכט, ווען אַלע זענען שוין אין דער היים געשלאפן, אויפ'ן אויוון, וואו איך האָב מיין געלעגער געהאַט, ביים טונקעלן שיין פון אַ קליין, רויכערדיק, בלעכו קעראַסין לעמפל.)

ביי די ווערטער איז דאס הארץ אין מיר איינגעפאלן. איך האב זיך געפילט ווי שולדיק פאר מיין רבי'ן, וועלכער האט מיך ליב גע-
 האט מער פון אלע זיינע תלמידים, און פלעקט מיט מיר שטאלצירן פאר זיינע קאלעגן-מלמדים און אלע אנדערע כלי-קודש. איך בין דאן אלט געווען קארגע פערצן יאָר און האב שוין ניט נאָר געלערנט „יורה-דעה“ און „חושן-משפט“ מיט אלע מפרשים—איך פלעג שוין אליין, יעדן טאָג זאָגן א „לייענען“ פאר אים, איינמאָל פון „בבא-בתרא“ מיט'ן „מהרשא“ און „מתרם-שיף“ און א צווייטן מאל פון „נדרים“ מיט'ן „ר"ן“ און „אלפס“; און יעדן דאָנערשטאָג אויף דער נאכט, ווען אלע תלמידים פלעגן שוין אוועקגיין אהיים, בין איך גע- בליבן אין חדר און צוזאמען מיט'ן רבי'ן פלעגן מיר לערנען די סדרא פון דער וואָך מיט'ן „אלשיך“, אַט דעם ארץ-ישראל'דיקן מפרש מיט זיין מאָדנע-הארבן סודות'דיקן לשון, און יעדן שבת בייטאָג—אמאָל דעם „ערבי-נחל“, וואָס איז אַנגעפיקעוועט מיט „סודות“, „רמזים“, „ניטרוקן“, „צירופים“ און „הכאות“, און אן אנדערש מאל ר' יונתן פרעגער'ס „יערות-דבש“ (פון אַט דעם לעצטן ספר פלעג איך אַפט אמת'דיק הנאה האָבן: נאָך מיין דאמאלסדיקן באגריף—טאקי זיס ווי האַניק געווען) — מיט איינעם וואָרט, איך בין געווען פארעכנט ביי אים ווי א חבר, ניט קיין תלמיד, און . . פלוצלונג אזא אומגליק.

ארום צוועלף אזייגער, אזוי שנעל ווי דער גאנצער „חדר“ איז אוועק אהיים עסן ווארעמעס, נאָך איידער די רבי'צן האָט צום מיש געגרייט, האָט דער רבי פארמאכט די טיר פון חדר, קיינער זאל אונז ניט שמערן, און זיך געווענדט צו מיר כזה הלשון:

„אזוי, אזוי, עזרל! אַט וואו דו האלמסט שוין! איך האב אַכער שוין מיט א צייט צוריק „מאחורי הפרגוד“ געהערט, אז דו גייסט ארונטער פונ'ם דרך הישר . . . עס האָט זיך מיר אַכער ניט געוואַלט

גלויבן אויף דיר: סטיימש! היתכן?! דו, מיין בעסטער תלמיד, מיין תלמיד מובהק, מעג איך זאגן—וואס צוויי רבנים האָבן דיך געוואָלט פאר אַ התן (איין רב'ס טאָכטער בין איך צוזאמען מיט מיין רבי'ן און מיין באבע'ן געפאָרן שוין אפילו „אַנקוקן“: עפעס אַן איבערגעד-וואקסענע, פרישמטשעוואטע מויד פון א יאָר פינף און צוואנציק) — זאָלסטו גאָר . . . זאָלסטו לייענען דאָס „פוילישע אינגל“?! און ניט גאָר דאָס „פוילישע אינגל“ אליין . . . זאָג מיר, עוזרל, דעם אמת: קוקסטו טאקי אריין אינ'ם תנ"ך מיט'ן „ביאור“ פון אַט יענע „בער-לינטשיקעס“, ימח שמם וזכרם?! לערנסטו טאקי אַט יענעס „בן-כלב'ס“ (בן-זאב'ס), „תלמוד-לשון-עברי“? צי אפשר האָבן עס גאָר שונאים, ניט פארגינערס, אויסגעטראכט אויף דיר?—וואָס שווייגסטו, עוזר? פארוואָס ענטפערסטו מיר ניט? זאָל איך זאָגן, אז . . . „שתיקא כהודיה דמיא“? (* . . .)

די גאנצע צייט פון אַט דער טיראדע האָב איך געהאלטן דעם קאַפּ ארונטערגעלאָזט: ניט געקאַנט מיין רבי'ן גלייך אין פנים אריין-קוקן. לייקענען האָב איך ניט געוואָלט; מודה זיין זיך האָב איך ניט געוואגט: עס וואָלט געווען פאר אים א צו שמארקער קלאפ — זאָל ער דערווייל מיינען, אז איך בין מהרהר בתשובה.

און כך הווא:

— „הער-זשע אויס, עוזר!“ האָט ער נאָך א קורצן נאַכדיינקען פאַרטגעזעצט: „איך זע, און איך גלויב, אז דו ביסט נאָך ניט צו ווייט אוועק אויפ'ן וועג צו דער סטרא אחרא, ביסט נאָך ניט צו טיף פאר-זונקען אין די מ'ט שערי-טומאה . . . טאָ באדיינק זיך און קער זיך אום צוריק צום איינציקן קוואל פון דער חכמה עליונה, צו אונזער

(* א יורדישער אויסדרוק אין תלמוד, מיינענדיק: שווייגן הייסט צונעבן, זיך מודה זיין.)

הייליקער תורה מיט אלע אירע געטלעכע מפרשים, ראשונים ואחרונים: און דאן . . . און דאן האָף איך, אז מיט'ן אויבערשטנ'ס הילף וועסטו אין דריי פיר יאָר ארום קריגן סמיכה אויף רבנות און אפשר נאָך חתונה האָבן מיט א גביר'ס א מאַכטער און פאראייניקן „תורה וגדולה במקום אחד“. און ביי די ווערטער דערלאנגט ער מיר דאָס „פוילישע אינגל“ און זאָגט: „נא, נעם אַט די פאסקודסטוואָ און גיב עס אָפ צוריק דעם ימח-שמו'ניק, ביי וועמען דו האַסט עס געליען, מיט אלע זיינע אנדערע ספרים היצונים, אויב דו האַסט וועלכע ביי זיך, און גאָט זאָל דיר—און איך האָף, אז ער וועט דיר—מוחל זיין, און איך וועל בלייבן ווי פריער דיין געטרייער רבי און . . . און חבר. איצט קום זיך וואשן צום עסן!“

2.

מיין רבינ'ס האַפנונגען זענען, ליידער, ניט דערפילט געוואָרן. דאָס „פוילישע אינגל“ האָב איך טאקי אומגעקערט זיין אייגנטימער, אויף זיין פלאץ אָבער האָב איך גענומען עטלעכע אנדערע ביכלעך, צווישן וועלכע עס איז אויך געווען אברהם מאפ'ס „עיט צבוע“, — יענער ספר, וואָס איז, דוכט מיר, מער ווי אלע אנדערע פון זיין מין, געווען פאראנטוואָרטלעך פאר דער גאָר גרויסער צאָל אפיקורסים, וואָס זענען אין יענער עפאָכע ארויפגעשוואומען אויף דער שטילער, פארשימעלטער אויבערפלאַך פונ'ם שטייענדיקן זומפ—דעם האלבי פארשלאָפענעם אידיש-חסדישן לעבן פון די אוקראינישע שמעט און שמעטלעך.

און ניט שפעטער ווי אין צוויי, דריי חדשים ארום נאָך מיין רבינ'ס גוט געמיינטן און טיף דורכגעפילטן מאַנאָלאָג פון פריינט-לעכער מוסר-זאָגעריי איז מיין נאָמען אין שמעטל, וואו אלע ווייבער האָבן זיך ביז אהער מיט מיר געבענמשט און זיך געוואונטשן אזעלכע

גומע און פרומע בחורימ'לעך-מתמידים ווי איך, געוואָרן צו שאַנד און צו שפּאַט, און מיין לאַגע איז געוואָרן אומדערטרעגלעך.

און פאסירט האָט עס אַט ווי:

אויפגעהאלטן האָב איך זיך ביי מיינער א באכע, אן אַרעמע אלמנה פון איר ערשטן מאן, מיין זיידן פון טאטנ'ס צד, און א פאר-אומגליקטע, וויסמע עגונה פון איר צווייטן מאן. געוואוינט האָבן מיר אין שכנות ביי א פרומען, חסיד'ישן יונגען מאן, א רב'ס א זון, א שמש אין א קליין חסיד'יש קלייזל. זיין ווייב, מיין רבינ'ס א שוועסטער, האָט געהאט א „שמעלכל“ צווישן די קרעמלעך פון אי-דישן מארק. זיי האָבן געהאט עטלעכע קינדער, פון וועלכע דאָס עלטסטע איז געווען א בחור'ל מיט איין יאָר אינגער פון מיר, וואָס האָט געהאט א גוט „קעפל“ און געווען א שטיקל מתמיד דערצו, און מיר זענען, נאטירלעך, געווען באפריינדעט. ווייס איך ניט גענוי עד היום: צי האָט עס מיין רבי אַט דאָס בחור'ל, זיין פלימעניקל, אַנ-געשמעלט מיך צו שפיאָנירן און אויסגעפינען וואָס איך לערן און לייען אין די שפעטע אַווענטן אין דער היים, אַדער דער אפיקורסישער יצר-הרע אין מיר האָט עס מיך אַנגערעדט צו מאכן אים פאר א פּאַ-זעליט פון מיינע אפיקורסישע געדאַנקען, און איך האָב זיך אליין דערמיט פארראטן, — ווי די מעשה זאָל אויך געווען זיין, נאָר פּלוז-לונג האָט זיך אראָפּגעלאָזט איבער מיין קאָפּ א קאטאסטראָפּע, ווי א דונער-און-בליץ-שמורעס פון א לויטערן וואַלקנלאָזן הימל.

איין מוצאי-שבת שפעטלעך ביינאכט, ווען קיינער, חוץ מיר, איז אין דער היים ניט געווען, און איך בין געווען שטארק פארטיפט אין איינעם פון די העכסט אינטערעסאַנטע קאפיטלען פונ'ם „עיט צבוע“, איז מיין באכע, — וואָס זי האָט געצאָלט פאר מיר שכר-למוד פון מיין עלפטן יאָר אָן, אין דער האַפּנונג צו מאכן פון מיר א פרומען רב און

דורכדעם זוכה זיין צו א שטול אין גן-עדן, — איז מיין באבע ווי א שטורעם-ווינט אריינגעפלוין פון דרויסן, צוגעלאָפן צו מיר און גע-
נומען מיר איינטיילן שטארקע סטופאקעס מיט אירע ביינערדיקע קולאקעס און באשיטן מיך מיט קללות און חרמות, צולייגנדיק דערביי:
„אַט דאָס איז דיר פאר לערנען ספארבע מיט כיר פון די בערלינער פיקארסיס!
אַט דאָס איז דיר פאר לערנען דעם טרייף-פסול פון . . . פון דיר זאָל איך אזוי וויסן, רבוננו של עולם! ווי איך ווייס ווי ער הייסט דאָרטן . . . דעם . . . „דיבעק“, צי „דידעק“ פון איינעם א שטאדאלניק,
וואָס האָט געהאט א גויע פאר א ווייב . . . גיי, הער, וואָס דיין רבי האָט מיר אָנגעדערציילט אויף דיר, ימח-שמו'ניק! ער איז דאָך תמיד געווען גאָר דיין כפרת, האָט געהאלטן פון דיר אן אוילעמלאַי, פלעגט מיר כסדר זאָגן, אז גאָר אין גיכן וועסטו שוין מעגן שאלות פסק'ענען, און צום סוף . . . וויי איז מיר און ווינד איז מיר! . . . פארוואָס קומט עס מיר, גאַטעניו?! צום סוף, זאָגט ער, ביסטו גאָר ארויס לי . . . ספארבערא!*) — אויסגערונען, אויסגע-
שוואומען וואָלסטו בעסער געוואָרן פון דיין מאמע'ס בויך איידער דו ביסט גאָר געבוירן געוואָרן צו פארשווארצן מיר דאָס פנים אויף דער עלטער!
בעסער וואָלסטו געווען אָנגעלייגט מיט'ן קאַפּ איידער דיין מאמע מיט דער פאטלע האָט דיר געבראכט צו מיר איך זאָל פאר דיר דאָ שבר-למוד צאָלן! — ארויס פון דאנען! דיין דוך זאָל זיך דאָ מער ניט געפינען!
איך וויל דיר, משומד, מער ניט קענען: צו דיין מאמע-מאמע צוריק אין דאָרף אריין גיי! איך וויל מער אויף דיין טרייפענעס „פארצער“ ניט קוקן!“

נאָך אַט דעם שרעקלעכן שטורעם איז געקומען . . . א רעגן. די אומגליקלעכע באבע מיינע, אנטוישט אין איר האָפּענונג צו האָבן אן אייניקל א רב, אין גרויס פארצווייפלונג ביים געדאנק, אז איר

*) תרבות רעה.

גאנצע פראצע איז געווען אומזיסט, אז קיין שטול אין גן-עדן וועט זי שוין אין מיין זכות זיכער ניט האָבן, — האָט זיך, אן אויסגעמאטער-טע, אן איינגעהויקערטע, אוועקגעזעצט אויף א ביינקל ביים טיש און, אונטערשפארענדיק איר קאָפּ מיט ביידע הענט, זיך ביטערלעך, הארצרייסענדיק צעוויינט, אָנפאנגט שטיל און נאכהער הויך און הע-כער, איבעררייסנדיק פון צייט צו צייט איר שלוכצן אָט מיט א שטילן מורמלען פון עפעס פאר מיר אן אומפארשטענדלעכער תפילה, און אָט מיט א זוילדן אויסגעשריי פון עפעס א נייער אימפראוויזירטער קללה. א טיפער געפיל פון רחמנות צו דער אומגליקלעכער באבע האָט גע-נומען רייסן מיין הארץ אויף שטיקער, אָבער יעדעס מאָל, וואָס איך האָב געפרובירט צוגיין צו איר און זאָגן איר עפעס, ניט וויסנדיק נאָך אליין וואָס, האָט זי מיך מיט אירע ביינערדיקע הענט אָפגעשטויסן פון זיך מיט אזא אימפעט, מיט אזא קראפט, אז איך בין א פאָר מאָל אומגעפאלן. איז פאר מיר דאן, פארשטייט זיך, מער גאַרניט געבליבן צו טאָן, ווי—ארויפקריכן אויפ'ן אויוון און זיך לייגן שלאָפן.

אין צוויי וואָכן ארום נאָך מיין „נתגלה ווערן“, דאָס הייסט, נאָך יענעם שטורעמדיקן אומפארגעסלעכן מוצאי-שבת, האָב איך, א פערצן-און-א האלבי-יאָריקער בחורל, א כן-יחיד ביי מייע אָרעמע טאטע-מאמע, וואָס זיי האָבן געוואוינט ביי א הונדערט וויאָרסט פון דעם דאָזיקן שטעטל, ערגעץ אין א פארוואָרפענעם דאָרף אין אן אנדער גובערניע, אויפ'ן לינקן ברעג פונ'ם דניעפר, — האָב איך, אין מיין באבע'ס אבוועזענהייט (זי האָט געהאנדלט מיט געזאלצענע פישן און איז געווען ערגעץ אויף א יאָרד) געמאכט א קלומיקל פון מייע תפילין מיט עטלאכע העברעאישע ספרימ'לעך און קירפישניקאָוו'ס גראמאטיקע, און בין אוועק, אביסל צופוס, און מערסטנס אויף איבער-געכאפטע גויאישע פורלאך, צו מייע עלטערן אהיים.

מיין טאמע, ווייט פון צו זיין א פרומער איד, א מענטש מיט א וועלטלעכן קוק אויפ'ן לעבן, אָבער אן וועלכע עס איז מיטלען צו געבן מיר א וועלטלעכע בילדונג, האָט מיר געגעבן די פולע פרייהייט צו לערנען און לייענען וואָס און וויפיל איך וויל. די מאמע מיינע, דווקא זער א פרומע אידענע, האָט אָבער געהאט גרויס אמונה אין איר בן-יחידל, און זעענדיק מיט וואָס פאר א התמדה און ברען איך האָב זיך גענומען לערנען און לייענען דינע גויאישע ביכלעך בייטאָג און דיקע אידישע ספרים ביינאכט, האָט אויך זי מיר אין גאָרניט ניט געשטערט און נאָר גאָט געבעטן פאר מיין געזונט, און ניט נאָר איז זי יוצא געווען מיט גאָט בעטן פאר מיין געזונט, נאָר זי אליין האָט זיך טאקי גלייך גענומען צו דער זייער וויכטיקער ארבעט פון . . . בריינגען מיין געזונט צו א בעסערן צושטאנד ווי יענער, אין וועלכן איך האָב עס פון דער באבע אהיים געבראכט . . .

ביים דאָרף לערער האָב איך געקראָגן אן אריפמעטיקע, א געאָ-גראפיע און א פאָר כרעסאמאטיעס, און אין דערבייאיקן שטעטל (וואו איך בין טאקי, אין 1863, געבוירן געוואָרן און פונ'ם פינפטן ביז'ן עלפטן יאָר פון מיין לעבן אין חדר געגאנגען), ביי א ווייטן קרוב, א שוחט, האָב איך געפונען און געקראָגן דעם . . . מורה נבוכים, כוזרי, עקדה, חובת הלבבות און אויך אכרובנאל'ס פירוש אויף יחזקאל און דניאל, און ביים רב'ם זון—אלטע נומערן „המליץ" און „הצפירה", איינגעבונדענע, גאנצע צוויי יאָר (אן אמת'ער „אוצר" פאר אזא בחורל ווי איך בין דאן געווען).

צו זעכצן יאָר האָב איך גע'פועל'ט ביים טאטן מיר זאָלן זיך אריבערציען אין שטעטל, און אין גיבן האָב איך זיך דאָרט באקענט מיט אן אלטן אויסגעדינטן גענעראל, און ער—א ליכטיקן גן-עדן זאָל

ער האָבן!—האַט מיך אריינגעפירט אין זיין ביבליאָטעק (אזא וואונ-
דערבארן אוצר, אזא גוואלדיק-גרויסע קאָלעקציע פון ביכער און
זשורנאלן האָב איך ביו דעמאָלט נאָך אין ערגעץ ניט געזעען), פון
וואנען איך פלעג אָפּט, אונטער זיין דערפארענער פּאַטערלעכער ליי-
טונג, נעמען אהיים צום לעזן אזויפיל בענד, זויפיל איך האָב נאָר
פארטראַגן געקאָנט: פריער די ווערק פון טורגעניעוו, גאגאל, דאָס-
טאַיעווסקי, טאַלסטאָי, פּושקין און לערמאַנטאָוו; שפעטער: בעלינסקי,
טשערנישעווסקי, דאָבראַליובאָוו, פּיסאַרעוו און מיכאילאָווסקי, און
נאָך שפעטער—די מאָנאטלעכע זשורנאלן: „וויעסטיניק יעווראָפּי“,
„סאוורעמעניק“, „אמיטשעסטוועניע זאפּיסקי“ און „רוסקאיע בא-
גאטסטוואָ“.

צו זיבעצן יאָר האָב איך אָנגעהויבן געבן אין שמעמל רוסישע
און אידישע „אוראקן“, ארויסהעלפנדיק טאטע-מאמע מיט א פאָר
רובל א וואָך. און ביי אכטצן יאָר האָט מיך א רייכער קרוב פון
אונזער אויעזדנער שטאָדט גענומען פאר לערער צו זיך אין הויז, און
פון דארטן האָט מיך א „פאסעאָר“, „צוגענומען“ („געקידנעפט“,
הייבט עס אויף אמעריקאנישן אידיש—מיט מיין צושטימונג, זעלבסט
פארשמענדלעך) פאר'ן נעקסטן זמן צו זיך אויף דער „פאסעסיע“.

און אַט אזוי בין איך ביז'ן דרייסיקסטן יאָר פון מיין לעבן געווען
לערער אין פארשיידענע שמעט און שמעמלעך פון אוקראינע, וואו
איך האָב כסדר געזוכט און געפונען די געלעגנהייט צו ליינען די
בעסטע פון יענער עפאָכע שאפונגען אין די מיר צוגענגלעכע שפראכן:
העברעאיש, אידיש און רוסיש. און דאָ מוז איך זיך מודה זיין, אז
וואָס אנבעלאנגט דער פּאָעזי פון יענער צייט, האָבן די גרעסטע
ליריקער, ווי נאדסאָן און אפילו דער געניאלער מיכה יוסף לעבענזאָן,

קיין טיפן רושם אויף מיר ניט געמאכט. בעת יהודה ליב גארדאן.
יה"לל און, הויפטזעכלעך, נעקלאסאָוו מיט זייערע סאַציאלע און
סאַציאל-רעוואָלוציאָנערע לידער פלעגן מיך שמענדיק באהערשן און
ביז די טיפסטע טיפענישן פון מיין נשמה דערשימערן, און ביז צום
היינטיקן טאָג נאָך געפין איך זיך אונטער זייער גרויסן, מעכטיקן
איינפלוס.

יא! פון אלע דיכטער פון יענער עפאָכע וואָס איך האָב אין
מיין לעבן געלעזן, זענען מיינע באליבטסטע געווען און פארבליבן:
י. ל. גארדאן און נעקראסאָוו.

דערמאנענדיק נעקראסאָוו'ן, האָבן פלוצלונג, צו פארדאנקען דער
אסאַציאציע פון געדאנקען, פון ערגעץ א ווייטן, טיפן ווינקל פון מיין
שוין שוואכן זכרון, אויפגעטויכט עטלאכע פערזן פון אַט דעם געניאלן
פאָלקס-דיכטער, פון וועלכע איך וועל דאָ פרוכירבן געבן א פרייע
איבערזעצונג:

אונזער שטאַט-זייגער חצות האָט געשלאָגן;
אַבער ס'ווילט זיך ניט שלאָפן . . . וואָס טוט מען? —
לאָמיר ווינטשן אַ גוטע-נאַכט יענעם,
וואָס ער ליידט אלע יסורים פון גיהנום
אויף דער וועלט אין נאָמען פון קריסטוס;
וועמענ'ס ברוגז'ע אויגן פאָרגיסן ניט קיין טרערן,
וועמענ'ס מויל, אַ פארשטומט, לאָזט קיין מורמל ניט הערן,
וועמענ'ס הענט, די פאָרגרעבטע, נאָר שאַפן און שאַפן,
מיט דרד-ארץ פאַר אונז איבערלאָזנדיק —
זיך פאַרטיפן אין חכמות, אין קונסטן,
פאַנטאַזירן פון לוקסוס און שיינקייט,
און זיך נאָכגעבן אלערליי תאוות.

קיינ אמעריקע בין איך, שוין א ממופל מיט א זוייב און פיר קינדערלעך, געקומען אין יאָר 1893.

עס איז געווען דאָס לעצטע יאָר פון פרעזידענט קליוולאנד'ס אדמיניסטראציע. אין לאנד האָט געהערשט א מורא'דיקער קריזיס. אָן א מלאכה אין האנט און ניט טויגנדיק צו קיין מסחר (פעדלעריי בלע"ז), האָב איך אָנגעשריבן עפעס א לידל און אוועקגעשיקט אין ניו-יאָרקער „אידישע גאזעטן“, און געבעטן די רעדאקציע צו געבן מיר אלס האָנאָראַר, אן אנאָנסע אין דער צייטונג וועגן דעם אָנקומען פון רוסלאנד קיין אמעריקע פון דעם (אזוי האָבן מיינע שוין „אויסגע- גרינטע“ קרובים געראַטן מיך צו שרייבן) „בארימטן רוסיש-אידיש- העברעאישן לערער און פעדאגאָג“, און אזוי ווייטער, און אזוי ווייטער.

דאָס לידל און די אנאָנסע זענען ערשינען, און אין א פּאַר וואָכן ארום זענען ארויפגעקומען אין מיין „וואוינונג“ (אן ענג, פינצטער דאך-צימערל אויף א דריטן שטאָק) וואו איך בין געזעסן ביי א צע-בראַכענעם, מיט שמריקלעך צוזאמענגעבונדענעם טיש און געשריבן עפעס אן ארטיקעל, צי א לידל פאר דער פילאדעלפיער „אידישער פרעסע“, צוויי באבערדלמע אידן מיט הויכע צילינדער היט, האָבן זיך פאַרגעשמעלט אלס „קאָמיטעט“ פון א קהילה ערגעץ אין א קאָנטרי שמעטל, דערלאנגט מיר דעם נומער „גאזעטן“ מיט מיין לידל און אנאָנסע און מיך איינגעלאדן צו קומען צו זיי אין שמעטל, וואו די פאַרוואלטונג פון דער דאָרטיקער תלמוד-תורה וויל זיך מיט

מיר דורכשמועסן און וועט מיך, האַפנטלעך, אנגאזשירן אלס לערער פאר'ן קומענדיקן ווינטער סעזאָן (דאָס האָט פאסירט „בין כסא לעשור“, אויב איך מאך קיין טעות ניט). איך האָב די איינלאדונג, נאטירלעך, אָנגענומען, געפאָרן אהין, געפעלן געוואָרן און . . . מגולגל געוואָרן אין א „מלמד“ פון א אידיש-אמעריקאנישער פראַווינציעלער תלמוד-תורה מיט א געהאלט פון . . . אכט דאלער א וואָך.

אמת, די שטעלע האָט געדויערט „פון אסתר תענית ביז פורים“: די פארוואלמונג, ווי עס האָט זיך שפעטער ארויסגעוויזן, איז בא-שמאנען פון . . . אלע מיטגלידער פון דער קהילה — ליטוואקעס, פוילישע, רומענישע, גאליציאנער, אונגארישע און אוקראינישע אידן, און יעדער „באלעבאָס“ האָט געוואָלט איך זאָל לערנען מיט זיין קינד, ווי מע לערנט דאָרט אין דער אלטער היים; חוץ דעם, האָבן אלע געפאָדערט, איך זאָל פרייטאג-צו-נאכטס און שבת אין דער פרי קומען אין שול דאוונען און אכטונג געבן, אז די תלמידים מיינע זאָלן ענטפערן „ברוך הוא וברוך שמו—אמן“. איך אָבער האָב זיך קאמענאָריש אנמזאגט נאָכצוקומען ביידע פאָדערונגען, און צום סוף פון ערשטן חודש האָב איך פארקירעוועט דעם דישעל צוריק קיין פילאדעלפיא.

אין דער „פראַפעסיע“ אָבער בין איך דאָ פארבליבן ביז 1897, דורכגייענדיק אלע שבעה מדורי גיהנום; ווייל ניט נאָר האָב איך זיך ניט געקאָנט מאסקירן ווי אנדערע לערער, נאָר איך האָב אויך שטענדיק פריי און אָפן, מיט מויל און שריפט, אויסגעדריקט מיינע אנטי-רעליגיעזע און סאָציאלע אנשויאונגען.

פון 1897 ביז 1901 האָב איך געארבעט (און זעהר שווער גע-
ארבעט) אין איינעם פון די גרעסטע הורטאָוונע אפטייק-געשעפטן
אין פילאדעלפיע.

דאָ בין איך צום ערשטן מאל געקומען אין דירעקטן קאָנטאקט
מיט דער „ריינער“, הונדערט פראָצענטטיקער אמעריקאנישער באפעל-
קערונג און געהאט די געלעגנהייט צו בעאַכאכטן און שטודירן דעם
לעבנס שטייגער און די פסיכאָלאָגיע סיי פון דעם נידעריקן, פראָסטן
אמעריקאנעם האָרעפאשניק, סיי פון דעם העכערן, אינטעליגענטישן,
אזוי גערופענעם ווייס-קאלנערדיקן אָנגעשטעלטן. מיט אייניקע פון זיי
בין איך געוואָרן גאנץ נאָענט באפריינדעט, און האָב זיך ניט געקאָנט
איינהאלטן פון צו פראָפאגאנדירן צווישן זיי מיינע פרייהייטלעכע
אידעען, אמאל מינדלעך, און אַפּטמאל דורך לייכטע פּלוג-בלעטלעך און
בראָשורן. מייזן מי האָט זיך מיר געדוכט, איז ניט געווען אומזיסט
און איך האָב זיך, נאטירלעך, געפילט גליקלעך, ביז . . . ביז עפעס
א משוגע'נער פּאָליאק האָט אויף טויט דערשאָסן דעם פּרעזידענט,
דעם הויפט פון אונזער רעפּובליק.

אונזער מדינה האָט זיך מיט אמאל פארוואנדלט אין אן אמת'ן
גיהנום, אין אן איינפאכן משוגעים-הויז: מע האָט זיך גענומען פאר-
פאלגן און ארעסטירן יעדן, אויף וועמען עס איז נאָר געפאלן א מינד-
סטער פארדאכט אין אומלאַיאליטעט צו דער רעגירונג אָדער מיט-
אכטונג צו דער אמעריקאנער פּאָן. מע האָט תיכף געשאפן דראַס-
טישע, ווילדע, זינלאָזע געזעצן געגן אנארכיסטן און סתם ראדיקאלן,
און זיי גלייך גענומען אומ'ברחמנות'דיק דורכפירן.

איך, כאַטש דאן שוין אן אמעריקאנער בירגער, האָב זיך אינ'ם
פּלאַץ פון מייזן באשעפטיגונג פּלוצלונג דערפילט ארומגערינגלט פון

טויטלעכע שונאים; פון אלע זיימן האָט מען גענומען וואַרפֿן אויף מיר בליקן, פול מיט פאראכטונג און גיפטיקן האס, און איין פרימאַרנג, ווען איך בין געקומען צו דער אַרבעט, האָב איך געפונען מיינע אַרבעטס-הויזן צעשניטן אויף שטיקלעך און די אַרבעט-שיך צוגעגענגלט צו דער פאַדלעכע. ווען איך האָב זיך, מיטאנג-צייט, באַקלאַגט צום הויפט פארוואלטער, אן ענגלענדער, א העכסט אינמעליגענטער מאן און מיינער א פערזענלעכער פריינט, האָט ער מיר געזאָגט: „עס טוט מיר זעהר לייד, מיין ליבער פריינט אַסקאר, אָבער העלפן קאָן איך דאָ גאַרניט: דער עולם איז משוגע און מען קאָן מיט אים גאַרניט מאַכן. איך וואָלט דיר, דערפאר, געראַטן זאָלסט בעסער תיכף רע-זיגנירן.“

אַט יענע פיר יאָר, פון 1897 ביז 1901, זענען געווען די שמורעס און דראנג פֿעריאָדע פון מיין לעבן, וועלכע האָט זיך אויסגעדריקט און פארקערפערט אין מיינע ערשמע עטלעכע לידער, פון וועלכע דאָס לעצטע, „ווען איך זאָל באַזיצן“, איז דערשינען אין גיכן נאַכ'ן „מארטירער-טויט“ פון אונזער „גרויסן פראַספעריטי פרעזידענט“.

פון 1901 ביז 1904 האָב איך „געאַרבעט“ אלס קאַלעקטאָר פאר א לעבנס-פארוויכערונג קאַמפאניע.

אויף דעם דאָזיקן געביט פון מענטשלעכער טעטיקייט האָב איך זיך ארויסגעוויזן—ניין, טאַקי אויסגעצייכנט—אלס א ... פאַלשמענ-דיקער „לא-יוצלה“. איך האָב בשום אופן נישט געקאַנט ביי זיך פועלן איינצוריידן אן אַרעמען אַרבעטער ער זאָל צאָלן פינף און צוואַנציק סענט א וואָך מער פאר אן „עקסטרע אינשורענס פאליסי“, אום ער זאָל קריגן א „לייטשערע“ לויז: א „בעסערן און שענערן“ ארון מיט א

„סך“ בלומען און א „וואזשנעם“ אל מלא רחמים . . . און אלס רע-
זולטאט פון מיין „אומפראדוקטיוויטעט“ האָב איך אויך פון דער דאָ-
זיקער שטעלע געמוזט רעזיגנירן.

פון 1904 ביז 1926 איז מיין לעבן געווען „געווידמעט“ דער
אגענטור פון „נכסים דלא נידי“, אומבאוועגלעך אייגענטום, — אלס
פארקויפער און פארוואלטער פון „ריעל עסטייט“ הייסט עס — אן
ערליכע, ווי איך האָב פון אָנהויב געגלויבט, באשעפטיקונג, וואו דו
פארקויפט ניט קיין „עולם הבא“, קיין „דבר שלא בא לעולם“, א
זאך, וואָס איז נאָך אויף דער וועלט ניטאָ:—פארקויפט דאָך גרונט,
א געביידע, וואָס זי באשטייט פון האַלץ, ציגל, שטיינער, אלץ ממשות-
דיקע זאכן. און דאָ האָט זיך נאָך אריינגעמישט דער יצר הרע —
ניט דער אידעאליסטישער, נאָר טאקי דער אמת'דיקער, דער געלט-
יצר הרע—און האָט גענומען איינ'טענה'נען און קנעלן מיט מיר: „ווי
לאנג וועסטו פארבלייבן א בטלן, א לא-יוצח? תא חזי: גיי, זע, וויפל
אידן, וואָס אייניקע פון זיי האָבן זיך קוים אויסגעלערנט חתמ'ענען,
זענען רייך געוואָרן פון „ריעל עסטייט“, און לעבן מיט זייערע וויי-
בער און קינדער אין וואוילטאָג און לוקסוס, אין דער צייט וואָס דו,
„א מענטש מיט א פען“, א גאנצער „געבילדעטער“, מאטערסט זיך
מיט ווייב און קינדער און מאכסט קוים, קוים אן אַרים, מיזעראבל
לעבן.“

נו, נו . . . האָב איך געפאָלקט דעם יצר-הרע, זיך אָנגענומען
מיט חשק און באשלאָסן: יהי מה! זאָל זיין וואָס עס וועט זיין! איך
מוז אויך רייך ווערן.

אָבער . . . וואָס קומט ארום פונ'ם חשק, אז עס איז . . . קיין
שכל ניטאָ? — הוץ דעם זע איך ערשט איצט אַיין די גאנצע לעכער-
לעכקייט פון מיין דעמאלדיקן באשלוס. און טאקי: בסך הכל שטאם

איך אָפּ פּונ'ם שבת ליינווי, והא ראייה: אלע מענער פון מיין משפחה, און אפילו איך אויך נאך מיין בר-מצוה, פלעגן אויפגיסן וואסער אויף די הענט פון די כוהנים בעת זיי האָבן אין שול גע- דארפט עולה לדוכן זיין צו בענטשן דאָס פּאַלק ישראל. און די לווים —ווער ווייסט עס דען ניט? — האָט דאָך יעקב אבינו אליין, פאר זיין טויט, באשטימט צו פארזאָרגן דאָס גאנצע אידישע פּאַלק מיט מלמדים (און חזנים*).

און . . . ווירקלעך: זעט מען דען ניט באשיינפערלאך, ווי די השגחה עליונה פירט מיך כסדר אויף דעם פון איר אליין פאר מיר אָנגעצייכענטן וועג—פון 1880 ביז 1897 אלס . . . מלמד, און פון דאן ביז איצט . . . אלס משורר, אויב ניט אינ'ם אור-אלטן זין פון א „זינגער ביי דער הייליקער עבודה אין בית-המקדש“—ניט מיר האָבן איצט א בית-המקדש, ניט איך האָב ווען עס איז געהאט א „שטימע“— איז אין דעם מאָדערנעם זין פונ'ם וואָרט „משורר“: א דיכטער, א גראמען-פלעכטער, און אויב ניט אין דער הייליקער שפראך פון דער תורה און די נביאים, איז אין דעם וואָכעדיקן, פראַסטן לשון פון דער גרעסטער טייל פון אונזער, אויף דער גארער וועלט צעזוימט און צע- שפרייט, פּאַלק?

אלזא, ווי איך האָב שוין פריער געזאָגט, איצט זע איך איין די גאנצע לעכערלעכקייט פון יענעם באשלוס מיינעם—רייך צו ווערן. דעמאלט אָבער האָב איך זיך פעסט באשלאָסן . . . זיך האלטן שטאַל און אייזן אָן יענעם באשלוס.

נו, האָב איך דאָס ערשטע יאָר „געארבעט“ זעהר שווער. ארומ- געלאָפן מאָג און נאכט צווישן באקענטע, פריינט און, הויפטזעכלעך,

(* מדרש בראשית רבה, באזירט אויפ'ן פסוק: אהלכם ביעקב ואפיצם בישראל (בראשית מ"ט, 7)

קרובים, אינריידנדיק זיי ביז צום הייזעריק ווערן זיי זאלן שוין אויפהערן זיין „שכנים“ ביי יענעם, נאָר דערשלאָגן זיך צו אן „אייגן ווינקעלע“. און אייניקע פון זיי, איבערהויפט די קרובים, האָבן מיך מאַקי געפאַלקט: געגאנגען מיט מיר אַנקוקן הייזער און הייזקעס, און מאַקי די זעלבע הייזער און הייזקעס געקויפט, אָבער—ניט דורך מיר. . . . גאנץ איינפאך: נאָכדעם ווי די הייזער זענען זיי געפעלן געוואָרן, האָבן זיי (נאָכאמאָל מאַקי: הויפטזעכלעך, די קרובים), מיט א פאַר טעג שפעטער—געשיקט אנדערע מעקלער, געקויפט די הייזער אויף נעמען פון דער הפטורה און פון יענע מעקלער געקראָגן א העלפט פונ'ם „קאַמישן“ . . .

אין 1905 האָב איך שוין געהאט אביסל דערפארונג אין מיין „געשעפט“, געמאכט עטלעכע „סיילס“ מיט גאנץ פרעמדע קליענטן (קיין קרובים האָב איך שוין מער ניט געזוכט) איינגעאַרדנט א שטיקל „אַפּיס“ אין אן „אייגענער“ הייזקע—אריינגעלייקט אין איר גאנצע הונדערט און פופציק דאלאר—און שוין „געמאכט א שטיקל לעבן“ אויך. איז דאָך גוט—האַט מיר אָבער גאָט צוגעשיקט אנדערע צרות, אויב ניט פון פרעמדע. . . . קליענטן מיין איך, איז פון מיין אייגענער. . . . מוזע: מיט קיין „סוחרים“ אונטער איין דאך וויל זי ניט לעבן, האָט זי גענומען טענה'ן צו מיר און—האַט מיך אוועקגעוואָרפן. ערשט צום סוף פון 1907 צוריקגעקומען, אָבער ניט אליין—אין דער באַגלייטונג פון. . . . קריזיס. מאכט ניט קיין טעות, מיינע חשוב'ע לייענער—ניט קרעזוס, דער גריכישער קורח, נאָר קריזיס, א גאנץ נאָענטער קרוב פון אונזער אלעמענ'ס איצטיקן שלימאזל. . . „פאַרשטייט, מיין טייערער—האַט זי צו מיר געזאָגט, אריינקומענדיק מיט אַט דעם שלעפער — אזוי לאנג ווי אַט דער חברה-מאן וועט וואוינען מיט אונז, וועלן קיין סוחרים אהער ניט אריינקומען, און מיר וועלן ווידער לעבן גליקליך צוזאמען“.

פון 1908 ביז 1926 בין איך, אלס „געוועזענער מלמד“, געווען . . . א נישקשה'דיקער געשעפטסמאן: פארקויפט אמאל א הייזל, געקראָגן פאר'ן קליענט א „מאָרטנידזש“, אליין אָנגעשריבן אלע נויטיקע פא- פירן פאר'ן „צעמלמענט“, און געמאכט א „קאָמישן“. אָבער קויפן און פארקויפן הייזער „מיד ליד“ און „מאכן“ דערביי שווערע טויזנטער פראָפּיטן, דאָס—לא! דאָס האָט שוין ביי מיר געהייסן „ספעקולאציע“, געשמעקט מיט . . . בלאָף און אנדערע אזעלכע מאָדערנע געשעפטס- מעטאָדן, און דערצו האָב איך לחלוטין ניט געטויקט.

און אז איך האָב זיך, אין 1926, ארומגעזען, אז מיינע גע- שעפטס- מעטאָדן זענען שוין גאָר, גאָר אין גאנצן אויסגע- שפּילט, האָב איך זיך פון מיין צוויי-און-צוואנציג-יאָריקן געשעפט „צוריקגעצויגן“. . . ניט באנייט אפילו מער מיין האנדלס-פאמענט (לייסנס), און ניט האָבנדיק אָפגעשפּאַרט געלט גענוג צו לעבן פונ'ם פראָצענט, האָב איך גענומען זוכן א שמעלע און דורך גרויסע זכות- אבות—ריכטיקער: זכות בנים—האָב איך געקראָגן א באשעפטיקונג אלס „באנק-סאַליסיטאָר“.

לויט די באגריפן פון אמעריקאנער געשעפטסלייט איז „סאַליסי- טאָר“ א גאנץ אנשמענדיקע, בכבוד'ע פרנסה, אָבער ווען מען פּרעגט ביי מיר די ריכטיקע דעפיניציע פון דעם וואָרט, לויט דער „ארבעט“ וואָס איך האָב פאר דער באַנק געמאַן, וואָלט איך עס אין אידיש איבערגעזעצט מיט אונזער פּאַלקסטימלעך וואָרט „קלעק“ אָדער „פרי- טשעפע“. מיין עובדה, נעמלעך, איז געווען: אריינצוקריגן נייע דע- פּאזיטאָרס פאר דער באַנק, ווי אויך (כאָטש דאָס איז ניט געווען צווישן די אינסטרוקציעס, האָט מען זיך אָבער פארלאָזט אויף מיר, אז איך וועל זיין . . . א „מבין דבר מתוך דבר“) מפתח צו זיין, איינ- צוריידן, איבערצוריידן אלטע געשעפטסלייט ארויסצוציען זייערע

קאפיטאלן פון ערגעץ-וואו און זיי אריבערטראגן אין אונזער באנק, דער גרעסטער, און שטארקסטער, און ראיעלסטער, און צופערלע-סיקסטער, וכו', וכו', וכו'.

און אין 1927 האָט מיך באזוכט א שווערע, אן ערנסטע קראנק-הייט, און האלט זיך אן מיר שטאַל און אייזן פון דאמפּאַלט אָן, און מיין „געשעפטס-קאריערע“ האָט זיך אויף אזא מיאוס'ן פּראָזאאישן אופן אויף אייביק פארענדיקט.

.6

און מיין מוזע . . . נאָכדעם ווי זי האָט מיר געהאַלפּן, אין 1910, איבערזעצן שעלל'ס פּאַעמא „די מאסקע פון אנארכיע“, איז זי ווידער אוועק פון מיר און . . . אזוי ווי אין וואסער אריין. ערשט אין 1914, באלד נאָכדעם ווי די וועלט-מלחמה האָט זיך צעפלאַקערט, האָט זי מיך ווידער צוויי מאל באזוכט, אָבער . . . פּלוצלונג האָט מיך א גרויס פּאַמיליע-אומגליק געטראָפּן—דאָס גרעסטע אומגליק פון מיין גאַנצן לעבן. האָב איך אָן איר שוין כמעט גאָר אין גאַנצן פארגעסן. צייטנוויים נאָר פּלעג איך אין די שפּעטע אָוינט שמונדן צונויפזאַמלען ארום זיך אונזערע (מיינע און דער מוזע'ס) קינדערלעך און מיט זיי אביסל פּאַרבריינגען און זיך מיט זיי „אַנטיעשן“.

ערשט אין 1922, אומגעבעטענער-הייט, אָבער ניט אומדערוואר-טעם, איז מיין מוזע, ניט מער קיין קאַפּריזונע, האָבנדיק, ווייזט אויס, מער אָדער ווייניקער שלום געמאַכט מיט דער „סוחר'ישער“ וועלט. צו מיר ווידער געקומען, און פון דעמפּאַלט אָן, מיט קליינע אינטער-וואלן, געמאַכט מיר עטלעכע אנגענעמע, ווילקאַמענע ווייזטן יעדעס יאָר, דאָס איצטיקע איינגעשלאָסן.

און איצטער, אויף דער עלטער, האָבן מיר, מיין מוזע און איך, דערלעבט א שטיקל נחת אין אונזערע קינדערלאך.

א גרופע אינטימע, איבערגעגעבענע פריינט, כמעט אלע די הויפט באאמטע פונ'ם (1 גרויסן פילאדעלפיער „ברית אחים“ פאר- איינ; פון דער (2 „היברו ליטעראטור סאַסייעטי“; פונ'ם (3 פילא- דעלפיער צווייג „אידישע קולטור געזעלשאפט“; פונ'ם (4 צווייג 81 ארבעטער רינג, און (5 „ראדיקאל ליברערי“ צווייג ארבעטער רינג, ווי אויך א צאל איינצעלנע פערזאָנען, מיינע לאנג-יאָריקע פריינט— האָבן זיך לעצטן ווינטער אָרגאניזירט אין א קאָמיסיע מיט'ן צוועק צו ארויסצוגעבן מיינע לידער אין א בוך-פּאַרם.

* * *

און איצט, ווען דאָס בוך איז שוין פארטיק, האָב איך דאָס פאר- געניגן און גליק עפנטלעך אויסצודריקן מיין טיפסטע אנערקענונג און העכסטן, הארציקסטן דאנק צום אלעם ערשטן דעם גרויסן „ברית אחים“ מיט זיינע העכסטע באאמטע און פאַרשטייער (יחיאל גיט- מאן, פ. מילער און סעקרעטאר סאל. ס. ראָדין) פאר זיין ערש- טער גרויסמוטיקער און גרעסטער פינאנציעלער ביישטייערונג פאר דעם צוועק; צווייטנס, דער „היברו ליטעראטור סאַסייעטי“ מיט אירע באאמטע פאר זייער אָרגאניזאציעלע ארבעט און, דריטנס, די אלע אנדערע אָרגאניזאציעס, זוי אויך איינצעלנע פערזאָנען, פאר זייערע ערנסטע, פייערלעכע פארשפרעכונגען צו קריגן וואָס מער אבאָנענטן פאר מיין בוך, און איך האָף, אז זיי אלע וועלן זייערע פארשפרע- כונגען אזוי שנעל ווי מעגלעך גוט מאכן, כדי וואָס גיכער און שנעלער דערמעגלעכן דעם דערפאָלג פון דער אונטערנעמונג—די פארשפריי- טונג און פאַפולאריזירונג פונ'ם בוך.

מיינע ווארימסטע, הארציקסטע דאנקען קומען אויך דר. מאקס בארבאור, פארויצנדער, און דר. לעאן מענאקער, סעקרעטאר פון דער קאמיסיע, פאר זייער אויפריכטיקער דערמונטערונג און אומדערמיד-לעכער ארבעט, וואס זיי האבן מיר געשיינקט די גאנצע צייט.

און צום אלעם לעצטן („אחרון אחרון חביב“) — מיינע טיפסטע דאנקען צו מיינע חברים און קאלעגן: דוד טירקעל, דר. מ. נ. וויימאן און משה קאטיץ פון פילאדעלפיע; און אייב גאלדבערג, פון ניו-יארק; פאר זייערע חבר'שע דערמונטערונגען און קאלעגיאלע ביטראגן, וואס זיי האבן מיר אליין, אומגעבעטענערהייט, פרייוויליק אנגעבאטן און אין דער ריכטיקער צייט צוגעשיקט.

עוזר סמאלענסקין

פעברואר, 1933
פילאדעלפיע.

ה ק ד מ ה

פון אב. גאלדבערג

אין זיינע כמקום-הקדמה נאָמיצן דערציילט אונז דער דיכטער
עוזר סמאָלענסקין, אז פון דער פּאָעזי, וואָס ער האָט געלייענט אין
זיין יוגענט, ווען דעם מענשנ'ס נאָטור איז פּלאַסטיש און נעמט שנעל
אויף איינדרוקן, האָבן די גרויסע ליריקער ווי דער רוסישער דיכטער
נאָדסאָן, וועלכער האָט געהאט אין זיינע אָדערן אידיש בלוט, און
אונזער אייגענער יונגער, צארטער, קאָלירפולער זינגער, מיכה יוסף
לעבענסאָן, אויף אים קיין רושם ניט געמאכט, בשעת די סאָציאלע
דיכטער ווי יהודה לייב גאַרדאָן, יה'לל, ווער שמועסט נעקראַסאָוו,
זיי האָבן אים דערשיטערט מיט זייערע סאָציאלע רעוואָלוציאָנערע
מאָטיוון ביז צו די גרונד טיפענישן פון זיין נשמה. ווי סמאָלענסקין
איז זיך מודה האָט ער פון יענעם מעכטיקן איינפלוס זיך ניט בא-
פרייט ביז אויף דעם היינטיקן טאָג.

מיט דעם פּאָקט וויל, שיינט, סמאָלענסקין ערקלערן וואָרום זיינע
מייסטע לידער געבן זיך אָפּ מיט סאָציאלע מאָטיוון, מיט פּראָטעסטן
קעגן אומרעכט און אונטערדריקונג. ער מיינט, אז דאָס שטאַמט נאָך
פון זיינע יוגענט יאָרן. אפשר יאָ, אפשר ניין, אלענפאלס איז דאָס
זיכער ניט די איינציקע דערקלערונג. דעם פּאָקט קען אָבער קיינער
ניט לייקענען, אז דער דיכטער האָט זיינע לידער געווידמעט מיט-
טענס צו סאָציאלע טעמעס. זיינע אייגענע לידן און פּריידן, זיינע
אייגענע אינדיווידועלע איבערלעבונגען געפינען אין זיי בלויז א
שוואַכן אָפּקלאַנג

און לייענט מען איבער זיינע לידער פון פארשידענע צייטן לאָזט זיך אין זיי באַמערקן פילע ענדערונגען, וואָס איז שייך דיקציע, ביל-דער און אפילו ריפּמען—דער דיכטער איז געוואקסן אין דעם משך פון די פילע יאָרן—אין איין פרט האָט ער זיך אָבער נישט געענדערט, און דאָס איז אין זיין אויפפאַסונג, אז די פּאַעזי, פונקט ווי די ליטע-ראַטור בכלל, איז נישט געשאפן געוואָרן בלויז פאַר עסמעטישן גענוס און ליבן אונטערהאַלט, פאַר דער באַפרידיגונג פון מענטש'נס גלוסטן, ניערמ פאַר אַ העכערן אמביציעזערן ציל, צו העלפן דעם מענטשן אין זיין הויכער שטרעבונג, צו לעבן ווי אַ גאָט אויף דער ערד, אין אַן אַטמאָספּערע פון גערעכטיקייט, הייליקער פרייד און אמת'ער ליבע. ער האָט דאָרום אלע זיינע לידער געווידמעט אַט דעם ציל צו דינען דער מענטשהייט, וואָס ליידעט שווערע יסורים, און צו דער-מונטערן צום קאַמף אירע שוואַכע און אונטערדריקטע טיילן, וועלכע ווערן עקספּלואַטירט פון די שטאַרקע און מעכטיקע און ווערן אַפּט מיט די פיס צעטראָטן איידער זיי האָבן אפילו די מעגלעכקייט זיך ריכטיק אויסצואווייניען, אָדער כאַטש אין דער לופט אריינצוהויכן זייערע קרעכצן. סאַלענסקינ נעמט אויף זיך אַט די ראַלע, ער וועט עס טאָן פאַר די אומגליקלעכע און ליידענדע.

ווען ער איז שטאַרק אויפגערוּדערט, ווען די בלוטן קאַכן אין אים און ער איז גרייט אין זיין גייסט זיך צו וואַרפן אויף דער ווילדער טיראַניע, און אויף דעם פלינדערגעזינדל מיט געביילטע פויסטן און מיט דער גאַנצער קראַפּט פון זיין כּעס, דאַמאָלט שעלט ער, נאָר אין דעם שעלטן מערקט זיך אַ פאַרדרום אויף זיין פיזישער אוממעכטיג-קייט, אויף דעם שיקזאַל, וואָס האָט זיין טעאַרעטיש בייזן צאָרן און די געדאַכטע גהינז'ישע פּלאַקערן צונויפגעפאַרט מיט אַ שוואַכן קערפּער, וואָס צייכנט זיך אויס מיט טיפּער באַשיידנקייט און מיט

אן אינערער מורא כמעט אויפצוהויבן הויך דאס קול, א פשיטא שוין צו גיין אין פראנט פון דער קעמפנדער מחנה. ווארום צארט איז דער דיכטער און ער שלייכט זיך דורך גאט'ס וועלט אויף די שפיץ פינגער, קוים וואס ער בארירט די ערד, גלייך ווי ער וואלט געטראָטן אויף סאמעט, און בשעת גיפט פון אומצופרידנהייט ריזלט אין זיינע אָדערן, זעען זיינע אויגן חלומות וועגן א וועלט, פאר וועלכער ער האט קיין נאמען ניט, א וועלט א צעשוואמענע, וועמעס קאנטורן זענען אומקלאַר און מטושטיש, אָבער דאָך בענקט זיך נאָך איר, מחמת די פארבן אירע זענען רייצענד און זיי לאָקן איין מיט זייער אויס-טערלישקייט.

סמאלענסקין וואָלט געווען געקענט ווערן א נעקראסאָוו ווען ער וואָלט דאָס פּאָלקסטימלעכקייט, וואָס לעכט אין אים, ניט דערשטיקט דורך אינטעליגענטישקייט, וואָס ער האָט אויפגענומען אין זיך פון ביכער, און ווען ער וואָלט זיך ווייניקער גערעכנט מיט דעם נוסח וואָס די פרייהייטס אידייען האָבן אָנגענומען אין די פארשידענע סאַ-ציאליסטישע און אנארכיסטישע פלאַטפּאָרמס. דאָס איז אויך די סיבה וואָרום זיין מוזע פלעגט זיך אָפט אויף אים אַנ'ברוגזן, ווי ער דערציילט עס אונז אין זיין ליד „איך און מיין מוזע“. קלאַגט זיך דער דיכטער:

„אמאל האָבן ביידע מיר ווי טייבעלאַך געלעבט:
געפאָנטאָזירט, געטרוימט, ווי ליבענדע, צוזאָמען.“

און איצט . . . אוועק ז'פון מיר דיין שכינה שוין פון לאַנג,
זי גיסט אויף מיר ניט מער דעם שטראָם פון אירע שטראַלן,
און מיט איר איז אוועק דער שטורמדיקער דראַנג,
וואָס פלעגט מיך טובל'ן אָפט אין דיכטונג'ס קלאַרע קוואַלן.“

די מוזע האָט זיך אָפּגעקערט פון איר ליבן דיכטער, ווייל ער האָט זיך צו איר באנומען ניט ווי צו א טייבעלע, וואָס וואַרקעט צניעה'דיג אויס איר טרויער-ליד, נאָר ער האָט פון איר פארלאנגט, לויט אירע כוחות דאָס אוממעגלעכע, אז זי זאָל שמורמען, אויפרייסן די הימלען מיט איר געשריי. דאָס האָט זי ניט געקענט צוליב טאָן אפילו איר געליבטן, הגם עס האָט ביי אים „געברענט די נשמה אין פלאמענדיקן צאָרן“ און הגם אין זיין מאַרך האָט געברויזט א „ים מיט שרעק און טרויער פול געדאנקען טיפע תהומען“.¹

וואָלט סמאָלענסקין געגאנגען באמת אין די וועגן פון נעקרא-סאָוין און געשריבן מיט צארטע, ווייכע ווערטער, וואָס דערציילן פון טרערן ניט אויסגעוויינטע, פון קרעכצן דערשטיקטע און פון צער, וואָס גליט אויף דער צונג און קען קוים צו דער ליפ דערגרייכן, וואָלט זיין ליד גאנץ אנדערש געקלונגען און דער רושם וואָלט געווען פיל טיפער.

עס איז אינטערעסאנט ווי דער דיכטער ווייס אינטואטיוו ווי ווייט זיינע כוחות גייען און וועמען זיין מוזע איז ענלעך. ער דער-ציילט אין די אויבען דערמאנטע איינפיר-נאָמיצן, אז פלוצלונג האָבן פון א ווייטן ווינקל פון זיין שוואכן זכרון אויפגעבליצט עטלעכע פערזן

1) אויב דער לעזער וועט גלייך אויפ'ן ארט זיך נעמען די מי איבערצוליינען דאָס גאנצע ליד „איד און מיין מוזע“, וואָס האָט זיך אַרויסגעגאָסן פון די טיפסטע טיפענישן פון מיין נשמה אַלס פראָטעסט, אַלס רעוואָלט נעגן מיין דעמאָסטיקן פאַרליינגערטן, דריי-יאָריקן שטילשווייגן, וועט ער אַז צווייפל קומען צום שלום, אַז קאלענע גאַלדבערג'ס אורטייל איבער די באַציאַונגען צווישן מיר און מיין מוזע איז ניט נאָר ניט באַגרינדעט, נאָר פולשטענדיק אומגערעכט: ער וועט אויסגעפינען, אַז ניט נאָר האָב איר פון איר ניט פאַרלאָנגט דאָס אוממעגלעכע פאַר אירע כוחות צו טאָן, נאָר אדרבה, אַז נאָר זי, מיין מוזע—דאָס הייסט, אייגנטלעך, מיין גייסטיקער „איד“—האָט מיט טיפער ענטריסטונג מיר אין פנים געשליידערט אן אומצווייפלהאַפט פאַרדינטן, אומ'ברחמנות'דיק שאַרפן, פיינגעכטן פאַרוואַרף פאַר מיין פאַררעטערישן אַפווייכן פון מיין, פון מיר אַליין פאַר זיך אַנגעצייכנטן, לעבנסוועגן—דאָס הייסט, וואָס איר האָב זי פאַרלאָזט און זיך איבער-געגעבן דער עבודהזרה פון נעלטימאָכעריי.

פון דעם געניאלן פאלקס דיכטער נעקראסאָוו; איך נעם ארויס פון
יענעם ליד בלויז א פאַר שורות:

„וועמעס ברוגז'ע אויגן פאַרגיסן ניט קיין טרערן,
וועמעס מויל, א פאַרשטומטס, לאָזט קיין מורמל ניט הערן.“

דער דיכטער נעקראסאָוו באזינגט אין יענעם ליד א מענש וואָס
ליידט און ליידט אין נאַמען פון אידעאלן, וואָס ווערן אויסגעדריקט
אין איין פראזע: ליבע פאר דער ליינדער מענטשהייט, און ער
שטיקט זיך מיט זיין ליידן און פאַרגיסט ניט א טרער הגם ער איז
גרייט מיט זיין בלוט די וועלט אויסצולייזן פון אירע זינד. דאָס ליד
לעבט אין זכרון פון אונזער דיכטער ניט אומזיסט, ווייל דאָס איז
זיין אייגענע כאַראַקטעריסטיק און אזוי וואַלט אויך געדארפט זיין
זיין דיכטונג.

צו זיין און צו אונזער אלעמענס פאַרלוסט איז סמאַלענסקיין ניט
אונזער דעם איינפלוס פון נעקראסאָוו'ן ווי ער מיינט, נאָר דוקא
אונזער דעם איינפלוס פון ראָזענפעלד'ן, ערלשטאַמ'ן און באַוושווא-
ווער'ן און ער האָט דאָרום זיך פאַרנומען אויפ'ן וועג פון הילכיקן,
שריידיקן וואָרט, פון אויפדעקן זיינע וואונדן אין דער עפנטלעכקייט,
קלאַנג און וויינען אויף דעם קול, וואָס עס פאַסט זיין שמילער בא-
שיידענער ליבלעכער, גומער נאַטור לחלוטין ניט.⁽²⁾

(2) האָט דאָ ניט קאלענע נאַלדבערג צומאַל מיט אַ כיוון „אָרויסגענומען בלויז צוויי
שורות“ פון נעקראסאָוו'ס ליד, כדי פריי צו זיין איבערזענעבן זיין אינהאַלט אַזוי, אַז
עס זאל פאַרשטאַרקן, פאַרפעסטיקן זיין, נאַלדבערג'ס, טעוים, אַז איך גיי ניט אין
נעקראסאָוו'ס וועג? . . .

ניתי ספר ונחוח! אַט איז דאָס גאַנצע געדיכט ווי עס האָט זיך אויפגעהיט אין סייין
זכרון און ווי איך האָב עס אין סייין במקום־הקדמה איבערגעזעצט:

„אונזער שטאט זייגער הצות האט געשלאגן,
 אבער ס'וויילט זיך ניט שלאפן . . . וואס טוט מען? —
 לאמיר ווינטשן א גוטע נאכט יענעם,
 וואס ער ליידט אלע יסורים פון גיהנם
 אויף דער וועלט אין נאמען פון קריסטוס;
 וועמענ'ס ברוגזע אויגן פארגיסן ניט קיין טרערן,
 וועמענ'ס מויל, א פארשטומט, לאזט קיין מורמל ניט הערן,
 וועמענ'ס הענט, די פארגרעכטע, נאר שאפן און שאפן,
 מיט דרדראץ פאר אונז איבערלאזנדיק —
 זיך פארטיפן אין חכמות, אין קונסטן,
 פאנטאזירן פון לוקסוס און שיינקייט,
 און זיך נאכגעבן אלערליי תאוה'ס.“

ארימער נעקראסאוו! עם האט זיך אים זיכער קיינמאל ניט גע'חלומ'ט אפילו, אז אין
 פיר און פופציק יאר ארום נאר זיין טויט וועט א אידישער שריפטשטעלער קומען און
 דערקלערן, אז אין דעם דאזיקן ליד זיינעם „באזינגט ער א מענטשן, וואס ליידט און
 ליידט אין נאמען פון אידעאלן, וואס ווערן אויסגעדריקט אין איין פראזע: ליבע צו
 דער מענטשהייט, און ער שטימט זיך מיט זיינע ליידן און פארגיסט ניט א טרער,
 הגם ער אין נרייט מיט זיין בלוט די וועלט אויסצולייזן פון אירע זינד.“ מיט אנדערע
 ווערטער הייסט עס: נעקראסאוו באזינגט דא א וויזיאנערישן העלד, א גילגול פון
 קריסטוס! — א וואונד אויף דער אומזיניקער לערע פון דער קריסטלעכער טעאלאגיע,
 דער צווייטער פארקערער פון דער נאטהייט אין א זונגאט, וועמענ'ס אומשולדיג
 פארגאסן בלוט זאל „ראטעווען“ אויסלייזן די זינדליכע, פארברעכישע וועלט א צווייטן
 מאל, נאכדעם ווי די ערשטע אויסלייזונג — האט געהאלפן ווי א טויטן באנקעס . . .

האט אבער נעקראסאוו מול: די צוויי פון מיר אונטערגעשטראכענע זאצן פון דער
 מאדנער, זאנדערבארער דערקלערונג — געפינען זיך גארניט אינ'ס טעקסט פון דעם ליד,
 און אויב דעם ערשטן געדאנק קאן מען נאר ווי עס איז ארויס'שטימלען פון די פערזן
 4 און 5, איז אבער אפילו קיין שמץ פון א רמז אין ערגעץ ניטא אויף עפעס אזעלכעס,
 וואו מע זאל קענען דעם לעצטן געדאנק אריינטייטשן. די לעצטע זיבן פערזן פונ'ם ליד
 זענען אזוי איינזשטארק, פעלזופעסט צוזאמענגעגאסן מיט נשמיות'דיקן, ערדישן
 אינהאלט, אז פון זיי קאן מען שוין בשום אופן קיין רוחניות'דיקס, הימלישעס, נעם
 לעכעס ניט ארויס'כישוף'ן.

אין אמת'ן אבער נויטיקט זיך גארניט דאס ליד אין קיינע אויסטייטשונגען: עם איז
 איינפאד און קלאר ממש „ברור כשמש בצהרים“.

נעקראסאוו באזינגט דא ניט, נייערט ער באדויערט און באקלאגט דעם שיקוזל פונ'ם
 רומישן מוזשיק פון זיין צייט, פון דער ליב'אייגנטום עפאכע, וואס ער פראצעוועט און
 הארעוועט זיין גאנץ לעבן מיט ווייב און קינדער פאר'ן „באריז“, זיין פריץ, זיין באלעבאס,
 זיין אייגנטימער, ניט באקלאגנדיק זיך קיינמאל אויף קיין זאך, ניט וואגנדיק אפילו
 אין דער שטיף צו פראטעסטירן, און אפשר אפילו ניט פילנדק אז מע דארף נאר
 פראטעסטירן — ער ליידט אלע געדולדיק „ווא אימאָ כריסטאָ“, אין נאמען פון קריסטוס,
 הייסט עס — און דער פריץ לאזט זיך וואויל גיין, לעבט אזוי זארגלאז און גליקלעך פון
 זיין שוויים און בלוט און האט אז א שיעור פרויע צייט פאר וויסנשאפט, קולטור, קונסט
 און, הויפטזעכלעך, פאר . . . שכרות און אויסגעלאסענע קייט.

אט דאס איז דער אמת'ער, איינציקער אינהאלט פונ'ם ליד.

און אויב אזוי, בין איד, אני הקטן, צו'להכעים גאלדבערג'ס באהויפטונג, דווקא יא,
 מער אדער ווייניקער, אונטער נעקראסאוו'ס איינפלוס און ניי יא אין זיינע וועגן, כאטש
 מיט קליינע, פאמעלעכדיקע טריט. איבריגנס, שעם איד זיך ניט צו זיין אין דער
 חכריא פון ראזנפעלד, עדעלשטאט און באושהווער אויף. האבן אויך זיי דאך, אנב
 אורחא, געשאפן זייערע הילכיקע, שרייענדיקע לידער אונטער דעם איינפלוס פון דעם
 גרויסן רומישן דיכטערקעמפער, וועמענס, מווע איז ניט בלויז געווען א מווע פון
 טרויער, ער האט ניט בלויז באזינגען די ליידן פון די שוואכע און געדריקטע — זיין
 מווע איז געווען הורכנדרונגען מיט גיפט און גאל, מיט האס און צארן לעגן אלע
 שמארקע און מאכטהאנדע, נעגן אלץ, וואס איז פאלש, פויל און פארשימלט“ (א ליטוויין
 אין אקטאבער 1928). ע. ס.

וואָס העלפט עס וואָס ער ווינשט זיך:

„ווען איך זאָל באַזיצן אַ נשמה פון בליצן,
אַ שטימע פון דונערן,
ווערטער פון פלאַמען,
און האָבן דעם מוט פון אַ לייב — ?“

ער האָט אַבער נישט אזא נשמה, און ער קען דאָרום די אַרימע אַר-
בעטער נישט צוזאמענשמעלצן מיט „פלאמען פון גליענדן האס און
ברענענדן צאָרן.“⁸ דאָס איז נישט זיין זשאַנר, ער איז צו צארט
פאַר דעם. ער קען מיטלייד האָבן, מיטווייטאַגן און אויפנעמען די
יסורים פון זיינע מיטמענטשן, ווי זיי וואַלטן געווען זיינע אייגענע
יסורים. ער וואַלט געקענט, ווי איך זע דאָס אין פילע פון זיינע
פערזן, שרייבן שטילע, באהארציגמע, ווייכע און צארטע לידער, און
אין פאַלקסטימלעכן טאָן. ער האָט דעם פארוויגענדן ריטם און די
הארציקע אויסדרוקן, וועלכע שאפן א ליבע אמאָספערע, מיט ווייכע
קושנס צום אַפּרו פאַר אן אויסגעמאטערטן גייסט. ער האָט אן אויג
פאַר דער נאָטור, און וואַלט ער נישט מורא געהאט עובר צו זיין אויף
דער עבירה, אז מען טאָר נישט אויף א רגע פאַרגעסן דעם אַרימען
ארבעטער, און וואַלט זיך געלאָזן אביסל געניסן, דאמאָלט וואַלט ער
אונז געגעבן ווייכע, שטילע, קורצע, אנגענעמע שטימונגס לידלעך.
דאמאָלט וואַלט מיר געהאט מער אזעלכע פערזן ווי די:

8 זאָל מיר קאלענע גאָדבערג מוהל זיין, אבער איך דיינק, אז דער פאַקט, וואָס
אַ דיכטער באַזיצט נישט די פיזיקייט, אָדער, ריכטיקער, די מעגלעכקייט צו רעאליזירן
זיין דיכטערישן וואונטש פאַר'ן וואוילזיין פון דער ליידנער אַרבעטנדער טייל פון דער
מענטשהייט פון דער גארער וועלט, — אַט דער פאַקט, דיינק איך, איז נאָר נישט קיין
געניגנדע אַרזאָכע, וואָרום אַזא וואונטש וואַלט נאָר צום אויסדרוק נישט געדאַרפט קומען,
כאָטש דער באַצוועקטער רעזולטאַט, ווען דערגרייכט, וואַלט זיכער געווען זייער און זייער
ווינטשנשווערט.
ע. ס.

„די זון האָט געשיינט,
און מיך ווי א פריינט
אן אַלטן באַגריסט:

פאַרטראַכט און פאַרזאָרגט,
צעוואָרפן דאָ און דאָרט
אויף בערגלעך ווי טרעפּ,
די בוימער אַרום
פאַרנייגט האָבן שטום
האַלב-נאַקטע קעפּ.

די ערד איז שוין גרין
און . . . אַלט כאָטש איך בין,
האָב יונג זיך דערפילט:
א כוואַליע פון לוסט
צום לעבן מיין ברוסט
האָט איבערגעפילט.

א פאַרבאָרגענע קראַפט
דערוואַכט האָט פון שלאָף.
”

די ציטירטע שורות באווייזן, אז דער דיכטער האָט עפעס נעקרא-
סאָווישעס אין זיך, און טראַץ דעם וואָס ער האָט זיך באמיט צו
באפרייען פון מיכה לעבענסאַן'ס איינפלוס, האָט ער זיך דאָך אינ-
גאנצן ניט באפרייט. דער דיכטער נעמט אייך ביים הארץ ווען ער
בלייבט זיך טריי און באנוצט זיינע כוחות מיט מאַס. ער האָט אן
אויג וואָס זעט און ער וואַלט אונז געקענט געבן שילדערונגען אויף
א זייער רעאליסטישן שטייגער וואָס וואַלטן זיך אליין געקענט דער-
הויבן צו א סימבאָלישער הויך. איך וועל נאָר ציטירן א פאַר שמעלן,
וועלכע באווייזן די גרויסע שילדערונגס קראַפט וואָס דער דיכטער
פארמאָגט, נאָר פון וועלכער ער מאכט ניט גענוג אַפּט דעם נויטיקן
געברויך. נעמט צום ביישפיל זיין ליד „קינסטלער כישוף“:

עס דערציילט אונז דאָרט דער דיכטער ווי ער האָט אין א וויג-
שטול, האלב זיצנדיק און האלב ליגנדיק — זיך צוגעהערט צו דעם
פידל שפילן פון א אינגל מיט פאר'חלומ'טע אויגן, און ער שילדערט
ווי דער פידל שפילט, און אויך די געפילן וואָס דאָס שפילן רופט
אין אים ארויס:

אַט בייזערט זיך, ליאַרעמט און פילדערט דער פידל . . .
און אַט, דוכט מיר, טרויעריק דאַוונט אַ אידל
און פלאַצט פלוצלונג אויס אין געוויין . . .
ער בעט, און ער וויינט, און אים שטיקן די טרערן . . .
אַ קול פון פאַרצווייפלונג לאָזט פלוצלונג זיך הערן,
וואָס קען, דוכט מיר, שפאלטן אַ שטיין

און אַט, דוכט מיר, הער איך אַ ליבעס דערקלערונג . . .
עס הערט זיך דאָס קרעכצן פון ליבע פאַרצערונג
אין יעטוויילן צימערנדן טאָן . . .
און . . . פלוצלונג פון אייפערזוכט ווילדע געשרייען
צעברעכן דאָס האַרץ פון געליבטער אויף צווייען,
דאָס צימער מיט צאָרן פילן אָן."

דאָס ליד איז לייכט און רירענד, אָבער אפילו אין דעם ליד קען ער
ניט פאַרגעסן האם און נקמה, וואָס איז זיין זעלע באמת ווילד
פרעמד.⁽⁴⁾ דער דיכטער קען זיין שפילעוודיק, קען שרייבן לייכט,

(4) אַט דעם פאַרוואָרף וואָלט קאַלענע נאַלדבערג מיר זיכער ניט געקאַנט מאַכן, ווען
ער . . . זשאַלעוועט ניט קיין פאַפיר און ציטירט דאָס ליד ביז צום סוף. וועל איד עס
דא טאן פאַר אים, און איר, ליבער לעזער, זייט אונזער ריכטער:

„און אַט רופט אין שלאַכט־פעלד אַ מאַרש די סאַלדאַטן: —
אַט הערט זיך דאָס קראַכן פון ביקסן, האַרמאַטן . . .
דער שרייב־געלעכטער פון טויט . . .
און אַט הער איר וויינען יתומים, אַלמנות,
באַקלאַגנדיק די טויטע און וועקנדיק רחמנות . . .
אַט הער איר דאָס קלאַנגליד פון נויט.

„אזוי האָט דער יונג מיט פאַר'הומו'טע אויגן,
מיט כישוף אַרויס פון זיין פידל און בויגן,
מיט טענער פול צויבערשער מאַכט,
באַהערשט מיר איר גאַנצן, מיין גוף, מיין נשמה,
געוועקט אין מיר מיטלייד און האָס, און נקמה . . .
זיך זעלבסט מיר פאַרגעסן געמאַכט."

איר פאַרשטייט: אונטער'ן טיפן, אויפטרײסלענדיקן איינדרוק פון פידלער'ס מיליטע
רישן מאַרש און זיין אימיטאַציע פון ביקסן און קאַנאַנען שיסערײ, האָב איר אין מיין
פאַרשטעלונג'ס קראַפט געזען די הונדערטע טויזנטער אויסגעשלאַכטעטע סאַלדאַטן און
געהערט זייערע מוראָדיקע נמיס־לייגע, כאַרעכדיקע קרעכצן און הימליש־פאַלסנדיקע
אויסגעשרייען, און אויך דאָס האַרצליידיקע וויינען, דעם יאָמער און קלאַגן פון זייערע
עלעמע, אויסגעמוטשעטע, הונגעריגע, דאַכלאַזע יתומים און אַלמנות און אַלטע הילפ־
לאַזע טאַטע־מאַמע — איר עס דען ניט נאָטירלעך, מענטשלעך, איר זאָל האַבן אויסגעריקט
דערביי ניט נאָר די אויפגעברויטע געפילן פון מיטלייד און רחמנות צו די אַלע צאַללאַזע
קרבנות, נאָר אויך פון טיפסטן גרענעצלאַזן האָס און נקמה־דורשט צו יענע, וואָס פאַר־
אורואַכן אַזעלכע שוידערלעכע שחיטה'ס מיט אַלע זייערע אוממענטשלעכע, אומבאַשרייב־
לעכע פאַלגן?!

ע. ס.

זאָרגלאָז, נאָר דער אומגליק איז וואָס אין סאַמע מיטן פון זיין זאָרג-
לאַזיגקייט דערמאָנט ער זיך אַן דעם אַרבעטער'ס צרות און ער
מיינט, אז ס'איז אַ גרויסער פאַרברעכן צו זיין זאָרגלאָז און ער
רייסט גלייך איבער דעם שפּיל, און ווי אַ פרומער איד ווען ער דער-
מאָנט זיך אז ס'איז שוין פינסטער און ער האָט נאָך קיין מנחה ניט
געדאוונט, לויפט דער דיכטער אוועק אין אַ ווינקל, און נעמט זיך
קלאַפן אין האַרצן: „אַשמנו“ פאַר די זינד, וואָס ער האָט ניט גע-
זינדיגט, הגם זיין דיכטעריש האַרץ איז יונג און בענקט נאָך פּרייד.
איך כאַפּ אַ פאַר שורות פון זיין „בייז-באַל“ צו ווייזן וואָס פאַר אַ
גראַציעזע פינגער דער מאַן האָט:

„אויף אַ גרינעם פעלד, אַ ברייטן,
מיט אַ פאַרקן אַרומגעצאַמט,
שפּילן באָל אַ צאָל אַטלעטן,
איינגעטונקט אין שווייס, פאַרפלאַמט.
שטייט אַ יונג אין סאַמע מיטן,
אויגן—פּייער, מוסקולן—שטאַל:
דרייט דעם קערפּער רונד אַרום זיך
אויף איין פּוס פון מאָל צו מאָל: ...

עס איז אַ לאנג ליד, אינגאַנצן עס צו ציטירן וואָלט גענומען פיל
פּלאַץ, עס איז אויך ניט אין אלע פּלעצער גלייך אויסגעהאלטן, דאָן
דער מוסר השכל פון ליד איז אויך אַ געצוואונגענער און טוט דער
זאך ניט קיין טובה, אָבער דאָס איז ניט וויכטיק אין דעם צוזאַמענ-
האַנג. איך רעד דאָ פון די פּאַטענציאלע כוחות פון דיכטער, וועלכע
קומען צום אויסדרוק אין דעם ליד אין נאָך אַ פאַר שורות:

. . . דריקט זיך אַ קאַמפּאַקטע מאַסע —
קיין בייז אויג איר — קעפּ אויף קעפּ.
און נעמאַטערט: ווער—פון לאַנגווייל,
ווער—פון הונגער, ווער—פון דורשט,
זופּט מען קאַלטע לימאָנאַדע,
קייט מען זעמל און הייסע וואַרשט.“

מיט דער שילדערונגס קראפט וואָלט זיך ניט געדארפט שעמען קיין דיכטער און עס ווערט קלאַר דעם קריטיקער, אז ווען דער דיכטער וואָלט געהאט דאָס גליק ניט אוועקגעריסן צו ווערן פון זיין גייסטי-קער סביבה און אריינגעוואָרפן צו ווערן אין מאַרק'ס מומל, ווען ער וואָלט געווען געהאט ארום זיך א קרייז פון דיכטער און א ווארימע אינטעלעקטועלע אטמאָספער, וואָלט ער געווען געקענט דערגרייכן גאָר גרויסע הויכן, ווייל ער האָט אן אוממיטלעכער געפיל און אויס-דרוקס קראפט, אמת'ע הארציגקייט און א שאַרף אויג, דורכגע-שמרייפט פון אן איידעלער סאטירע.⁽⁵⁾

מיר נעמען אים אָבער אָן ווי ער איז און מיר דאנקען אים פאר דעם וואָס ער האָט אונז געגעבן. מיר געדענקען, אז דער מענטש איז א פראָדוקט פון זיין מילעע אין וועלכער ער לעבט, פון דעם לאַנד אין וועלכן ער געפינט זיך און פון די הערשנדע אידייען וועלכע רינג-לען אים ארום. דאָס בוך לידער וועלכע די פריינט פון סמאָלענסקין גיבן ארויס איז א שיינער ביימראַג ניט גאָר צו דער אידישער לימע-ראטור, גאָר אויך צו דער אידישער קולטור געשיכטע, ווייל אין די

(5) אין דער ראזיקער, מיין לעצטער באַמערקונג צו קאלעגע גאלדבערג'ס הקדמה, וויל איך אים ערנסט פארזיכערן אַז איך, פון מיין זייט, בין, אדרבה, גאנץ צופרידן מיט מיין שיקואל—נאכמער: איך בין אים זייער דאנקבאַר—וואָס ער האָט מיר „אָועקגעריסן פון דער גייסטיקער סביבה“, וואָס ער האָט מיר „ניט אַרומגערינגלט מיט אַ קרייז פון דיכטער און אַ וואַרעמער אינטעלעקטועלער אַטמאָספער“, נייערט ער האָט מיר „אַריינגעוואָרפן אין מאַרק'ס טומל“, וואו איך האב געהאַט די גרויסע געלעגנהייט אוממיטלעכער צו באַאכטן און שטודירן דעם שוידערלעכן גורל פון די דערנידעריקטע און באַלוי-דיקטע, — פון יענע, וואָס זיי פראָדוצירן אַלע נויטווענדיקייטן פון לעבן ווי אויך אַלע אומנוטיקע פאַרשווענדערישע לוקסוסן, און אַליין זענען זיי זעלטן—ניין, קיינמאל ניט—גאָר אין צייטן פון קראַנקהייט און אויף די עלטערע יאָרן, גאָר גאַנץ אַפּט אַפּילו פאַר'ן מאַרגנדיקן טאָג.

אין אַנשטאָט צו שאַפן „שטילע, באַהאַרציקטע, ווייכע און צאַרטע לידער“, וואָס מיט זייער „פאַררויגן ריטם און האַרציקע אויסדרוקן שאַפן זיי אַ ליבע אַטמאָספערע, מיט ווייכע קושנס צום אַפּרן פאַר אַן אויסגעמאַטערטן גייסט“ — האָב איך נאָך מיט פּיל יאָרן צוריק כמעט ווי אַ נדר געטאָן צו ווידמענען מיינע קליינע, באַגרענעצטע שאַפנדע כוחות אויף צו גיסן ליכט אין די פאַרנעפלטע מוחות פון די דערשלאַגענע, פון אַלעמען און פון אַלע זייטן עקספּלאָאָטירטע מאַסן, און צו וועקן זייערע, אין לעטאַרישן שלאַף פון גלייכניטיקייט פאַרזונקענע, גייסטער, צו קאַמף און באַפרייאַנגן. מעלעד—ניין, איך בין זיכער—אַז איך האָב מיט מיינע שוואַכע, אומבאַדייטונגע שאַפונגען זייער ווייניק אויפגעטאָן, אָבער מיין געוויסן האָב איך, ווייניקסטנס, באַוואַקסן: איך האָב ערלערט און ערנסט געפּרובירט מיין חוב צו באַצאָלן—דעם חוב פון אַ ליידיגקייטער צו אַלע יענע פון דער נאָרע וועלט, וואָס מיט זייער שווייס און בלוט שאַפן זיי אַלעס פאַר אַלעמען און אויך פאַר מיר אין כלל. ע. ס.

לידער שפיגלען זיך אָפּ די שמרעכונגען און רעגונגען פון דעם ערשטן און צווייטן דור פון דער אידישער אימיגראציע אין אונזער לאַנד. מען זעט זייער שטארקייט און שוואַכקייט, ליכט און שאַטן. אזעלכע לידער וואַרפן אַ העל ליכט אויף דעם קולמור מצב פון דער צייט און זענען אמאָל פיל וויכטיקער צו דער באַלייכטונג פון דער עפאָכע ווי די שווערע ביכער, וואָס ווערן ספּעציעל געשריבן פאר דעם ציל. און אין איינעם מיט דעם דיכטער בעטן מיר צו זיין גאָט, אז ער זאָל אים ניט אוועקוואַרפן „איצטער אויף דער עלטער, ווען דאָס הייסע בלוט פון מאַג צו מאַג ווערט קעלטער“, כאַטש אונזער איינדרוק איז, אז די שאַפונגען פון זיינע לעצטע יאָרן פארשעמען בשום אופן ניט די פון זיינע יונגע יאָרן. זיין בלוט איז נאָך גענוג הייס.

מיר געפינען, אז סמאָלענסקין האָט נאָך גענוג קראַפט און קען נאָך ווי אמאָל שרייבן פיינע לידער, הגם מיר בעטן אים, ער זאָל אויסמיידן די טענדעציעזע טעמעס און זאָל ער בעסער שרייבן ווייכע לידער אין דעם סטיל פון די ערשטע פּערזן פון זיין ליד: „אויפן קראַנקן-בעט“, וועלכע איך ציטיר מיט פאַרגעניגן און צער:

„אויב ערגעץ אינ'ם וועלט־אל איז פאַראַן אַ גאָט
פון חכמה, גוטסקייט, ליבשאַפט, רחמים און גענאד,
און ער פון לעבן איז דער איינציקער יסוד, —
מאָ ניט מיר, כ'בעט אייך, צו פאַרשטיין
די גרויסע חכמה, טיפן מיין
פון האַלטן אין בעט דיר, איינזאַם, קראַנק,
און מאַטערן דיר חדשים לאַנג
מיט ווייטאַגן אָן שיעור, —

מיט ווייטאַגן און שמאַרצן,
וואָס דרייען צונויף אין דרייען דיר,
דערגייען דיר צום האַרצן,
און ווילן ניט באַפרייען דיר,
ניט אָפּטרעטן פון דיר.“

עס קען דער דיכטער שרייבן לייכט, פריש, לעבעדיק און בילדלעך
ווען ער וויל. און ווארום זאל ער עס ניט וועלן?

זיינע פילע פריינט ווינטשן אים אריכת ימים און, אז זיינע
יוגענטלעכע שאפנדע כוחות זאלן אים ביז אויף דער לעצטער מינוט
ניט פארלאזן.

צו מיינע גייסטיקע קינדער

לידעלאך-קינדערלאך! — פויגעלאך פרייע —
בויםלאך געפלעגטע פון הענט פון געטרייע:
קרעפטיקע שטאמען מיט פרעכטיקע צווייגן —
צייט אייך ארויסגיין, דער וועלט זיך צו צייגן.

גייט-זשע און לאַזט איי'רע שטימעלאך הערן!
און . . . אויב ס'וועט ווער פון אומפריינטלאכע קרייזן
אויפגעמען אייך דאַרט ווי געסט אומגעוויינטשמע,
ווייל אייער שליחות איז זיי ניט צום הארצן,
ווייל איר פארשאפט, פילייכט, עמיצן שמארצן,
ווייל זייער רון, זייער שלאָף איר טוט שמערן —
לאַזט ניט באוויירקן זיך, ניט אויף דאָס מינדסטע!
גייט אייער וועג זיך, זעצט פאַרט אייער רייזע!

מענטשעלאך זענען, צום אומגליק, פחדנים,
איצטער נאָך אויך ווי אין אור-אלטע צייטן:
שרעקן זיך אָפּטמאַל פאר גייסטער פון טויטע,
שרעקן זיך נאָך מער פאר סימבאָלן פאר רויטע . . .
ווערן פארציטערט פון ווערמער געוואגטע,
וואָס עמיץ שליידערט אמאָל זיי אין פנים —
מעגלאַך, דאָס בייטשט זיי ס'געוויסן געפלאגטע . . .
עפעס דאָך מוז זייער מורא באטייטן.

איר אַבער, קינדערלאך, ליבינקע, שיינע,
דארפט זיך פאר גאַרנישמ, פאר קיינעם ניט שרעקן.
טראַקט אייער בשורה, די הארציקע, ריינע,
טראַקט זי צו אלע, צו אלע וועלט'ס עקן:
מזרח, און מערב, און דרום, און צפון,
וואו נאָר, צעזייט און צעשפרייט און צעוואַרפן,
צווישן מאכמעדאנער, און קריסטן, און היידן,
אונדזערע ברידער עם לעבן און ליידן.

אמת: ניט אלע; נאָר דאָ און נאָר דאַרמין
עמיץ וועט האַרכן, וועט צונייגן אן אויער,
עפענען פאר אייך א טיר און א טויער,
און ווי ווילקאַמענע געסט אייך באַגריסן,
און זיך מיט אייך, ווי מיט פריינט, אונטערהאלטן;
און פאר די שטארקע, האַרמאַנישע קלאַנגען, —
קלאַנגען פון אלערליי מינים און סאַרטן,
קוואַלן פון גייסטיקע ליידן און פריידן,
וואָס פון די ווערטער, פון אייערע, פליסן, —
וועלן זיי פון האַרצן פון טיפן אונז ביידן,
אייך און אויך מיך, אייער שעפער, באַדאַנקען.

* * *

טראַקט-זשע א גרום זיי פון ברודער פון אלטן!
זאַקט זיי: איך טראַג זיי אין האַרצן באַהאַלטן.

דער ארבעטער צום סאלאוויי

א, געטלאכע זינגערן, ליבלינג אווראר'ס!
דו רופסט מיך צום יום-טוב פון מוטער-נאטור:
דו זאגסט, כ'זאל, צוגלייך מיט נגידים און שררה'ס,
ארויסגיין באוואונדערן מאי'ס גרינע פלור.
דו הייסט מיר דעם שאפ און די ארבעט פארלאזן,
און גיין אין וואלד הערן דיין הימלישן שיר,
און גיין אין פעלד שמעקן פיאלן און ראזן,
וואס מישן זייער דופט מיט'ן לייכטן זעפיר,
און צוהערן זיך צו דעם קוואל'ס פלוידערייען,
און הערן די בלעטלאך זיך סוד'ן אין וואלד . . .
דו זאגסט: מיינע קרעפטן וועל איך דארט באנייען,
ווי מאמע-נאטור, וואס ווערט קיינמאל ניט אלט.

אך, ליבענקע פייגעלע! כ'בעט מיר פארצייען . . .
דיין וואונש צו דערפילן איז ניט אין מיין האנט:
ווי קאן איך, ווי קאן איך די קרעפטן באנייען,
ווען איך בין אין שקלאפן-יאך אייביג געשפאנט?
ווי קאן איך, זאג, בליקן אויף בליענדע בלומען,
ווען . . . וועה! מיינע קינדער יונג וועלען אין שאפ!
ווי קאן איך גאר הערן פון בינען דאס זשומען,
ווען פון דער מאשין אייביג זשומעט אין קאפ?
ווי קאן איך ארויסגיין אין וואלד און אין פעלד גאר,
געניסן דעם שיינעם, דעם ליבליכן מאי,
ווען צייט אויפ'ן עסן, אויפ'ן שלאפן מיר פעלט גאר,
ווען איך—בין גאר ארבעטן, ארבעטן פריי?!

אין פעלד, זאגסטו, שפריינקלט א זילבערנער רעגן . . .
 אך! וואָס, זאָג, וואָס קומט מיר פון רעגן ארויס?
 כאַטש דאָרטן וואַקסט רייכטום, די תבואות, גאַט'ס זעגן,
 די אַרעמקייט, גאַט'ס קללה, הערשט דאָ אין מיין הויז:
 איך אַרבעט, און אַרבעט, און אַרבעט אומענדלאַך,
 איך האָב שוין קיין קרעפטן, פאַרמוטשעט מיין לייב,
 דאָך הונגער איך אָפט, בין געקליידט אזוי שענדלאַך,
 פאַרוויסט און פאַר'השכ'ט די קינדער, דאָס ווייב . . .
 ניין! כ'קאַן ניט, איך קאַן ניט גיין לוסטיק פאַרבריינגען,
 איך קאַן ניט געניסן דעם ליבלאכן מאי,
 אזוי לאנג ווי איך מוז ווי א פערד זיך פאַרדינגען,
 אזוי לאנג ווי מיין ווי לך, מיין איך איז ניט פריי.
 דאָרט מורמעלט דאָס טייכל, דאָרט פלוידערט די קוועלע?
 אך! ווען איך דערזע נאָר א קוואל און א טייך,
 און זע זייערע כוואליעס, די קלאַרע, די העלע,
 און הער זייער לשון, מיט וועלט-סודות רייך . . .
 דערזעען מיט שרעק מיינע גייסטיקע אויגן
 די שטראַמען פון טרערן, פון שווייס און פון בלוט
 פון אַרבעטער ברידער, וואָס גייען געבויגן,
 געשפּאַנט אין דעם יאָך און געפייניגט פון קנוט . . .
 און אין יענע שטראַמען פון בלוט, שווייס און טרערן,
 דאָרט באַדן זיך אייניגע לוסטיג און פריי—
 יענע, צו וועמען מיר אלע געהערן:
 די ערד און דער אַרבעטער, דו און דער מאי.

מאי, 1897

די אויסשטעלונג

(אין 1898)

אין הויכע, אין לאנגע, אין בריימע געביידן,
באפוצט מיט אלעען פון בלומען און בוימער,
מיט סמאטויעס פון געטער פון אור-אלטע היידען,
פון מוזעס און גראציעס פון גריכען און רוימער;
באלויכטן פון זונ'ס בריליאנטענע שטראלן,
וואָס שיינען און פינקלען מיט טויזענטע ליכטער
דורך טויזענטע פענצטער אין ענדלאָזע זאלען,
און שפילן זיך לוסטיג אויף מענשן-געזיכטער—

דאַרט וואַנדער איך אום מיט פארוואונדערטע בליקן
פון זאלע צו זאל, צווישן טויזענטע ציילן
פון וואונדער-מאשינען: צו וועבן און שמריקן,
צו האקן און זעגן, צו קריצן און פיילן,
צו אקערן און זייען, צו שניידן און דרעשן,
צו מאַלן די תבואות, צו פרעסן משקאות,
צו נייען מלבושים, צו וואשן און פרעסן,
צו פירן פאסאזשירן און הויבן משאות.

דאָרט הער איך, פארצאפּלמ, די וואונדער מאשינען,
 וואָס לאכן און וויינען, און זינגען און שפּילן,
 ווי זיי וואָלטן האָבן ווי מענשן א זינען,
 און זיין איבערוועלטיקט פון לעבענס-געפּילן;
 און הערן די שטימען פארציטיקע פרומע,
 ניט זעענדיג פאר זיך קיין וועזן פון לעבן,
 גלייך פאלן זיי כורעים אין ערענפורכט שטומער
 פאר גייסטער אומזיכטבארע, וועלכע דאָרט שוועבן ...

כ'זע אוצרות פון שטאַפּן פאר מענטשלאכן נוצן,
 פון היץ און פון קעלט צו באשיצן די לייבער,
 און שטאַפּן פון לוקסוס, צו צירן און פּוצן,
 און רייצנדער מאכן די שיינקייט פון ווייבער;
 און מעבל און שטוב-כלים, קאסטבארע, שיינע,
 און הייזער מאָדערנע אין מיניאטורן,
 און לוסטיקע שפּיל-צייג, פול חכמה פאר קליינע,
 און לעבעדיק-פרעכטיקע מארמאָר-פיגורן.

אלץ, אלץ, וואָס נאטור, אונזער מוטער געטרייע,
 טוט זאָרגפעלטיק שאפּן פאר אונז, אירע קינדער;
 וואָס געניוס, און ארבעט, און פאַרשונגען נייע
 באשאפּן אלץ בעסער, און מער, און געשווינדער,
 אום לייכטער און זיסער צו מאכן דאָס לעבן,
 (דאָס לעבן פארזיסן איז אייביק געוועזן
 די איינציקע האָפּנונג, דאָס איינציקע שטרעבן
 פון יעטווייזן דענקענדן, פילענדן וועזן) — —

אלץ, אלץ האָט די גרויסע, די מעכטיקע אומה,
דאָס פּאַלק פון די רייכסטע, די גליקלאכסטע שטאטן,
די קלינסטע פון קלוגע, די פרימסטע פון פרומע,
בארימט מיט באפרייאונגס אומשטערבלאכע טאטן,
געבראכט דאָרט אויף צאָללאָזע אייזערנע פליגל,
אויף פליגל אזוי שנעל, אזוי שטארק, אזוי מעכטיק.
פון שטאַט, און פון דאָרף, און פון טאָל, און פון היגל,
און אויסגעשטעלט וואונדערלאך, קונסטפול און פּרעכטיג.

דאָרט וואנדער איך אום מיט פארוואונדערטע בליקן.
אין אַרדענונג אלץ; קיין גערויש, קיין געפילדער ...
נאָר, אַך! אין מיין הארצן קיין שטאַלץ, קיין אנטציקן —
געפילן פון טרויער דערוועקן די בילדער,
געפילן, וואָס זיי לאָזן נאָר דאמאלס צורו מיך,
ווען אלץ ארום מיר איז א פינצמערער קבר,
ווען מאמע-נאטור מיט איר פליגל דעקט צו מיך —
אין שלאָף, ווען איך ריר ניט קיין איינציקן אבר.

איך זע דאָרט נאָר „נאַבעלע“ הערן און ליידים,
די מעכטיקע זיילן פון שטאַט און רעגירונג,
וואָס זיי שאפן קיין זאך ניט (די הענט זאָגן עדות . . .)
און טראָגן די טייערסטע קליידער און צירונג,
מיט פרישע געזיכטער, מיט באקן ווי ראָזען,
מיט שטראלענדע בליקן, פול האַפנונג און פריידן,
פון פרישע, פון דופטיקע ווינטן, וואָס בלאָזן
אויף זיי פון דעם ערדישן וואהרן גן-עדן.

אַבער וואו, וואו איז ער, דער כאלבאָס דער געבענטשמער,
 צו וועמען די דאָזיגע אוצרות געהערן —
 דאָס פּאַלק, וואָס אליין מיט זיין מאַכט אומבאָרגענצטער
 פאָרוואַנדעלט אין רייכטום די ערד און די ימ'ען?
 וואו זיינען די צאָללעזע אַרבעטער-מאַסן,
 מיט הענט מיט פאָרגרעכטע, פאָרוועלקטע געזיכטער,
 מיט באַקן מיט בלאַסע, פון טרערן געוואָשן,
 מיט פינצטערע בליקן—פאַרלאַשענע ליכטער?

און ... פּלוצלונג דערזע איך אַ הייצער אַ יונגן,
 וואָס גיט אָפּ די מאַשינען זיין אַטעם פון לעבן,
 פאָרגיפּטנדיק לאַנגזאַם אין קעלער די לונגען,
 וואו פייכטקייט און עפּוש אומאויפהערלאַך שוועבן;
 און ער האָט מיט קלוגשאַפט פאַרענטפּערט מיין קשיאָ:
 „דאָס פּאַלק האָט קיין צייט איצט; מיר אַרבעטן, שאַפּן;
 אין לאַנד איז—דו ווייסט דאָך—איצט אַרבעט אַ מאַסע,
 דורך אונזער מאַרטירער, דעם גרויסן, געשאַפּן.“*

„און ... צו וואָס, זאָג, די שמונדן פון רו זיך באַרויבן,
 אום זעען דער אויסשמעלונג'ס גרויסקייט און שיינקייט?
 מיר ווייסן דאָס אלץ דאָך: מיר לעזן, און גלויבן,
 וואָס צייטונגען שרייבן (מיט זעלטענער איינקייט)
 פון נאַציאָנאַלן אומענדלאַכן רייכקייט;
 מיר לעזן און גלויבן, אז אונזער מדינה,
 דאָס גאַלדענע וויגל פון פרייהייט און גלייכקייט,
 איז פול מיט'ן גלאַנץ פון דער הימעלשער שכינה ...“

* פרעזידענט מעקסינגלי.

לבני קורח מזמור

1.

א, פֿאַטער אין הימל! רייס אויס זיי די צונגען,
אַט זיי, די קבצנים, די ארבעטער-יונגען!
נו, הער נאָר, באשעפער, אן עזות אביסל!
ביי אונז אין די הענט ליגט פון אלעס דער שליסל;
מיר, רייכע, באזיצן זאוואדען, פאבריקן,
וואו אלץ ווערט געמאכט: שמאָל און אייזן פאר בריקן,
געצייג און מאשינען, די וויכטיגסטע זאכן,
פאר בעלי-מלאכה'ס פון אלערליי פאכן,
און אלעס, וואָס מענשן אין לעבן געברויכן,
סיי די פון דער נידער, סיי יענע פון הויכן;
מיר, רייכע, באזיצן די וועקסל-געשעפטן,
וואָס אלע וועלט'ס עקן צוזאמען באהעפטן,
און מיר אויך באזיצן די שיפן און באנען,
וואָס אלץ טראנספּאָרטירן אהער און פון דאנען,
אמאָל אויף קרעדיט, און אמאָל פאר מזומנים.
ווען מיר וואַלטן זיי, אַט די שנאָרער, קבצנים,
אויס מיטלייד, רחמנות, קיין ארבעט געגעבן,
זיי זאָלן זיי ס'איז כאַטש דערהאלטן דאָס לעבן,
וואַלטן זיכער זיי אלע געהונגערט, געשמאכט . . .
און צום סוף—זענען מיר נאָר פארהאסט און פאראכט,
און פאר אונזער ברויט גיט מען אַפּ אונז מיט שטיינער.
אַט קומט א פּאַעט'ל, נאָר הויט און נאָר ביינער,
און תפלה'ט אין נאָמען פון אלע דלפנים,
אז . . . דו זאָלסט אונז אַפּמעקן פון דער ערד'ס פנים. *

(* מאַרים ראַזענפעלד אין זיין „תפילה לעני“.)

פארשטאָפּ זיי די מיילער, די ארבעטער-מאסן!
 זאָג, אדרבה, דו נאר: פארוואָס קומט אונז האַסן?—
 מיר גיבן זיי יעדע פיר יאָר פרעזידענטן,
 (און ווער ס'האָט נאָר שכל . . . דאן קריגט א פאָר סענטן)
 און רעפרעזענטאנטן און סענאטאָרן,
 און געלערנטע ריכטער, וואָס ווערן באשוואַרן
 צו משפּט'ן שמריינג און באשטרעפן פארברעכער,
 (וואָס ליגן באהאלטן ביימאָג אין די לעכער . . .);
 מיר בויען פאר זיי איבעראל קאזעמאטן,
 וואו ס'ווערן באשטרעפט די פארברעכערשע טאטן;
 אונז קאָסטן מיליאַרדן מיליין, פאָליציאנטן,
 די ארמיי און די פּלאַטע מיט די קאָמענדאנטן,
 צו שיצן פון פיינט זיי אין געפערלאכע שמעלן,
 און האלטן אין אַרדנונג די היץ-קעפּ, רעבעלן . . .
 מיר גרינדן טאָג-טעגלאַך פאָליטישע קלובן,
 וואו פאך-פאָליטישענס באשעפטיגונג האָבן;
 מיר גרינדן פאר אַרעמע פון צדקה אנשטאלטן,
 וואו פיזיקע לייט קריגן פעמע געהאלטן;
 מיר גיבן נאכט-נעכטלאך בריליאַנטענע בעלער,
 וואו געלט ווערט געזאמעלט אויף גאָלדענע טעלער —
 שטיצע פאר טויזענטער אַרעמע ליימע,
 וואָס ליידן, נעכאך, נויט אָפּט, אין קריטישע צייטן,
 און . . . דאָך וואַלטן זיי גערן, איין שיינעם פרימאָרגן—
 ווען זיי האָבן נאָר מאכט—אונז צעשטיקט און צעוואַרנן.

און דער עיקר . . . יא! זארגן מיר פאר זייער נשמה,
 זי זאל, ריין און געלייטערט, פאר דיר זיין א נחמה:*)
 מיר בויען פאר זיי סינאגאגן און שולן,
 (וואס ווערן ניט זעלטן באוואכט מיט פאטרוילן)
 און יעדן איז פריי אהין קומען דרך בעטן,
 דו זאלסט זיין נשמה, די זינדיקע, רעטן
 פון שמראפן פארדינטע אויפ'ן עולם, אויף יענעם:
 פון חבוט הקבר, פון גלגול, פון גיהנם.
 מיר צאלן די גייסטלאכע גרויסע געהאלטן,
 זיי זאלן אפט דרשת'ס און פריידיגטן האלטן,
 און לערנען דעם עולם דאס הייליקע גלויבן
 אין אלץ, וואס פארבארגן, וואס אונטן און אויבן . . .
 מיר דרוקן פאר זייער-וועגן הייליקע ספרים,
 וואס זיי האבן די סגולה צו טוישן דעם ווארעם
 פון צוויי פל אין גאט, אין דעם כוח הכוחות,
 דעם שרעקלאכן ווארעם, וואס טאמשעט די מוחות
 פון אונזערע לייכטזיניק-זינדיקע דורות,
 וואס זענען פון יוגנט גענייגט צו עברות.
 און . . . דאך טוען תפילה די הינט, עזי-פנים,
 אז דו זאלסט אונז אפמעקן פון דער ערד'ס פנים.
 ניין . . . הער בעסער אונז, גאט! רייס אויס זיי די צונגען,
 אט זיי, די קבצנים, די ארבעמער יונגען!

אפריל, 1898

*) זע: בראשית ה, 5-7.

וואָלען

וואָרום זענען אלע געמלאך, גאסן
מיט מענטשן-מאסן איבערפילט?
איז היינט א נאציאָנאלער יום-טוב,
און יעדער יום-טוב'דיק זיך פילט?

וואָס ברענט מען שפענער, פעמלאך, קעסמלאך,
געמישט מיט הויפענס אלטן כלאם?
וואָס שפרינגען קינדער, ווי די ווילדע,
פאנטאסטיש אויסקוקנדיק פון פלאם?

איז אונזער חיל, טריאומפירענד,
אהיים געקומען פון א שלאכט,
און האָט דעם פיינט'ס ארמיי, געפאנגען
און וואפענלאָז, מיט זיך געבראכט,

מיר זאָלן קוקן און שמאָלצירן
מיט אונז'רע העלדן, אונזער זיג,
און זיין געגרייט אויך ווייטער פירן
פאר לאַנד און פאָלק מיט שונאים קריג?

אזוי האָב איך זיך זעלבסט געפרעגט היינט,
פון ד'ר ארבעט גייענדיק צו הויז,
פון רויך קוים, קוים דעם אַמעס כאַפנדיק,
פארטויכט, פארטומלט פון גערויש.

און . . . פלוצלונג האָט באַרירט מיין אויער
די שטימע פון אן אלטן פריינט:
„נו, ווי געפעלן דיר די וואלען?
האַסטו געשטימט, מיין חבר, היינט?“

די וואלען . . . איצט פארשטיי איך אלעס;
אַט דאָס איז פון דער פרייד דער קוואל:
דאָס פאַלק האָט היינט זיין רעכט גענאַסן,
און אומגעביטן זיין שיקואל . . .

עס האָט פון זיך אַראָפּגעוואָרפן
זיין אלטן . . . רייטער אויף דער ערד,
און גלייך אַרויפגעזעצט אַ נייעם,
ער זאַל אים אַנטרייבן—דעם פּערד.

עס האָט די ביימש אַרויסגעריסן
ביים אלטן שמייסער פון דער האַנט,
און אָפּגעגעבן זי מיט חשק
צום ניי-דערווילטן—אַן פאַרשטאַנד.

עס האָט פון לייב אַראָפּגעריסן
די אלטע פּיאָווקעס, פול מיט בלוט,
און צוגעשטעפּעט נייע, פּרישע —
אַן פּיאָווקעס פּילט עס זיך ניט גוט.

נאָוועמבער 1898

מזמור לתורה

(לכבוד „טהענקסניווינגדעי“*)

א, פאטער אין הימל! א גאטעניו גרויסער!
איך דאנק דיר און לויב דיך פאר דיינע חסדים . . .
ס'איז אמת: האסט מיר ניט געגעבן קיין עושר,
און אפטמאל פעלט אויס מיר אויף ברויט און בגדים;
איך לייד אי פון היץ, אי פון קעלט, אי פון הונגער,
און קראנקהייט נאך קראנקהייט מיין לעבן צעשמערן:
איך בין שוין געעלטערט, כאטש גאָר נאָך א יונגער —
דאָך בין איך קיין כופר, און וועל עס ניט ווערן.

איך דאנק דיר און לויב דיך פון הארצן, פון טיפן,
א, אוצר פון לעבן, פון גליק און הצלחה!
ס'איז אמת: איך האב ניט קיין טיפע באגריפן
פון דיר און דיין אייביקער, ווייזער השגחה . . .
דערפאר האסט אונז מעמפלען און שולן געגעבן,
מיט „רעווערענדס“ פרומע, פול גייסטיקן כח,
וואו מלאכים און גייסטער פון הייליקע שוועבן,
און געמלאכע ווערטער פילן אן יעדן מוח.

* דער טאג פון דאנקזאגונג; דער לעצטער דאנערשטאג אין נאוועמבער.

די טעמפלען ... ווי פרידלאך איז דערטן דער אוויר!
ער שלעפערט מיך איין אָפּט און צייגט מיר אין הלום
אין יעטווידן מיטגליד א ברודער, א חבר,
מיט וועמען איך לעב אין גרויס אחדות און שלום ...
אפילו די רייכע, וואָס רויבן מיין פרייהייט,
און זויגן טאָג-טעגלאך, ווי פיאַווקעס, מיין בלוט אויס,
דערט פילן זיך אַן מיט גרויס ליבשאפט און טרייהייט,
און צייגן זיך מיר אזוי פריינטלאך און גוט אויס.

און ... מעגן די רעוורענדס (פון פלייש און פון בלוט דאָך)
ווי פשוט'ע מענשן, אליין זיין אָפּט זינדער,
דו, גאָט, ביסט זיי מוחל: זיי פריידיקן גוט דאָך,
און לערנען מאַר אַל דיינע זינדיקע קינדער,
און מאכן אזוי ליכטיק אין זייערע מוחות
מיט קלוגע און טיפע און גלענצענדע דרשות
וועגן גאָטהייט, השגחה און הימלשע כוחות,
וואָס זיי נאָר אליין געבן דער וועלט איר ממשות.

נעם אָן-זשע, אַ גאָט, מיינע הארצליכע דאנקען
פאר דינע אומשאצבארע, גרויסע גענאדן!
און . . . איך זאָל נאָך מער און נאָך מערער דיר דאנקען
און לויבן דיין נאָמען, אלמעכטיקער אדון!
הער אויס און פארנעם אויך מיין הארצליכע תפילה:
אויפ'ן אָרט פון נגיד'ישע ליבשאפט און טרייהייט,
אויפ'ן אָרט פון די געטלאכע דרשות אפילו —
גיב מוט און קוראזש מיר צו קעמפן פאר פרייהייט!

נאָוועמבער 1899

צום ניינצענטן יארהונדערט

א, יארהונדערט פון וואונדער,
וואונדער אן א צאל!
ווער'ט דײך ניט באוואונדערט,
און געלויבט אמאל?!

דו האסט פיל גרויסע, מיפע
סודות אונז אנמפלעקט,
וואס זיי האבן, ווי א שלייער,
די נאטור פארדעקט.

דו האסט אונז מאכט געגעבן
איבער בליץ און דאמף,
אום די נאטור באזיגן
אינ'ם לעבנ'ס קאמף.

דו האסט די לופט און ימ'ען
אונז צום דינסט געשמעלט;
דורך מאגנעט, שמאל און אייזן
פאראייניקט האסט די וועלט.

דו האסט פאר אונז געעפנט
פון דער ערד דעם שוים,
פון וואנען קורח'ס אוצרות
שעפן זיך ניט אויס.

און ... דאך הויבט אויף אויף דיר זיך
פון מיין ברוסט א פלוך: —
כ'געפין דער מענשהייט'ס גליק ניט,
כאָטש איך זוך און זוך.

איר גרעסטער מייל, די מאסן,
שאפנדיק אל-דאָס-גוטס,
לעבט זעלבסט אין נויט און עלענט,
פינצטערניש און שמוץ.

פון וויגל ביז אין קבר
אין דעם יאָך געשפאנט,
איר פרעמד איז קונסט און חכמה,
ס'דרעמלט איר פארשטאנד.

זי שלעפט די שווערע קייטן,
פון איר זעלבסט געשמידט,
פון ארבעט אָן אן ענדע
אייביק שוואך און מיד.

און פרואווט זיך עמעץ וועהרן
געגן טיראניי,
ארצפּווארפן די קייטן
פון דער שקלאפעריי —

דערטרינקט מען אים אין טייכן
פון זיין אייגן בלוט,
א צווייטער זאל ניט זואגן
פאסן מער קיין מוט.

עס הערשט נאך, ווי פארצייטן,
ווילדע בארבאריי:
די אויסווארפן פון מענשהייט
דינען איר געטריי.

די געלט-זוכט פון די רייכע,
הערשאפט-לוסט פון שטאט
און בלוט-דורשט פון וואמפירן
קיינמאל ווערן זאט.

מע טרייבט אין פרעמדע לענדער
מחנות מיט געווער,
אין נאמען פון גערעכטיגקייט
און פראגרעס—און הער . . .

עס דונערן קאנאנען,
ס'בליצט די בלאנקע שווערד,
עס ציטערן בערג און טאלען,
ס'טרייסלט זיך די ערד.

עם הויבן זיך ווייגעשרייען,
קרעכצן און געווייזן,
און שפאלטן אלע הימלען,
רייסן פעלז און שטיין.

עם שטראַמען זידנדיק מייכן
מענטשן-כלוט אין ים . . .
דער הימל איינגעהילט איז
אין א פייער-פלאם.

דאָס טוען דייע קינדער—
מילדע פון נאטור —
א, יארהונדערט פון פאַרשריט,
וויסנשאפט, קולטור! . . .

זיי רויבן, צינדן, שלאכטן
(שכור פונ'ם זיג)
געווערלאזע און פרויען,
פיצעלאך אין וויג.

און די געטרייע דינער
פון מאמאן און מארם
פאַראויס און הינטען ריימן,
שפילנדיק א מארש.

וואָס קימערט זיי, וואָס מענטשן
פאלן דאָרט ווי שמרויז?
פאר זיי איז בלום—א ברכה,
ווי פאר גראַז איז טוי.

זיי זאמלען מער און מערער
אוצרות פון דער וועלט,
ווי לאנג קיין מענשן אָפער
זיירע געטער פעלט . . .

* * *

דאָרום הויכט אויף אויף דיר זיך
פון מיין כרוסט א פלוך:
כ'געפין דער מענשהיימ'ס גליק ניט,
כאַטש איך זוך און זוך.

דעצעמבער 31, 1899

איך זינג ניט קיין שירה

„מעשיידי טובעים ביים,
ואתם אומרים שירה?“
(מדרש שמות רבה)

1

באגלייט פון דער מוזע, אין האנט מיט דער לירע,
האָב איך אונזער נינווה פארלאָזט,
וואו אלעס: מיין געסל, מיין שכן, מיין דירה,
קוקט אויס אזוי וואַכעדיק, פראַסמ.

ווייט, ווייט פונ'ם שטאַט, אויף א בארג אויף א הויכן,
באדעקטן מיט סאמעט—מיט גראַז,—
וואוהין קיין געטומל פון לעבן טוט גרייכן,
פון ווינטן נאָר הערט זיך דאָס בלאָזן;

וואו פיס פון א וואנדערער טרעטן אזוי זעלטן,
כאַטש אַפּטמאַל דאָרט גייט ער פארביי;
דער אַדלער, דער קעניג פון לופטיקע וועלטן,
שפאצירט נאָר ארום דאָרטן פריי —

אַט דאָרט, אויפ'ן בארג, אויפ'ן בארג יענעם הויכן
(די אומגעגענד—וואונדערלאך שיין)
דאָרט זיך איך אויף גראַז, ווי אויף סאמעט אויף ווייכן,
מיט איר, מיט מיין מוזע אליין.

דעם טאג-לויף גע'פטר'ט,
 די זון, ווי פארמאטערט,
 האלב-שלעפעריק, ווינקט צו דער ערד:
 „גוט נאכט, ליבע שוועסטער!
 א שלאף דיר א פעסטער!“
 און, שמייכלענדיק, פארשוואונדן גלייך ווערט.

די ערד ווערט באצויגן
 מיט שאטענס. — פיל אויגן
 פון הימל'ס רוים קוקן אראפ . . .
 אלץ ליכטיקער ווערן
 אין הימל די שמערן.
 די לבנה שווימט איבער מיין קאפ . . .

און פאר מיינע אויגן,
 דארט ליגט, איבערצויגן
 מיט צויבער, די אומגענענט שיין:
 די מורמלענדע קוואלן,
 באזילבערט מיט שטראלן
 פון בלאסן לבנה'שן חן;

דער שלאפענדער טאג דארט . . .
 דער דרעמלענדער וואלד דארט . . .
 (די נאכט-היים פון פויגלשן רייך)
 און דארט, אין זיג-זאגן,
 פול שיפן מיט פלאגן,
 א בריימער, א מעכטיקער טייך.

באצויבערט פון אלעם,
פארגעס איך דעם דלות,
וואָס קעניגט ביי מיר דאָרט אין הויז;
די פיצלאך, דאָס מייבעל,
מיין ליבענקע ווייבעל—
אלין, אלין איז פון מוח ארויס.

די לופט דאָ דערקוויקט מיך,
דער לאנדשאפט אנטציקט מיך—
ס'לעבט אויף אויך אין מיר די נאמור:
א כוואליע פון פריידן
מיך טראַגט אין גן-עדן;
פון זאָרג און פון אומעט—קיינ שפור.

און זינגען א שירה,
אין האנט מיט דער לירע,
צום פּרילינג בין איך שוין גאָר גרייט.
מיין שירה צו הערן
זיך גרייטן אויך די שטערן,
אָן צאל דאָרט אין הימל צעזייט . . .

3

און . . . פּלוצלונג געשרייען
פון שרעקלאכע ווייען,
פון לעצטן, פון טויטלאכן שמארץ—
א דורכדרינגענד סוויסמשען,
א כאַרבעלדיג פּיסמשען —
פאַרכאַפּט און פאַרדריקט האָבן מיין האַרץ.

דאס האָט א סאָווע
געכאַפּט פּאַר'ן העלדזל
א שוועלבל, פון מיקן פּאַרפּירט . . .
און דריקט זי, און בייסט זי,
און שטיקט זי, און רייסט זי—
און יענע דעם מויט האָט דערשפּירט.

די גרויזאמע סצענע
דערמאַנט האָט מיר יענע,
וואָס עקעלדיק ס'לעבן מיר מאכט:
א פינצטערניש טיפע
הילט איין די באַגריפן
פון די, וואָס פּאַרגעטערן מאכט;

און מענטשן-וואַמפּירן,
וואָס מאכט אין זיך שפּירן,
פול מערדערשן חיה'שן גלום,
כאַפּאַלן די שוואַכע,
אַן מוראַ פאַר ראַכע,
און זויגן מיט דורשט זייער בלוט . . .

פאַרשוואַונדן די פּריידן
פון לאַנדשאַפּט'ס גן-עדן—
כאַזעצט האָט אַן אומרו מיין האַרץ
פון בייזע געמיטער: —
א בייזער געוויטער
פון גרויסן אלוועלטלאַכן שמאַרץ.

א רייע פון בילדער
פון ווירקלאכקייט ווילדער,
פול טרויער און שוידער און פיין,
דערשיינט פאר מיר ווידער,
און פרירט מיינע גלידער,
און גיפט גיסט אין הארץ מיר אריין.

4

און ... פלוצלונג באדעקט זיך מיט וואַלקענס דער הימל.
נאטור האָט דעוואכט פון איר רואיקן דרימל:
עס שטורעמט ... עס דונערט .. עס בליצט ...
די בילדער, די פינצטערע, ווערן פארשוואונדן,
דאָך בלייבן אין הארצן די פיינלאכע וואונדן:
דער טרויער, טיף, טיף דאַרטן זיצט.

און טרויעריק שטייג איך אראָפּ אין דער נידער,
מיט מידעקייט שווערער פון בליי אין די גלידער,
און גיי—ניין, איך שלעפּ זיך—צוריק,
צוריק אין מיין געסל, צוריק אין מיין דירה,
וואו זינגען זינג אָפּט איך, נאָר קיינמאָל קיין שירה
פון פּרילינג, פון פּריידן, פון גליק.

מאי, 1900

ווען איך זאל באזיצען

ווען איך זאל באזיצען א נשמה פון בליצען,
א שטימע פון דונערן, ווערטער פון פלאמען,
און האבן דעם מוט פון א לייב,
וואלט איך איצט ניט זינגען קיין לידער, וואס קלינגען,
ווי זילבערנע גלעקלאך, מיט הילכיקע גראמען,
צוליב נישטיקן כבוד און לויב.

פול שטורמישן שטרעבן צו יושר'דיק לעבן,
ווען ניט מער אונטערדריקט וועט זיין פרייהייט,
און ווארהייט—פארפאלגט און פאריאקט,
וואלט איך . . . ניט מיט פרידן געשטעלט זיך צופרידן:
ניט געפריידיקט קיין ליבע און טרייהייט
צו אלץ, וואס די ארכעטער פלאקט —

מיט ריינעם געוויסן וואלט איך אויף זיי גיסן
דעם מעכטיקן גייסט פון בארעכטיקטער פיינמשאפט
צו אלעם, וואס זיי רואנירט:
צו יעדן, וואס בויגט זיי, צו יעדן, וואס זויגט זיי,
(פארקליידט אין א מאסקע פון גומסקייט און פריינמשאפט,
די מאסקע, וואס פאנגט און פארפירט.)

און איך וואָלט באוועגט זיי, און איך וואָלט געוועקט זיי,
מיין שטימע וואָלט וועקן פון שלאָף זיי פון האַרטסלאָפּן,
וואָלט וועקן זיי צום לעבן פון טויט:
דורך איר וואָלטן שטרעמען אומאויפהערלאַך תּהוֹמ'ען
פון ברענענדן אויפשטאנד אין יעטוויידן האַרצן,
וואָס פילט נאָר זיין עלנט און נויט.

כ'וואָלט זיי אלע צוזאמענגעשמאַלצן מיט פלאמען
פון גליהענדן האַס און פון ברענענדן צאָרן
צו אלעס, וואָס האלט זיי אין יאָך,
ביז... ס'וואָלטן אנטשטאנען פון שקלאפן—וואולקאנען...
און דאן וואָלט געבלאָזן פון פרייהייט דער האַרן,
אויף הערשער וואָלט קומען אַ ברעך.

ווען וועזואוויום צעשפילט זיך, נעאפאל דערפילט זיך
אין טויטלאכע אנגסטן פון נאָענטער גסיסה,
אין קלעם פון טויט'ס בייניגע הענט.
און אָט, ווי דאָרט יענע, וואָס ברעטן זיך אין גיהנם —
אין פלאמענדער לאווע—א שרעקלאכע מיתה,
צו ווערן ביים לעבן פארברענט —

אזוי וואָלט זיך פילן די מחנה וואמפירן,
וואָס זיצט אויפ'ן רוקן פון דער מענטשהייט—די מאסן,
און זויגט אזוי זשעדנע זי'ר בלוט,
ווען די זאָלן דערוואכן מיט בליצן און קראכן,
און שללידערן פון זיך די העסלאכע משא,
אין בראנד פון זי'ר פלאמענדן וואומ.

1901

דער לאַנדאָנער קאָנגרעס

1

אין בריטאניע'ס עיר הכירה,
אין דער גרעסטער פרימסער שטאָט,
וואָס פארשפרייט דאָס ליכט פון גלויבן—
די דריי-אייניגקייט פון גאָט —
אין די פינצערע מזרח-לענדער,
אין עמורה און אין סדום,
וואו גאָט'ס קינדער זינקען איצט נאָך
אין אומגלויבנ'ס טיפן תחום;
און פאר אונז, דעם פאָלק ישראל
(גאָט'ס דערוויילטער נאציאָן,
וואָס פון אלטע, אלטע צייטן
טרעקט מיט שטאַלץ יעהאָווא'ס פאָן)
איז זי ממש גאָר זיך מפקיר,
און זי שפּאַרט קיין מי, קיין געלט,
ווייל פון אונז, פון אונז דאָך שטאַמט ער,
דער דער לייזער פון דער וועלט —

דארט האבן פירער-ציוניסטן,
וועלט-בארימטע, גרויסע לייט,
פאטריאטן, דורכגעדרונגען
מיט'ן גייסט פון אונזער צייט,
אפגעהאלטן אין טיפן ערנסט
א היסטארישן קאנגרעס,
און פארזארגט דער אומה'ס צוקונפט
און פארזיכערט איר פראגרעס.

זעלבסט דער גרויסער זרובבל,
שאפער פון דעם „יודען-שטאט“,
מיט זיין יועץ, עזרא סופר,
פילאזאף און ליטעראט,
ביידע האבן די פארזאמלונג
אין גרויס אַרדנונג דורכגעפירט,
און . . . און אלע דעלעגאטן
האבן באגייסטערט זיך געשפירט.

און גערעדט האט זרובבל
נאָר ווי זרובבל קען;
איבערגעבן זיינע ווערטער
איז צו שוואַך מיין אַרעמע פען.
דאָך גורט אָן איך מיינע לענדען
און צי אָן מיין אַרמע האַרף,
און איך גיב דאָ כאַטש דעם תמצית
פון זיין רעדע, קלוג און שאַרף.

"אמת: כ'האָב נאָך קיין דערלויבנים
 ניט געקראָגן פון סולטאן
 צו באזעצן פאלעסטינע—
 דאָך א האַפנונג איז פאראן . . .
 „זייט געדולדיק, מיינע כרידער!
 פרעגט ניט: וואָס, און ווי, און ווען?
 כ'האלט די זאך כמודי סודות,
 קיין ביז אויב זאָל ניט געשען.
 איין זאך קאָן איך אייך אנטפלעקן:
 גאנץ אייראָפּא, אָן א „חוי“,
 וועט ארויסלאָזן אונז גערן,
 כאַטש מיר בריינגען איר פיל נוי.

„געהט-זשע פריילאך, קאמעראדן,
 טראַגט די בשורה צו דעם פּאָלק!
 זאָגט אים, לאָז עס געבן שקלים—
 גאָט וועט געבן שוין דערפּאָלג;
 און מיר וועלן ארץ-ישראל,
 אונזער קינדהייט'ס גאַלד'נע וויג,
 וואו איצט זעט מען נאָר זיך פאשען
 דעם אראבער'ס קו און ציג,
 פארוואנדלען אין א לאנד א וואונדער,
 פול און פול מיט אל-דאָס-גוטס,
 און, אליין דאָרט לעבענדיג גליקלאך,
 אלע פעלקער בריינגען נוי.“

„אמן! אמן!“ האָט געקלונגען
אין דעם איבערפילטן זאל,
און . . . „עס לעבע זרובבל!“
האָט פארהילכט דעם גאנצן זאל.

3

ווען דער שטורעם פון אפלאָזן
איז געקומען צו אן ענד;
ווען עס זענען מיד געוואָרן
אלע צונגען, אלע הענט,
האָט דער גרויסער עזרא סופר
אויף דער בינע זיך געשמעלט,
און באצויבערט מיט זיין רעדע
די גאנצע ציוניסטן-וועלט:

„פון צווישן די געשרייען
פון מיין היימאטלאָזן פּאַלק,
אייביג, ווי א ווילדע חיה,
אומ'ברחמנות'דיג פארפּאַלקט,
הער איך גאַט'ס אלמעכטיק שטימע: —
צו זיין נאַמען דאנק און לויב! —

„אויף פון ד'ר ערד, א ליבע קינדער!
טרייסלט אָפּ פון זיך דעם שטויב!
און צו אייער אלטער היימאט,
צו מיין ציון קערט צוריק!
דאַרטן, דאַרטן, מיינע ליבע,
דאַרטן ווארט אויף איך דאַס גליק!“

„יא! אהין, אין ארץ-ישראל,
אין דעם פאטריארכן-לאנד,
דארף מען פירן אונזער אומה
מיט א צארטער, טרייער האנט.

„אבער . . . אד! וואו נעמט מען, ברידער,
געלט—מיליאנען און א צאל,
צו פארוואנדלען אין א ישוב
וויסמע פעלדער, בארג און טאל?

„ווען די רייכע, די אדירים,
זאלן אויסשמרעקן אונז די הענט,
וואלטן מיר אין ארץ-ישראל
היינטיקס יאר נאך זיין געקענט.

„אבער . . . האפן אויף ישועות
דורך די רייכע—איז אומזיסט:
זיי . . . זיי קימערט ניט אז ציון
זאל כאטש אייביק זיין פארוויסט.

„ניין! ניט האפט, ניט האפט אויף קיינעם! —
זעלבסט מוז העלפן זיך א פאלק!
גייט-זשע, מיט געדולד באוואפנט,
גאט וועט געבן אייך דערפאלג!

„גייט, חברים, און צעשפרייט זיך
אויף דער גארער יודען-וועלט,
און . . . און אין די הענט מיט פושקעס,
זאמעלט, זאמעלט, זאמעלט געלט!“

טיף באנייסטערט, פול מיט גלויבן
 אין דעם גרויסן אידעאל,
 האָבן אלע דעלעגאטן
 גלייך פארלאָזט דעם גרויסן זאל.

און . . . עס קלינגען הויך די פושקעס,
 וואנדערנדיק פון אַרט צו אַרט:
 פאטריאָטיש-הייסע אידן
 ווארפן מטבעות דאָ און דאָרט;

און אין לויף פון דריי-פיר דורות
 וועלן די פושקעס אָפט זיין פול,
 און . . . ווער ווייסט? ביז דאמאלט קאָן נאָך
 אויפגעריכט ווערן דוד'ס שטול —

וואָס באטייטן דריי, פיר דורות
 ביי אן אלטער נאציאָן,
 וועמען גאָט האָט אנפערטרויט
 טראָגן אייביק תורה'ס פאָן? —

און אויך מיר וועלן א מלוכה
 האָבן דאן מיט לייטן גלייך,
 און מארינער און סאָלדאטן
 וועלן באוואכן אונזער רייך . . .

דאָס „יודענטום“ גערעמעט *

אין דער גרעסטער שטאָט פון בבל—
וואו, א דאנק דעם גלות וויסמן,
אידן לערנען נאָך גאָט'ס תורה,
אויף צו-להכעיס שכנים-קריסמן . . .

פילע אַכער זענען כופרים,
גלויבן ניט אין גאָט דעם בורא,
קריטיקירן די גמרא,
און אפילו אויך די תורה;

און זיי שרייבן, און זיי דרוקן
ביכלאך פול מיט אמעאיזם,
אָדער, ווי עס הייסט ביי זיי דאָרט,
סאַציאליזם, אנארכיזם;

און פארפירן אונז'רע ברידער
אין געפערלאכן וועג פון כפירה,
(יענע גייען נאָך ווי בלינדע,
לאָזן זיך ווי שעפסן פירן)

* אַז אמת'ע פאסירונג, וואס זי איז אין איר צייט געווען געמאכט אין פילע אירישע און ענגלישע צייטונגען. ליידער האב איר פארנאכט-סינט צו פארצייכענען דאס פלאץ און דעם דאטום. ע. ס.

און גאט'ס ליבלינג, ס'פאלק ישראל,
ווערט אלץ מער און מער צעשפאלטן,
און א שרעקלאכע סכנה
דרעהט דעם אידענטום דעם אלטן. —

דארט האבן זיך ניט לאנג פארזאמלט
יהודה'ס פרויסמע, שענסטע מעכטער.
דאמען פונ'ם העכסטן אדעל,
פון אריסטאקראטיע עכטער,

אום צו רעטן אונזער גלויבן,
אונזער „יודענטום“ דעם אלטן,
און מיט צארטע, איידלע פינגער
גלייך פארנייען זיינע שפאלטן . . .

און . . . צו צייגן, אז זיי שטאמען
פון אריסטאקראטיע עכטער,
האבן פארשלעפט מיט זיך די דאמען—
ווי עס פאסט פאר חוה'ס מעכטער —

קאסמענס פול מיט זייד און סאמעט:
קליידער, אונטערוועש און זאקן;
שאכטלעך פול מיט גאלד, בריליאנטן
פאר די פינגער, אויערן, לאקן;

און אין פראכטפולסטע האַמעלן
די שענסטע צימערן פארנומען,
און זיי אָנגעפילט מיט . . . ריחות
פון די קאָסטבארסטע פארפיומען.

אין דער רייכסטער, שענסטער זאלע
פון דער וועלט-בארימטסטער „שטראסע“,
דאַרטן האָבן יהודה'ס מעכטער
זיך פארזאמלט אין א מאסע.

רוישנדיק מיט נייסטע קליידער,
גלענצענדיק מיט רייכסטע צירונג,
איז ארויף א יונגע דאמע
אויף דער בינע צו דער פירונג.

מיט א זאנפטער, זיסער שטימע,
ביי דער פיאנא, נאָך דער מאָדע,
האַט באגייסטערט זי געזונגען
א רעליגיעזע אָדע.

נאָכדעם האַט מען קאלט, געלאסן,
פון דער תורה פיל געשראָכן,
ביז מ'איז—צו דעם יעוואנגעליום
לאנגזאם, רואיק, שמיל פארקראַכן . . .

און די שוועסטער אין איין שטימע
זענען צו איין שלום געקומען:
אום גאט'ס ליבעס פאלק ישראל
רעטן פון זיין וועג, דעם קרומען,

מוז מען אונז'רע קליינע קינדער,
אָט די נייע, יונגע דורות,
אין דער היים און אין חדרים
און אין אלע תלמוד-תורה'ס,

לערנען . . . אויך דאָס יעוואנגעליום,
גלייך מיט אונזער הייליקער תורה,
און דורכדעם וועט אונזער רעמונג
קומען גלייך פון גאט דעם בורא . . .

יוני, 1903

פאָגראַמען און גלויבן

איר הערט דאָס געשריי פון פארצווייפלטע קולות
אין לאַנד פון די צארן? איר זעט, ווי נבלה'ס
דאָרט ליגן הרוגים אין גאס?
איר זעט דאָרט צעשמעטערטע קינדערלאך קליינע,
צעריסענע פרויען-בריסט, צניעות'דיק ריינע,
געריסן א פאס נאָך א פאס?

דאָס ווידערהאַלט זיך די אלטע, פארפלוכטע
געשיכטע . . . דאָס זענען די גיפטיקע פרוכטן,
אין גאַרטן פון גלויבן פארפלאַנצט,
וואו סמאל מיט אלע מלאכי-חבלה
האַבן זיך מיט דער קינפטיקער מענטשהייט'ס מפלה
בעת מעשה געפרייט און געמאַנצט.

די געשיכטע פון צאַללאָזע מהנה'ס, וואָס ציען
פון מערב נאָך מזרח, צום הייליקן ציון,
באזואפנט פון קאַפּ ביז די פיס,
געפירט פון גאַט'ספורכטיקע, פרומע מאַנאכן,
מיט הייליקע תפילה'ס אין אלערליי שפראכן,
געזאַנג אזוי פרום, אזוי זיס,

צו באפרייען פון טערקן דעם הייליקן קבר
פון זון-נאָט, וואָס ער, כאָמש אליין א בן-עבר,
האַט דערלייזט אלע גוים פון זינד . . .
און . . . שרעק גייט פאַראוים זיי, פון הינטן פארניכטונג,
ווי ס'וואַלט זיך פון ערגעץ געמראַנגן אין דער ריכטונג,
אן אלעס צעשמערנדיקער ווינט.

און וואו נאָר א געמאַ, א אידיש נאָר שמעטל,
וואָס האָט ניט דעם שוץ פונ'ם צלם און ברעטל,
וואו ס'הערט זיך קיין קריסטלאכעס וואָרט,
לאָזן איבער דאָרט שפורן די פרומע וואנדאלן—
בעת תפילה'ס און שבחים צום הימל דערשאלן —
פון פייער, פון רויב און פון מאַרד.

און דאָרט, וואו דער שפאנישער טיף-בלויער הימל
פארשלעפערט אין זיסן, אין טרוימערשן דרימל
דעם מענטשן און אלץ אויף דער ערד;
וואו, לאנג פאר'ן גלות נאָך, טויזנטער אידן
האַבן גליקלאך געלעבט זיך אין רו און אין פרידן,
פון קיינעם און קיין זאך געשמערט —

דאָרט ציט זיך א מחנה, פול אימה און שרעקן,
אין האנט, אויף די פלייצעס א טאַרבע, א שמעקן,
מיט יאמער און קלאַנג און געוויין . . .
דאָס וואנדערן אידן, פון היימאט געטריבן,
וואו הינטער זיי זענען, אלס זכר, פארבליבן
נאָר קברים פון מארטירער אליין.

און דאָרט, וואו דער דניעפּער, דער בוג און דער דניעסטר
באוואסערן אין פּרילינג די פּרוכטבארע געסטן
פון פּוילן מוזשיק-מאלאראם, —
וואו רוסלאנד און פּוילן, צוויי גאַענטע שכנים,
האַבן הונדערטע יאָרן, אליין און אין איינעם,
געזויגן זיין בלוט אָן א מאַס, —

דאָרט בושעוועט א מחנה פון לאנגע משופּרינעם,
מיט העק און מיט קאַסעס . . . פּאַרפּאַסנדיק קינח'ס
אויף פּאַרמעט—אויף אידישער הויט . . .
און ס'פּאַלן און פּאַלן קרבנות ווי גאַרבען,
מיט ריפּן צעהאַקטע, צעשפּאַלטענע שאַרבנס,
אין שרעקלאכע שמאַרצן פון טויט.

* * *

אזוי ווידערהאַלט זיך די אלטע, פּאַרפּלוקטע
געשיכטע . . . דאָס זענען די גיפּטיקע פּרוכטן,
אין גאָרטן פון גלויבן פּאַרפּלאַנצט,
וואו סמאל מיט אלע מלאכי-חבלה
האַבן זיך מיט דער קינפּטיקער מענטשהייט'ס מפּלה
בעת מעשה געפּרייט און געמאַנצט.

1903

פּרילינג און איד

עס ציען זיך מחנה'ס-ווייס פויגלען אן צאל
אהערצו פון פרעמדע, פון ווייטע מדינה'ס;
די זעלבע צייט בריינגט זיי אונז יעטוידעס מאל
(זיי האָבן אין תקופה'ס א גרויסע מכינות) —
עס ציט זיי דעם פּרילינג'ס דערקוויקענדע דופט.
באלד וועלן זיי אָנהויבן בויען זיך נעסטן,
און בריינגען די ליבע פון שענסטן, פון בעסטן;
א קערענדל, א ווערעמל, א פליג פון דער לופט.

אין גארטן, אין פעלד, אויף דער לאַנקע, אין וואַלד,
אומעטום איצטער פילט מען די שאפונג'ס קראפט שוועבן;
און הויך אין דער לופטן אָן אויפהער דערשאלט
די אייביקע שירה פון פרייהייט, פון לעבן.
דעם פויגל'ס געזאנג, זיין באוועגונג, זיין פלי,
פון וועלדל דאָס רוישן, פון בינען דאָס זשומען,
די פארבן און ריחות פון גראָזן און בלומען —
אלץ, אלץ גיסט צענויף זיך אין איין האַרמאָני.

* * *

אויך איד האָב דעם אַנקום פון פּרילינג דערשפירט . . .
ביי מאמע-נאטור בין קיין שטיף-קינד, חלילה:
זי'ט פון מיין הארץ אלע סטרונעס בארירט,
און איד האָב מיין הארץ שוין גענומען אפילו,
געוואָלט מיין נשמה אנטפלעקן דורך איר.
האָבן פלוצלונג, פאר'חלש'ט, געפלאצט אירע סטרונעס,
און . . . כ'שווער ביי די געטער פון אלע אמונה'ס —
איר קריגט היינט קיין פּרילינג'ס ליד, לעזער, פון מיר.

עם ציט מיך צום פרייען, צום גרינענדין פעלד,
געקרייזעלטן וועלדל, געשלינגעלטן טייבל,
וואו אונטער'ן סאפיר-בלויען הימל'ס געצעלט
די יונגינקע גרעזעלאך שמעקן — א מאכל . . .
וואוהין איך וואָלט נעמען מיין ליבסטעס, מיין בעסט:
מיין ווייבל, די קינדערלאך, זיסע און שיינע,
וואָס מורמלען מיט ליבע, ווי טייבעלאך קליינע,
ווען זייערע עלטערן קומען צום נעסט.

עם ציט מיך, עם שלעפט מיך, עם רייסט מיך צום פעלד . . .
כ'וואָלט פליען אהינצו, ווען איך האָב נאָר פליגל;
כ'וואָלט בעסער זיין דאָרט אין א לייווענט געצעלט,
ווי דאָ אין פאלאצן פון שטאַל און פון ציגל.
איך וואָלט געלעבט דאָרטן זאָרגלאָז און פריי,
ווייט, ווייט פונ'ם שטאַטישן רעש און טומל,
און, ווי יענע פויגעלאך אונטער'ן הימל,
וואָלט לידער צום פרילינג געזונגען דערביי.

עם ציט מיך . . . נאָר . . . וויי! כ'בין אין קייטן געשמידט,
און קאָן זיך פון אָרט, פון פארפלוקטן, ניט רירן;
די לופט ארום מיר מאכט צו בליי מיין געמיט,
וואָס דריקט שווער דאָס הארץ מיר און פרעסט די געהירן—
א שאלה, א הארבע, מיר עגבערט דעם קאָפּ . . .
זי הערט גאָרניט אויף פאר די אויגן מיר שוועבן:
ווי מאכט מען דערטרעגלאכער, גרינגער דאָס לעבן?
אין לעבנ'ס קאמף קריג איך א קלאָפּ נאָך א קלאָפּ.

צוויי אוצרות געשענקט האָט מיר מאמע-נאטור:
א פילנדעס הארץ און א דענקענדן מוח;
פון דריטן, פון נויטיקסטן אָבער—קיין שפור:
צו קעמפן מיט מיט-מענטשן האָב איך קיין כוח.
אין קאמף מיט די מענטשן, דאָרט דארף מען—פארראט,
און באטרוג, און חניפה, און פאלשקייט, און שווינדל,
די מעכטיקע וואפען פון יענעם געזינדל,
וואָס האָט אלע ברכות פון גאָט און פון שטאַט.

1904

תחית־המתים

ווי ציימן פון ציימן עם זענען פארשידן!
ווי ס'האבן פארענדערט זיך רוסישע אידן
די לעצטע בלויז עטלאכע יאר!
זאגט: ווער וואלט עם גלויבן, וואלט ווער עם גאר דענקען:
פון עלטערן, דערצויגן אין קראמען, אין שענקען,
ארויסקומען וועט אזא דור —

א דור מאקאבעער, דעם פאלק'ס גרויסע פירער,
א דור פון אומשמערבלאכע העלדן, מארטירער,
אין קאמף פאר'ן אַרעמען פאלק,
וואָס עם איז דורכ'ן גלות פון טויזנטער יארן
אן אומה פון עלנדע טרוסן געוואָרן,
פאראכט, און פאריאָגט, און פארפאלגט!

אנשמאט זיך צו בוקן, אין האנט מיט דער היטל,
פאר יעדער קאקארדע, פאר יעטווידן מיטל
(סימבאָלן פון צארישער מאכט);
אנשמאט פון צו בויגן דעם רוקן אין דרייען,
צו זינגען „מה-יפית“, זיך קרומען און שרייען
— פאר פריצים בייטאָג און ביינאכט, —

איצט האלט א רעוואָלווער אין האנט אונזער אידל,
און זינגט א באגייסמערטע, מוטיקע לידל
פון פרייהייט און רעוואָלוציאָן,
דאָ קעמפנדיק מוטיק פאר מענטשלאכע רעכטע,
דאָרט פעכטענדיק בלוטיק מיט חיות מיט עכטע,
וואָס פייניקן זיין נאציאָן.

די קינדער פון יענע, וואָס מעסטן און וועגן
נאָר סחורה, און ציילן דעם ריוואַח, נאָר פלעגן,
אַפּט אַפּנארענד, שווערנדיק פאלש,
דערווידער דעם גייסט פון דער אידישער תורה,
(דער חשק צום לעבן, פאר הונגער די מורא
זענען שטארקער, פיל שטארקער פון אליין) —

פון יענע די קינדער ... פון איין אַרט צום צווייטן
איצט מעסטן די וועגן, די קערנער פארשפרייטן
פון פרייהייט'ס אידעען דורכאויס,
און מעסטן און וועגן די מעכטיקע שטאַפּן,
וואָס באַמבעס באשאפן, מיט וועלכע זיי האַפּן
פארניכטן דאָס צארישע הויז.

די קינדער פון יענע, וואָס פלעגן זיך שרעקן,
ווען ס'האַט זיך באוויזן א סאטסקי'ס א שטעקן,
ווער רעדט—אן אוריאדניק'ס א שווערד,
און מיט א פארציטערטן הארץ, אָן אן אַטעם,
זיך צוהערן צו זייערע ווילדע משפטים
און פאלן אין שרעק צו דער ערד —

פון יענע די קינדער איצט האָבן קיין מורא
אפילו פאר אים, כביכול דעם בורא,
ווער רעדט—פאר א בשר ודם!
און זעלבסט איצט פאר'משפּט'ן זיי רוסלאנד'ס מיראנען,
און שיקן אוועק זיי אויף אייביק פון דאנען
אתין, אין פארגאנגענהייט'ס תהום . . .

נו... ווער וואָלט עס גלויבן? זאָגט, ווער וואָלט גאר דענקען:
פון עלטערן, דערצויגן אין קראַמען, אין שענקען,
ארויסקומען וועט אזא דור?
אז אידישע קינדער, מיט באַמבעס, קינזשאלן
אין מיט'ן טאָג וועלן נאטשאלסטוואַ באַפאלן —
האַט איר ווען געשמעלט זיך עס פאַר?

ניין! דאָס איז דער צייט-גייסט . . . איך קען אים,
איך ווייס אים:
דאָס קומען די צייטן פון . . . ת ח י ת - ה מ ת ים:—
פון שלאָף אונזער רוסלאנד דערוואַכט,
און אידן מיט גוים, מיט גוים צוזאמען,
דאָרט בלאַזן פאנאנדער פון אויפשטאנד די פלאמען,
און . . . ס'צימערט די צארישע מאַכט.

1905

אויף יאָהאַן מאַסמ'ס קבר

א, אלטער העלד! א, גרויסער מאַסמ!
אויך דו—באזיגט פון טויט?
אויך דו, קאמראד, האַסט אונז פארלעזט
אין צייט פון גרויסער נויט,
פון גרויסער נויט—אין העלדן גייסט,
וואָס גייט פאַראויס, און פירט, און ווייזט,
(ניט בליקענדיק צוריק)
דעם רעכטן וועג צום אידעאל —
צו פרייהייט, גלייכהייט פאר אונז אל,
צום אלגעמיינעם גליק?!

ווי קליין פון העלדן איז די צאל,
וואָס זענען גלייך צו דיר!
וואָס זענען שטארק ווי דו—ווי שטאַל,
צו ליידן אַן א שיעור,
וואָס קעמפן פאר דער פרייהייט'ס פאַן,
דאַס לעבן לאנג, פון קינדהייט אַן,
צו'להכעים גלויבנ'ס מיפן האַס,
צו'להכעים מאַסן-שפאַט,
צו'להכעים ברענענדיקן כעס
פון טייוול, מענטש און גאַט!

אן אלטע פרוי, א שוואכע פרוי,
 אין פרייהייט'ס קאמף א רין,
 (איר גרויסקייט איז באקאנט גענוי
 דעם ליידענדן פאריז*)
 האט ערשט ניט לאנג זוי דו, קאמראד,
 אן רעש, אן שרייענדן פאראד,
 דאס פעלד פון פרייהייט'ס קאמף פארלאזט,
 און האט צו אונז געזאגט:
 „מיט אייך פארבלייבט מיין חבר מאסמ—
 באוויינט מיך ניט! ניט קלאגט!“

דו ביסט געבליבן—ניט אויף לאנג . . .
 דו ביסט שוין, וויי, ניטא!
 אוועקגעפאלן פלוצלונג קראנק
 אין א פארפלוקטער שעה,
 און אומדערווארטעט שנעל אוועק
 אין יענעם ווייטן פינאמטערן וועג,
 פון וואנען קיינער קומט צוריק,
 וואו אייביק הערשט די נאכט,
 וואו קיינער זוכט ניט מער דאס גליק,
 וואו קיינער—פילט און טראכט.

* גואיוע מישעל, די גרויסע קעמפערן פון דער פאריזער קאמונע.

נאַר—ניין! דיין קערפּער איז נאַר טויט,
דיין נשמה אָבער—לעבט:
באפרייט פון ביינער, פלייש און הויט,
דיין גייסט, אומשטערבלאך, שוועבט . . .
ער שוועבט ארום, פילט אָן די לופט,
ער שוועבט ארום און וועקט, און רופט:
„דערוואכט, שטייט אויף, קאמראדן אלע!
צום קאמף מיט קירך און שטאט!
גייט, פריידיקט אונזערע אידעאלן,
און קעמפט מיט וואָרט און טאט!“

מערץ—1906

דאנק-זשע גאט!

שוין גאָענט איז דער גרויסער טאָג,
פון פרעזידענט באשמימט,
(ווי שלמה מיט זיין חכמה אמאָל —
מיט בערן-געיעג בארימט*)
ווען גרויס און קליין אין אונזער לאַנד,
פאראייניקט אין איין ברידער-באנד,
וועלן שיקן א דאנק פון טיפן הארץ
ארויף צו'ם בורא'ס טראָן
פאר אלעס, וואָס זיין מילדע האנט
פאר יעדן האָט געטאָן.

טאָ גרייט זיך צו צו יענעם טאָג,
אויך דו, מיין ברודער-איד,
צו זינגען מיט כוונה דאן
צו גאָט א תודה-ליד.

דו קומסט פון סיעדליץ? ... קישינעוו? ...
פון ביאלאסטאָק? ... אָדעס? ...
קוים ביסטו דאָ, האָט דאָרט געוויס
דיר גאָט געטאָן א נם:

(* פרעזידענט טהעאָדאר רוזוועלט.

מע האָט צעפלינדערט דאָרט דיין גומס,
געלאָזט דיך אָן אַ העמד,
דיין היים פארברענט, און האָסט געמוזט
גיין שלאָפן אין דער פרעמד?

מע האָט געפייניגט דאָרט דיין ווייב,
געמאכט דיין פאַטער בלינד,
צעשפּאַלטן לעבעדיק, ווי פּיש,
דאָס בייכל פון דיין קינד? —

טאָ דאנק-זשע גאָט, וואָס דיך אליין
האָט כאַטש גערעטעט ער
פון יענע ווילדע היות' ציין,
און גאנץ געבראכט אהער . . .

דאָ קאָנסטו האָפן נאָך צו גאָט,
צו ווערן . . . אַ מיליאָנער:
אין דיזן גאָט-געבענטשמן לאַנד
איז אויפקומען ניט שווער.

דו זאָנסט: דו ביסט אַ בירגער שוין
און „שטימסט“ שוין יעדעס יאָר,
דאָך—קריגסטו אָפט אַ שווערן שמיין,
מע רייסט פון באַרד די האָר.

דאָס מאכט ניט אויס; אבי דו לעכסט,
די איברים זענען גאנץ . . .
געלויבט איז גאָט! פלעכט אויס פאר אים
פון לויב-געזאנג אַ קראַנץ!

דו זאגסט: איר ארבעט טאג און נאכט,
דו זעלבסט, דיין ווייב, דיין קינד;
דאך ליידט גאנץ אפט פון מאנגעל, נויט,
דאס גאנצע הויז-געזינט.

נו . . . ניט געזארגט! די רייכע לייט
זענען בארעמהארציק, גוט;
זיי העלפן דא די ארעמע לייט
מיט זייער אייגן בלוט.

דו זאגסט: דו קאנסט ניט שאפן מער—
די כוחות גייען אויס . . .
מיט דאנק-זשע גאט, וואס שטאט פארמאגט
א צדקה-קראנקן-הויז.

דו זאגסט: דיך ארט ניט פאר זיך זעלבסט—
פאר ליבן קינד און ווייב
(די בעסטע העלפט פון יעדן מאן,
די נשמה פון זיין לייב)

ניט זיי פארצווייפלט: מענטשן דא
זענען איידל, גוט און פרום:
זיי זארגן שמארק פאר פרוי און קינד—
דער מענטשהייט'ס צארטסטע בלוט.

דיין ווייב וועט—ארבעטן אין א שאפ
פון לאנדסלייט, רייכע לייט,
וואו דו האסט זעלבסט געארבעט שווער
א לאנגע, לאנגע צייט;

דיין קליינער יונג וועט פוצן שיד,
פונאנדערטראגן ניים,
ביז ער'ט זיך אויסלערנען די קונסט
פון לייענען שווארץ אויף ווייס,

און ט'ווערן דאן א משולח-יונג,
א „מעסענדזשער“ דאס הייסט,
און שפעטער—דאקטאר . . . אדוואקאט . . .
צו—פאליטישן גאר, פארשטייסט?

דיין מאַכטער'ס צוקונפט—זארג ניט פריינט!
פאר איר זארגט גאט אליין:
זי איז ארויס פון זיינע הענט
א וועזן וואונדער שיין.

די קינדער יארן וועט אין שאפ
פארבריינגען לוסטיק זי:
וועט שלעפן סטריגעס, לויפן גיינג
ביז שפעט פון אין-דער-פרי;

און ווען זי וועט א פריילין ווערן,
פול צויבער, רייץ און חן:
דער קערפער שלאנק און גראציעז,
די נשמה קינדיש רייץ;

די באקן—רויוז, בלוט און מילך,
די טאליע דין און רונד,
די אויגן פול מיט לעבנס-לוסט,
און תמיד פריש, געזונט —

וועט דאן איר באלעבאָס'עם זון,
צוליב זיין צייט-פארטרייב,
פארשפרעכן איר און שווערן איר—
זי נעמען פאר א ווייב . . .

* * *

טאָ גרייט זיך צו צו יענעם מאָג,
מיין ליבער ברודער-איד,
זאָלסט זינגען מיט כוונה דאן
צו גאָט א תודה-ליד.

נאָוועמבער, 1906

איך און מיין מווע

1

א, מווע, מווע מיין! א, הייס געליכטע מיין!
וואו ביסטו? זאג מיר, זאג: האט עפעס וואס געטראָפן?
האָב איך פארוינדיגט זיך און דיר פארשאפט גרויס פיין,
און מיט פארפרעמדקייט מיך דערפאר טוסטו באשטראָפן?

אמאל האָבן ביידע מיר ווי טייבעלאך געלעבט:
געפאנטאזירט, געטרוימט, ווי ליבענדע, צוזאמען;
דיין ריינער, הייליקער גייסט האט איבער מיר געשוועבט,
פונאנדערבלאָזנדיק אַפּט פון פּאַעזי די פלאמען.

און איצט... אוועק ז'פון מיר דיין שכינה שוין פון לאנג,
זי גיסט אויף מיר ניט מער דעם שמראָם פון אירע שמראָלן;
און מיט איר איז אוועק דער שמורמדיקער דראַנג,
וואָס פלעגט מיך טובל'ן אַפּט אין דיכטונגס קלאַרע קוואַלן.

דער גרויסער לעבנס-ים, אין טיפן יאמער-טאַל,
אָן אויפהער שליידערט הויך, ביז'ן הימל, זיינע וועלן,
און וואַלקנס, דיק און שוואַרץ—פאסירונגען אָן צאַל
פון טרערן און פון בלוט—די זונ-שיין מיר פארשמעלן.

און יעדעס, יעדעס מאָל ווען מענטשן טרערן און בלומ
פארביי מיין גייסטיק אויג ווי כוואליעס ביזע שמראָמען.
דערהויבט זיך אין מיין מאַרך אַ ברויזנדיקע פלומ—
מיט שרעק און טרויער פול געדאנקען טיפע תהומ'ען.

עס דריקט מיר שווער דאָס האַרץ דער גרויסער וועלטן-שמאַרץ.
מיין נשמה אין מיר ברענט מיט פלאמענדיקן צאַרן;
און ס'ווילט זיך אין אַ ליד מיר אויסגיסן דאָס האַרץ,
פילייכט וואָלט אויף אַ ווייל מיר לייכטער כאַטש געוואָרן.

טאָ—קום-זשע, מוזע מיין! דיין גייסט מיר בריינג צוריק!
(צו גרויזאם איז די שמראָף פון גייסט צו זיין געשידן).
קער אום דאָס גלויבן מיר אין אלגעמיינעם גליק,
און לאַמיר, ווי אמאָל, געפינען רו און פרידן!

2

איינגעהילט אין טיפן טרויער,
קומער, אנגסט אין בליק,
פליט מיין מוזע גלייך אהערצו . . .
קומט צו מיר צוריק.

נאָר . . . איר שטימע קלינגט ניט— דונערט,
און איר פנים בליצט,
און פון אירע טיפע בליקן
צאַרן-פייער שפּריצט:

„רו, און גליק, און פרידן ווילסטו,
דו, פארפירטער נאר?!
„פרידן . . . פרידן פאר רשעים —
ניין!“ זאגט גאט דער האר.

„ווילסט געפינען גליק און מנוחה,
ווילסט געפינען פריד;
ווילסט א לארבער-קראנץ פארדינען
פאר א געטלאך ליד —

„טא אנטלויף, אנטלויף פון טעמפעל
פון דעם גאט-מאמאן!
וואו עס פלאטערט הויך מערקורי'ס
בלוט באפלעקטע פאן;

„וואו קרבנות אן א מספר
פאלן יעדן טאג,
און די פריסטער, זיי'רע שעכטער,
ווייסן פון קיין פלאג . . .

„איך האב, זאגסטו, דיך פארלאזן,
קום ניט מער צו דיר?
אך, מיין ליבער! שעמסט זיך גארניט
לאיגן אין פנים מיר? . . .

„פיל, פיל מאַל האָט שוין מיין שכינה
אויף דיין קאָפּ גערומ,
זינט דער שרעקלאך-ווילדער נאר ד-בער,
יענער מאנסטער-ברומ,

„איז ארויס פון זיין בערלאגע,
דורכגעוויקט אין בלומ,
און גענומען שטיקן, ווערגן
אין זיין ווילדן וואומ

„יעדן, אלץ, וואָס לעבט און אַמעמט
דאַרט, אין בערן-לאַנד,
אלץ, וואָס האָט גענומען צייגן
צייכנס פון פארשמאנד . . .

„זי האָט כסדר, זאנפט און צערטלאך,
דיך פון שלאָף געוועקט,
ווען דאָס בלומ פון גארער מענטשהייט,
האָט זיך שטארק באוועגט;

„ווען די כוואליעס פונ'ם לעבן,
ווי א טהיר צערייצט,
זענען שרעקלאך הויך געשטיגן,
שיער די זועלט פארפלייצט . . .

„פיל, פיל מאַל האָט זי געוועקט דײך,
נאָר . . . אומזיסט איר מי;
דיין נשמה איז פארקאָוועט
אין א לעטארגי.

„ווארפסט זיך דורך, און ברומסט פארשלאָפן:
„לאָז! . . . איך האָב קיין צייט“,
און די רגע קערסט זיך איבער
אויף דער צווייטער זייט,

„און שלאָפסט ווידער איין און חלום'סט . . .
זעסט . . . א גאַלד'נעם טרוים:
ס'פאלן גאַלדענע ממבעות
פונ'ם לעבנ'ם בוים.

„און דו קלייבסט זיי, קלייבסט אָן אויפהער,
קלייבסט און ווערסט ניט מיד,
און דיין קרעמער'שע נשמה
זינגט דערביי א ליד . . .“

* * *

„ניין! דו קאַנסט זיך ניט באַקלאַנגן:
— איך האָב דײך ניט פיינט —
ביסט אליין אין אלעם שולדיק,
ביסט אליין . . . דיין פיינט.

„ווילסט דעם קאלב, דעם גאלדנעם דינען —
דין אים! דו ביסט פריי . . .
אבער ווייס: אומזיסט דיין האַפן,
איך זאל זיין דיר מריי.

„איך צוזאמען מיט מאמאנ'ען
זענען ניט קיין פאַר . . .
נו, אדיע! איך ווינש דערפאַלג דיר . . .
האַב דיר א גוט יאַר!“

און . . . זי'מ אירע צארמע פליגלען,
לייכטע ווי זעפיר,
אויסגעשפרייט און איז—אין הימל
שנעל אוועק פון מיר.

1907

א הלום

„האלט, מיין פריינט! בלייב שטיין א ווילע!
כ'ריר זיך ניט פון אַרט—
איינגעהילט אין לייכטן נעפעל,
עפעס רירט זיך דאָרט . . .
עפעס שרעקט אין מיר דאָס האַרץ זיך,
האסטיק שטראַמט מיין בלוט,
און איך פיל, אַט-אַט פארלאָזט מיך
מיט אמאָל מיין מוט.“

דיזע ווערטער, פול מיט אנגסטן,
זוי אומצופאלן גרייט,
האַט א פאכריקאנט א גרויסער
דיק און הויך און ברייט —
אויפ'ן וועג פון א פארזאמלונג,
איינמאָל שפעט ביינאכט,
(וואו מע האָט דער מדינה'ס צוקונפט
שטאטסמאניש באטראכט)
מיט א ציטער אין זיין שטימע,
מיט א בלאס געזיכט,
ווי ער וואַלט אין שרעק געשטאנען
פאר א טויט-געריכט,
ווי עס וואַלט אים זיין געוויסן
גיהנומ'דיק געפלאגט —
צו א פריינט, א פאליטישן,
שמילערהייט געזאָגט.

צו בארוהיקן זיין גומן,
 איידעלען פאטראן,
 זאגט דער קלוגער פאלימישן
 מיט א זיסן טאן:
 „שרעק זיך ניט, מיין הער געערטער!
 זיי נאָר מוטיק, פעסט!
 קיין סכנה—פון מוראשקעס
 זעסטו דאָרט א נעסט,
 וואָס זיי זענען שטארק פארנומען,
 אלע זאלבאנאנד,
 ווען א קערענדל א קליינטשיקס
 קומט זיי נאָר צום האנט . . .“
 — „ניין, מיין ליבער! האָסט א מעות,
 קוק זיך צו נאָר גומ! . . .
 זעסטו ניט אין יענע ברואים
 מענטשן-פלייש און בלומ?
 זע: פון נעפל דאָרט דערשיינען
 מענטשן-קעפ אָן שיעור,
 און זיי ווארפן פלאמען-בליקן
 גיפטיג ביז אויף מיר,
 און זיי דראָהען מיר מיט פויסטן . . .
 שטעקן ארויס די צונג . . .
 רעמע . . . ראטעווע מיך, ליבער,
 טרייער, גומער יונג!
 גיי און פרוואו מיט גומן, העפלאך,
 שטילן זייער כעס! . . .
 זע נאָר, זע נאָר, זוי איך ציטער! . . .
 ס'פנים מיינס—זוי בלאס . . .“

„יא, דאָס זענען . . . מענטשן, — אַרבעטער,
 וועמען דו גיבסט ברויט:
 גיב נאָר דו זיי ניט קיין אַרבעט,
 ליידיג זיי גרויס נויט;
 און . . . דאָך וואַגן זיי — אומדאַנקבאַרע! —
 דראַהען זייער הער.
 ניין! אומזיסט! מיט גוטן איינשמילן —
 קאָן מען זיי ניט מער.
 לאַז מיר לויפן נאָך סאַלדאַמן
 און נאָך פּאַליציי:
 יענע וועלן תיכף און אויף אייביק
 (האַף איר) איינשמילן זיי . . .“

— „אַבער . . . זע נאָר: ווי אַ שמורעם
 קומט די מאַסע אָן!
 קוק: פּאַראַוים אַ ריז, אַ יונגער,
 טראַגט אַ רויטע פּאַן . . .
 און . . . צוזאַמען מיט דער מאַסע
 גייט דאָרט . . . מיליטער!
 און . . . אַ, גאַט מיין! ווי עס בליאַסקעט
 טויטלאַכעס געווער! . . .
 וויי! מיר זענען איצט פאַרלוירן . . .
 ס'קומט שוין אונזער ענד . . .“
 קאַנוואַלסיוו האָט ער דאָס פנים
 פאַרשטעלט מיט ביידע הענט,
 און — אַ פאַל געמאַהן אין אומאַכט
 אויף דער האַרמער ערד.

דאָ האָט זיין פריינט ארויסגעצויגן
פון ערגעץ-וואו א שווערד
און אריינגעשמעקט זי בליץ-שנעל
זיין פאטראן אין הארץ.
יענער האָט זיין לעצטן אַטעם
אויסגעהויכט אָן שמארץ.

דאן איז, ציטערנד, צו דער מאסע
דער פון דאָרט אוועק,
און האָט טיף פאר איר פארנייגט זיך,
און געזאָגט מיט שרעק:

„פריינט! איך האָב א גומע בשורה
איך מיט זיך געבראכט . . .
יענער, צווישן וועמענס קלויען
איר האָט לאנג געשמאכט;
וואָס ער'ט אימער איך דערנידעריגט
ביז דער סאמע ערד, —
ליגט דאָרט, ווי א הונט, דערשטאַכן
פון מיין שארפער שווערד.
דאָס . . . האָב איך גענומען ראכע
פאר'ן ארבעטס-פאָלק,
פון אים בארויכט און אונטערדריקט רק,
כסדר רק פארפאָלגט . . .“

דאָ האָט זיך א ווילדער שמורעם
אויפגעהויבן באלד —
א מאסאווע שמארקע שטימע
דונערנד האָט דערשאלט:

„דו פאר אונז, פארקויפטע נשמה,
ראכע, זאגסטו, נעמסטו!?!
שופט דו! זעלכסט די אומפארשעמטקייט
מיט דיין צונג פארשעמסט:
דו האסט דאך דיין גאנצן לעבן
גלויבן אונז געמאכט,
אז די וועלט וואלט אונטערגיין נאָר
אָן דעם רייכנ'ס מאכט;

אז מיר אַטעמען, מיר לעבן
נאָר אַ דאנק דעם גביר,
וואָס ער טוט אונז, זיינע שקלאפן,
טובֿה'ס אָן אַ שיעור . . .
איצט איז ער . . . דער אונטערדריקער,
און דערלייזער — דו?!

„הער-זשע אויס פון אונז דיין משפּט,
נויג דיין אויער צו:
האַסט דערזעען אונזערע קרעפטן
אלע דאָ פאראיינט,
האַסטו—אַפּנארן געוואַלט אונז,
פירן אונז געמיינט . . .
ריר ניט אָן אונז! מאַך ניט טמא
אונזער ריינעם גרונד!
מיט געמיינע פּאַליטישנס
מאכן מיר קיין בונד —

„גיי דיר, עקלהאפטע בריאה,
גיי פון אונז אוועק!
גיי . . . און זאל דיר זעלבסט-פאראכטונג
פירן דיין גאנצן וועג;
מיר וועלן קיינמאל דיר פארפאלגן,
זיי דו זעלבסט—דיין שטרעף!“

* * *

דא האב איך זיך, ליבער לעזער . . .
אויפגעכאפט פון שלאף.

1908

אויף גערשונים קבר

די גאלדענע זון האָט פארשמעלט איר געזיכט . . .
די שמערן-בריליאַנטן לעשן אויס זייער ליכט,
דער וועלט-אל פארפינצערט און טרויעריק בליקט.
א קלאַג-שטים זיך טראַגט אינ'ם ענדלאַזן רוים:
„געפאלן דער מעכטיקער, ריזיקער בוים! —
גערשוני . . . גערשוני פון טויט איז באַזיקט!“

פילייכט איז עס, זאָגט מיר, ניט מער ווי א טרוים . . .
גערשוני איז טויט?! וויי! עס גלויבט זיך מיר קוים: —
איך הער דאָך, מיר דוכט, זיין פראַפעטישע שטים . . .
עס בליצט און עס דונערט זיין יעטווידעס וואַרט . . .
קוים כאַפענד דעם אַטעם, זיך רירט ניט פון אַרט,
ווי צוגעשמידט, ווער נאָר ס'הערט צו זיך צו אים.

גערשוני איז טויט . . . אַך, ווי גרוים איז דער בראַך
פאר אלע, וואָס טראַגן דעם שקלאַפישן יאָך,
די אייזערנע קייטן אין צארישן לאַנד! —
יהודה המכבי פון אונזערע טעג!
וואַרום האָסט פארלאָזט אונז אין מיט'ן דעם וועג,
וואו נויטיק אזוי איז דיין מעכטיקע האַנט?

דו האַסט אונז געווין צו פרייהייט דעם וועג,
א שמאַלער, פארדרייטער, א דאַרניקער שמעג,
פול שפיציקע פעלזן און גריבער אָן צאַל . . .
ווארום-זשע, אַ גרויסער, אַ זיגרייכער העלד,
ווארום האַסט פארלאָזט אונז אין מיטן דעם פעלד,
אין מיטן די שלאכטן—אוועק מיט אמאַל!?

1908

די געבורט פון נאסליעדניק*

„א, גאט פון די פרומע, די גלויביקע סלאוון! —
די קנעכט פון דיין זון, אונזער קייסער דעם בראוון,
וואס דו האסט געזאלבט און געקרוינט;
וואס האסט און פארפאלגט און פארניכטעט די פרייע,
און דייע און זיינע משרתים געטרייע
מיט גאלד און מיט כבוד באלוינט.

„ווי קאנסטו, בארמהארציקער פאטער אין הימל,
איצט רוען, אפילו נאך כאפן א דרימל,
ביי זיך דארט, אין הייליקן געצעלט,
ווען, וויי! פונ'ם צאר איז די רוע אנטלאפן:
ער עסט ניט בייטאג, קאן ביינאכט קיינמאל שלאפן —
א יורש, א יורש אים פעלט?!

„אך! זוער, נאך זיין טויט, וועט באוואכן דיין גלויבן,
מע זאל פון דעם אוצר דאס פאלק ניט בארויבן,
(דעם קוואל פון דער ריינסטער מאראל)
און אויסראטן אלע געפערלאכע לערן —
וואס הערן ניט אויף זיך פארשפרייטן, פארמערן —
פון גלייכהייט און פרייהייט פאר אל'!?”

* יורש פון צארישן טראן.

אזוי — אויף די קני פאר'ן בילד פון כריסטאָס'ן,
מיט א מאטאָוון שיין פון א לעמפל באגאַסן,
ארום איר גרויס לוקסוס און פראכט —
האַט, שמילערהייט וויינענד, פול אנגסטן און זאָרגן,
די ווייסע צאריצע, פון מענטשן פארבאָרגן,
גע'תפלה'ט בייטאָג און ביינאכט.

און גאַט האַט איר תפלה, די הייסע, פארנומען:
ער האַט זיך באלד צו דער ארבעט גענומען
אין לאבאָראַטאָריום ביי זיך,
און פון אלע שטארקע און מעכטיקע שטאַפן,
וואָס זיי האָבן זיך דאָרט צו דער האנט אים געטראָפן,
האַט . . . סמאל דערלאנגט אים אויף גיך:

א קוואַרט און א האלב—פראוואַסלאוונע אמונה,
א גאלאָן-פול—אייוולשע חכמה און תבונה,
און . . . חזיר'שע ריינקייט—א פאס;
א פונט און א האלב פון א טינער—רחמנות,
און פונקט אזוי פיל פון א פוקס—נאמנות,
צוויי פעסער מיט וואַדקע און קוואס . . .

און גאַט האַט צונויפגעמישט אלעס צוזאמען,
ארויפגעשמעלט קאַכן אין העלישע פלאמען
אויף לילית'עס ברענענדן שוים . . .
און . . . קוים זענען ניין חדשים פאראיבער,
די צייט פון דער קייסערינ'ס „הייליקן עבור“,
ז'פון דאָרט—דער נאסליעדניק ארויס.

1908

וואס טוט מען?

אין לאנד פון די צארן
האָב איך, אומדערפארן,
געלערנט די אידישע יוגנט:
אין הערצער פון קינדער
האָב איך (זעלבסט א זינדער)
געפלאנצט דאָרט די קערנער פון טוגענט.

און זייערע מוחות,
וואו גייסטיקע כוחות
הויבן נאָרוואָס זיך אָן צו אנטוויקלען,
האָב איך, צו דערלאנגען,
געריסן מיט צוואנגען,
אום גיכער פונאנדערצוואוויקלען,

און, ווי אין א פארעם,
האָב פילעס פון ספרים
אהינצו אריבערגעגאָסן:
לעגענדן, חשבונות,
א דריי פיר לשונות,
(כאַמט גרינדלאך קען זעלבסט איך קיין לשון)

און איך האָב געמראכט שוין,
אז איך בין א מאכט שוין —
געוואגט שוין פון פרייהייט צו ריידן . . .
קומט אָן א געווימער,
צעשמערט מיינע גימער,
און ווארפט מיך ארויס פון גן-עדן . . .

פארוואָגעלט, פארטריבן
פון פאטערלאנד ליבן
צוזאמען מיט ווייב און מיט קינדער,
בין איך אין דער מדינה
פון צאללאזע גרינע
אוועק זוכן רוע געשווינדער.

„אָט דאָרט וועל איך לעבן,
און האָפן און שמרעבן,
מיט אלע מיינע לאנדסלייט צוזאמען:
דאָס לאנד איז א נייע,
געזעצן דאָרט פרייע
פאר אלע נאציאָנען און שמאמען.“

שוין מער ווי א שמיטה,
זינט איך האָב א שליטה
אין „יענקי'ס“ געבענשמער מדינה;
דאָך פיל איך א גר זיך,
וואוהין נאָר איך קער זיך —
מיין גשמה איז אלץ נאָך א גרינע

דארט האלט נאך אין טליעען
א פונק פון אידעען,
צעפלאקערנד זיך אַפּטמאַל אין פלאמען, —
אידעען פול שמארצן,
וואָס זיי שמראמען פון הארצן
דורך טרויעריק-קלינגענדע גראמען.

אידעען . . . אידעען
דאָ קאָן מען ניט זעען —
צו טרוקן, צו הארט איז דער באַדן:
די קערנער דאָ פאלן
אויף שטיינער, מעטאלן . . .
די טירחא, די מי נאַר אַ שאַדן.

די יוגנט דערציען? . . .
(איך זע זי דאָ בליען
מיט פוילע, פארשטונקענע בליטן:
זי ציט אין זיך לייחות,
פון גיפטיקע כוחות —
כארבארישע לערן און זימן)

גיין לערנען די יוגנט
די שקלאפישע טוגענט
פון גאַלד-זאַק און קירך און רעגירונג —
זי זעלבסט זאָל באשיצן
פון שמורעם און בליצן
די רויבערשע, מערדערשע פירונג! . . .

און לערנען זי . . . שמרעבן
צו ווארהייט, און לעבן
פאר די עלנדע, ליינדע מאסן —
דיר שמערן די וועכטער
פון „אַרדנונג גערעכטער“,
וואָס ווארהייט און פרייהייט פארהאַסן.

* * *

טאָ וואָס-זשע, וואָס טוט מען?
ווי שווייגט מען, ווי רוט מען?
ווי בלייבט מען גלייכגילטיק צום לעבן,
זואו בילדער פול שרעקן,
פול בלוטיקע פלעקן,
פאר דיר יעדן אויגנבליק שוועבן —

פון רוקענס פארקרוממע,
פון צונגען פארשטוממע,
פון אויגן פול בלוטיקע טרערן;
פון גלידער צעדריקמע
און קרעכצן פארשטיקמע
פון קרבנות אָן צאָל (ווי די שמערן)

וואָס פאלן געשווינדער
וויין שלאכט פּעלד די רינדער —
אויף מאַרס'עס און מאַמאַנ'ס מובחות!? . . .
יא, זאָגט מיר: וואָס טוט מען?
ווי שווייגט מען? ווי רוט מען
אין מיטן פון מייזעלשע כוחות!?

1908

דער שטרעם פון לעבן

ווען מאמע-ערד, נאך זומער ארבעט,
דורך הארכסט און ווינטער נעמט זיך רן,
און מיט באנימע, פרישע קרעפטן
צו נייער שאפונג גרייט זיך צו;

ווען אלץ אין קעניגרייך פון פלאנצן,
פון קלענסטן גרעזל ביז גרעסטן בוים,
מיט שניי באדעקט, אין אייז פארקאוועט,
שלעפט רואיק, שמיל, און אטעמט קוים, —

דאן דרעמעלט, שלעפט אויך מיין נשמה:
מיין מארך, פארגליווערט, קוים זיך רירט;
מיין גייסט, וואס שמעלט מיך פון חיה העכער,
זיין אייג'נעם זיינ קוים, קוים דאן שפירט.

* * *

נאך אט, פון פרילינג'ס זון געצערמעלט,
האט שניי און אייז די ערד פארלאזט,
און . . . שנעל באוועגט זיך שוין מיין מוח,
מיין גייסט האט זיך באפרייט פון פראסט.

און קוים האָבן עטלאכע גרינע גרעזלאך
באוויזן זיך אויף מיין קליינעם הויף —
האַט מיין פארוויאלעמע נשמה
זיך שוין א הויב געמאַן ארויף.

א טיפער שטראַם פון נייעם לעבן
רייסט האסטיק זיך צו מיר אין האַרץ,
און ווידער פיל איך דאַרט פולסירן
די וועלטן-פרייד, דער וועלטן-שמאַרץ.

און כאַטש אין גרענעצלאַזן וועלט-אל
אן אומבאדייטענדער אטאַם,
א נישטיק טיילכל פונ'ם גאַנצן,
א וואסער-טראַפּן אין א תהום,

דאָך פיל איך: מיין פרידן ז'ענג פארבונדן
מיט'ן אלגעמיינעם מענטשן-גליק:
פארוואַלקענט זיך דער מענטשהייט'ס הימל,
פארטונקעלט ווערט מיין לעבנ'ס בליק.

* * *

טאָ זיי-זשע, פּרילינג, מיר ווילקאַמען!
שטראַמט, לעבנס-כוואליעס, אין מיין האַרץ!
מיט אייך וועט תמיד דאַרט פולסירן
די וועלטן-פרייד, דער וועלטן-שמאַרץ.

אַפּריל, 1909

לאַז-זשע, מאמע . . .

דריי חדרים, פינצט'רע, ענגע,
אין א שמאַלער הינטער גאס.
אויף די דילן שפילט זיך קליינווארג,
בארפום, נאקעט, שמוציק, גאס.

און אין קיך איז פראַסט א גיהנום:
קוילן ברענען דאָרט אצינד; *)
ס'באקן זיך אין אויוון הלות
פאר א גרויסער הויז-געזונד.

אויסגעמאטערט און פאר'חשכ'ט,
האלב-פארשלאָפן, האלב באוואוסט,
שטופט א פרוי איר קינד אין מיילכל
א פארוועלקטע, דארע ברוסט.

ס'קליינע נפש'ל ציטערט, דרייט זיך . . .
כאפט די ברוסט אריין אין מויל,
און, ניט האַבנדיק וואָס צו זויגן,
לאַזט ארויס זי . . . שרייט . . . א גרויל . . .

*) אין אַ ברענענדיקן יולייטאג.

פלוצלונג מראַנט אין צימער דורך זיך
א דורכדרינגענדער געשריי . . .
רייסט דער מוטער'ס הארץ און מוח,
פילט זי אַן מיט שארפן וויי.

— „וויי ז' מיר! וואָס האָט דאָרט געמראָפּן?
גיכער זאָגט! איך האלט ניט אויס . . .“
לאַזט צו זיי זיך מיט'ן ברעקל
אין די אַרעמס ביי איר שוים.

„מאמע! מ'קאָן דאָס ברויט ניט עסן . . .
עס איז הארט שוין ווי א שמיין:
קיי, און קיי, און קיי — עס גייט ניט —
ס'בלייבט אין האלז דער ביסן שמיין.“

— „באק איך דאָך דעריבער חלה:
איר זענט הונגעריק, איך ווייס“ —
„ס'ווערט דאָך אַבער הייס דאָ שרעקלאַך . . .
זע, ביסט איינגעמונקט אין שווייס . . .“

„פאפא פלעגט דאָך זעלבסט ברויט באקן
אין א קעלער דאָ ניט ווייט,
און פון דאָרטן פרישן זעמל
בריינגען אונז פון צייט צו צייט.“

„וואָס-זשע איז ער, זאָג מיר, מאמע,
איז דער היים איצט יעדע נאכט?
און . . . ווארום, ווארום איז, מאמע,
יענער קעלער צוגעמאכט?“ —

„אך, מיין קינד! די בעקער סמרייקן,
סמרייקן שוין די זעקסטע וואך,
און דערפון האָט זיך גענומען
אונזער גרויסער, טיפער בראָך.“ —

„סמרייקן . . . זאָג: וואָס הייסט עס, מאמע?
גי' מיר, מאמע, צו פארשטיין!“

„ווי זאָל איך עס דיר דערקלערן? . . .
איך פארשטיי עס קוים אליין.“

„פאפ' און די חברים-בעקער
זאָגן: זיי ארבעטן צו שווער,
און די שווערע לופט פון קעלער
דריקט און שטיקט זיי מער און מער;“

„און פאר זייער שווערער ארבעט
צאָלט מען זיי צו ווינציק געלט —
ווילן זיי קיין ברויט דעריבער
מער ניט באקן פאר דער וועלט.“

„דאָס איז אלעס, אלעס, קינד מיינס,
וואָס דיין בידנע מאמע ווייסט . . .
נו, פארשטייסמו שוין, מיין נחת,
וואָס אזוינס דאָס סטרייקן הייסט?“ —

„יא, יא, מאמע! איצט פארשטיי איך
וואָס הייסט סטרייקן און . . . מיך פרייט:
פאפא וויל ניט מער אין קעלערס,
ענגע, פינצמ'רע, באקן ברויט,

„נאָר אין נייע בעקערייען,
ליכטיק, לופטיק, הויך און ברייט . . .
טאקע בעסער . . . אויך געשמאקער,
דוכט מיר, וואָלט געווען דאָס ברויט.

„אי, ווען פאפא זאָל נאָך סטרייקן,
ניט צו באקן מער—ביינאכט!
פריילאך וואָלטן מיר צוזאמען
דאן די אַווענטן פארבראכט . . .

„פאפא, זאָנסטו, וויל מע זאָל אים
פאר דער ארבעט צאָלן מער? —
אי, ווי גוט דאָס וואָלט געוועזן!
זען זיך, מאמעניו, און הער:

„וואַלסט געדונגען שיינע צימערן,
ערגעץ נאָענט פון א פארק,
אין א ריין, א רואיק געסל,
ווייט פון טומל, ווייט פון מארק;

„וואַלסט געקויפט אונז נייע, שיינע
טומלאך, קליידלאך, העטקעס, שיד;
נייע העטס, און שיד, און קליידער.
אויך פאר פאפאן און פאר זיך.

„און . . . מיר וואַלטן יעדן אַווענט
שפאצירן דעמאָלט גיין אין פארק,
הערן מוזיק דאָרט, עסן אייזקרים . . .
ווייסט דאָך: אייז קרים ליבן מיר שטארק.

„לאַז-זשע, מאמע, פאפא סטרייקן,
ביז . . . ער'ט קריגן וואָס ער וויל . . .”

דאָ האָט די אומגליקלאכע מאמע
זיך צעכליפעט אין דער שטיל.

יולי, 1909

באמערקונג צו דער פאָעמא „די מאַסקע פון אַנאַרכיע“

פערסי ב. שעללי, אן ענגלישער דיכטער, איז געווען אַ גרוי־סער פאַרערער, באַוואַנדערער און נאָכפּאָלגער פון וויליאַם גאָדווין, וועמען די ליטעראַטור קריטיקער פּונ'ם ניינצענטן יאָרהונדערט האָבן אָנגענומען פאַר'ן פּאָטער פון דעם פּילאָ־זאָפּישן אַנאַרכיזם.

ווי גאָדווין האָט אויך שעללי, ביז דער לעצטער מינוט פון זיין לעבן, טיף געהאַסט דעספּאָטיע און אונטערדריקונג און לייַדנשאַפטלאַך געליבט און פאַרטיידיקט די פּרייהייט.

שעללי איז געבוירן געוואָרן אין 1792 און געשטאָרבן אין 1821, אין איינער פון די אינטערעסאַנטסטע פּעריאָדן פון דער אייראָפּיאיִשער געשיכטע. עס איז געווען די עפּאָכע פון דער גרויסער פּראַנצויזישער רעוואָלוציע. עס איז געווען די צייט, ווען גאַנץ אייראָפּאַ האָט געפירט אַ פאַרביטערטע, עקשנות'דיקע מלחמה קעגן נאַפּאָלעאָן'ען, וואָס זי האָט זיך געענדיקט מיט דעם, וואָס דער דאָזיקער העכסט מערקווירדיקער מענטש און געניאַלסטער סטראַטעגיקער פון זיין צייט (אַנדערע ווילן האָבן: פון אַלע צייטן) איז ענדלאַך געפאַנגען און אויף אייביק פאַרשיקט געוואָרן אויף דעם אינזל סט. העלענאַ.

אין יענע מלחמות האָט ענגלאַנד פאַרשווענדט גאַנצע אוצרות מיט גאָלד, און מער פון אַלעמען האָט דערפון געליטן, נאַטירלאַך, דאָס פּראָסטע פּאָלס.

די געשיכטע פון ענגלאַנד צו יענער צייט איז אַ שרעקלאַכע: צו די אומדערטרעגלאַכע מלחמה שטייערן און כראָנישן הונגער, וואָס האָט דאמאַלט געהערשט אין ענגלאַנד, זענען צוגעקומען, אַלס אַ נייער קוואַל פּונ'ם אַרבעטערן פּאָלס'ס לייַדן, נייע אַנט־

דעמונגען, הויפטזעכלאך ניידערפונענע מאשינען אין דער טעקסטיל אינדוסטריע, וואָס זיי האָבן אַרויסגעוואָרפֿן פֿילע טויזנטער אַרבעטער פֿון די פֿאַבריקן און דורכדעם זיי באַרױבט פֿונ'ם לעצטן ביסן ברויט. די געדולד פֿון די אַרבעטער האָט געפֿלאַצט, האָבן זיי דעמאָנסטרירט, רעוואָלטירט און אויסגעלאָזט זייער האַס און צאָרן צו די אומשוֹלדיקע מאַשינען, און די רעגירונג האָט דערויף געענטפֿערט מיט אומבאַשרייבליכע באַבראַישער אכזריות און מיט צאָללאָזע תּליה'ס.

דאָס האָט פֿאַסירט אין מערץ פֿון 1818. שוין אין אָנהױב פֿון יענעם יאָר האָט אין לאַנדאָן, ביי דער דערעפֿענונג פֿון פֿאַרלאַמענט, אויסגעבראַכן אַ פֿאַלק'ס אויפשטאַנד. דער קרויך פֿרינץ, פֿאַרנדיק צום לאַרדן־הױז, איז אויסגעפֿיפט געוואָרן. אַ קלאַנג איז אַרויסגעלאָזט געוואָרן, אַז עמיץ האָט פֿון אַ ביסס אויפ'ן פֿרינץ אויסגעשאָסן, און גלייך האָט די פֿאַליציי געמאַכט אויף דער מאַסע אַ בלוטיקע אַטאַקע, ביי וועלכער עס זענען פֿילע געטויט און אַ סך מער פֿאַרוואַנדעט געוואָרן. און שפֿע־טער, אין מערץ, איז אין מאַנטשעסטער, דעם גרעסטן צענטער פֿון דער טעקסטיל אינדוסטריע פֿון ענגלאַנד, פֿאַרגעקומען די בלוטיקע טראַגעדיע, באַוואוסט אין דער געשיכטע אונטער'ן נאָמען „די מאַנטשעסטער אויסשלאַכטונג“: אַרויסגעוואָרפֿענע פֿון די וועבעריי־פֿאַבריקן, וואו די נאָרוואַס דערפֿונענע מאַ־שינען האָבן זייערע פֿלעצער פֿאַרנומען, האָבן די פֿאַרבימערטע אַרבעטער רעוואָלטירט, זיך אויף שנעל אָרגאַניזירט, און אין גרויסע מאַסן זיך אַ לאָז געמאַן צו מאַרשירן קיין לאַנדאָן. זייער מאַרש איז אָבער שנעל אָפֿגעשטעלט געוואָרן דורך באַ־וואַפֿנטן מיליטער, וואָס האָבן אָנגעמאַכט אין זייערע רייען אַ שוידערלאַכע בלוט־באַר.

צו יענער צייט האָט שעללי געוואוינט אין איטאַליען, אין אַ ווילאָ לעבן לעגהאַרן, אַ קליין שטעטל ביים ברעג פֿון מיטל־לענדישן ים, פֿאַרפֿאַסנדיק אַ פינף־אַקטיקע טראַגעדיע וועגן אַן אַמת'ער פֿאַסירונג, וואָס איז אין רוים פֿאַרגעקומען מיט איבער

דריי הונדערט יאָר צוריק*) ווען די בלוט־פאַרגליווערנדע ניים פון דער „מאנטשעסמער אויסשלאכטונג“ האָט אים דער־נרייכט, האָט ער אוועקגעלייגט אן אַ זייט די „טראַגעדיע“ און אָנגעשריבן „די מאַסקע פון אַנאַרכיע“ (אייגן בלוט איז אַ פנים נעענטער).

די פּאָעמא, לויט'ן אינהאַלט, באַשטייט פון דריי טיילן, כאַטש שעללי זעלבסט האָט די איינטיילונג ניט געמאַכט: (1) אַ וואונדערלאַך סימבאָליש בילד פון די פּאַסירונגען און פון די פּערזאָנען, וואָס זענען פאַראַנטוואָרטלאַך פאַר זיי; (2) אַ מייסטערהאַפּטע, העכסט בילדלעכע דעפיניציע פון די ווערטער: „שקלאַפּעריי“ און „פּרייהייט“, און (3) אַן אַפּיל צום ליידענדן, בלוטענדן פּאָלק . . . ניט צו געברויכן קיין געוואַלט, נאָר זיך באַגניגענען מיט „פּאַסיוון ווידערשטאַנד“ אין קאַמף מיט טיראַניי — אַן אידעע, וואָס קריסטוס, מיט קנאַפּע צוויי טויזנט יאָר פאַר אים, און טאַלאַטאַי, מיט עטלאַכע צענדלינג יאָר נאָך אים, האָבן פּונקט אזוי פּייערלאַך און ליידנשאַפּטלאַך געפּריי־דיקט, יעדער אויף זיין אייגנאַרטיקן שטייגער.

דאָס וואָרט „אַנאַרכיע“ ווערט פון שעללי'ן אין דער פּאָעמא געברויכט אינ'ם ערגסטן זין פּונ'ם וואָרט, אין זין פון אַ תּוהר ובוהו'דיקן, אַ כאַאָטישן, אָרדנונגסלאָזן צושטאַנד פון דער מענטשאַכער געזעלשאַפּט.

די אידישע איבערזעצונג מיינע פון אָט דער פּאָעמא, וואָס זי איז דערשינען, אין 1910, אינ'ם מאַנאַטלאַכן זשורנאַל „די פּרייע געזעלשאַפּט“, האָב איך געמאַכט אויף דער איינלאַדונג פון ש. יאַנאַווסקי'ן, צו יענער צייט רעדאַקטאָר פון דער „פּרייע אַרבעטער שטימע“ און אויך פּונ'ם דערמאַנטן זשורנאַל.

* דער נאַמען פון יענער טראַגעדיע איז: „The Cenci“. דער קלימאַט, דער שלום פון יענער שוידערלעכער פּאַסירונג איז געקומען מיט דער סאַקציאָנירונג פּונ'ם פּאַבסט קלעמענטיוס דעם אַכטן, אין 1599 יאָר.

אין 1925, ווען א פריינט מיינער האָט מיר געהאַט געווען פאַרשפּראַכן*) צו שאַפן מיטלען אויף אַרויסצוגעבן מיינע לידער אין אַ בוך פּאַרם, האָב איך געמאַכט אַ פּולשטענדיקע, גרינדלעכע רעוויזיע פון אַלע מיינע ביזדעמאָלט'דיקע שאַפונגן, גען, און די ערשטע איבערזעצונג מיינע פון דער דאָזיקער פּאַעמא, אַ שטריינג ווערטערלאַכע, האָט מיך דאָס מאַל ווייט ניט צופרידנגעשטעלט.

האָב איך אָנגעגורט מיינע לענדן, באַוואַפנט זיך מיט געדולד, און נאָך עטלעכע נעכט פון אָנגעשטריינגטער אָבער צו דער זעלבער צייט באַגייסטערטער און ליבעפולער אַרבעט, איז אַרויסגעקומען די איצטיקע, שוין ניט קיין שטריינג ווערטער-לאַכע, נאָר אַ פרייע און דאָך צום גייסט פון אַריגינאַל געטרייע, אמת'דיקע איבערדיכטונג: היטנדיק זיך ניט צו שטערן, ניט צו פאַרהאַלטן דעם מעכטיקן שטראָם פון שעללי'ס שפּור-דעלדיקן געדאַנקן-און-געפילן-קוואַל, האָב איך דאָך געמאַנעוו-רירט אַזוי, אַז ער זאָל זיך לייכט, שפּילעוודיק, גראַציעז שלינגן-לען דורך די אירישע פון מיין ווייניקייט געשאַפענע קאַנאַלן.

(*) ליידער האט ער זיין פאַרשפּרעכען דערפילן ניט געקאַנט.

די מאסקע פון אנארכיע*

(א פרייע איבערזעצונג פון פערסי ב. שעללי'ס פאָעמא
אונטער דעם זעלבן נאָמען).

1

אזוי ווי איך ליג אין איטאליען פארשלאָפן,
קומט פלוצים א בת-קול פון יענער זייט ים,
און פירט מיך אוועק מיט א גוואלדיקן כח
שפאצירן צו גיין—אין פאָעמישן טרוים.

2

אויפ'ן וועג האָב רציחה צוערשט איך באַגעגענט,
ווי גראַף קעסלריי** (פארמאסקירט;
אויפ'ן קוק אזוי גלאט, אזוי צארט, און דאָך ביז,
פון בלוט-הינט, פון זיבען, באַגלייט.

3

די הינט זענען אלע געווען אזוי פעט,
און מיט טרייהייט ביים זייט פון דער ווירטין געשפרייזט,—
ווייל זי האָט געגלעט זיי מיט ליבענדע אויגן,
און כסדר פון אונטער איר מאַנטל געצויגן
נאָך לעבענדע, זשיפענדע מענטשלאכע הערצער,
און געוואָרפן ברייטהארציק דאָ איינס און דאָרט צוויי,
און מיט זיי די באַגלייטער, די טרייע, געשפייזט.

* זע באַמערקונג אויף זייט 124.
** אַ דעפּוטירטער פון לאַרדוֹהויז.

4

באלד נאך רציחה געקומען באטרוג איז,
ווי ריכטער עלדאן* אין א הערמאלין מאנטעל געהילט;
זיינע טרערן די גרויסע (ער'ט ביטער געוויינט דאן)
האָבן פאלענדיק פארוואנדעלט אין מילשטיינער זיך.

5

און ליבלאכע קינדערלאך, בלימעלאך צארטע,
וואָס זיי האָבן מיט צוטרוי ארום זיינע פיס זיך
געשפילט און געשטיפט און געלאכט,
האָבן זייערע מוח'לאך, שוואכע און צארטע,
צעקלאפט און צעשמעטערט אָן די פאלענדע שטיינער,
וואָס זיי האָבן ווי פערל באטראכט.

6

אין א הייליקער ביבעל פארוויקעלט,
ווי אין ליכט און אין נאכט-שאַטנעס איינגעהילט,
באלד הינטער זיי האָט ציבוע'ט טווע
געטראָגן זיך פארביי מיינע אויגן
אויף א רוקן פון א קראַקאָדיל.

7

און נאָך, און נאָך פילע פארניכטענדע קרעפטן
געשפילט האָבן ראָלן אין דעם מאסקאראד,
ווי פריסטער, שפּיאַנען, געזעץ-מאכער, נאָבעל-לייט —
קונציק אזוי פארמאסקירט.

(* איינער פון ענגלאַנד'ס העכסטן געריכט.

8

צולעצט איז אנאר כיע ריימענד געקומען
 אויף א פערד, אויף א ווייסן, באשפריצטן מיט בלומ;
 איר שמערן, די באקן, אפילו די ליפן—
 אינגאנצן א בלומלאזע, בלאס ווי דער טויט.

9

א קרוין פון א מלכה באדעקט האט איר קאפ;
 אין איר האנט האט א צעפטער פון גינגאלד געשיינט;
 אויף איר שמערן א שילד האט געלוימעט אזוי:
 „איך בין גאט, דאס געזעץ און די מלכה אליין!“

10

מיט א שנעלן, א שטאלצן, א זיכערן גאנג
 האט דורכגעמארשירט זי דאס ענגלישע לאנד,
 צעטראטן, פארוואנדעלט אין זומפן פון בלומ
 די קינדיש-נאאיווע, פארטרוילאכע מאסן,
 וואס פארגעמערן הערשער מיט מויל און מיט האנט.

11

פארשכור'ט פון גיפטיקן וויין פון פארוויסמונג,
 פארשפרייט אן רחמנות אין לאנד אומעטום,
 מיט שטאלץ און מיט פריידן אין יעדער באוועגונג,
 טריאומף און נצחון אין יעטוידן בליק,

12

מיט שווערדן פארבלומיקמע פאָכענד אָן אויפהער,
צו צייגן דער הערשערן פארערונג און מרייהיים, —
האָבן מחנה'ס סאָלדאטן מיט אייזערנע מריט
דעם באַדן זיך וואַקלען און מרייסלען געמאכט.

13

איבער שמעט, איבער פעלדער, פון איין ים צום צווייטן,
האַט די האַרדע, די שנעלע, די פרייע, מאַרשירט,
צעברעכענד, פארניכטענדיק אלץ אויף איר וועג,
ביז זי האַט לאַנדאָן, די הויפט שמאַט, דערגרייכט.

14

די איינוואוינער, פלוצלונג פון פאניק פארכאפט,
האַבן זייערע הערצער פארשמאָרבן דערפילט,
דערהערענדיק דעם שוידערלאכן שמורעם געשריי
פון אנארכיע ווילדער, באזויפן פון זיג.

15

ווייל, געקליידט אין מונדירן ווי פלאמען און בלוט,
זי האָבן באגעגנט געדונגענע מערדער —
די הערשער פון שמאַט,
מיט פאראד און געזאנג:
„דו ביסט גאַט, דאַס געזעץ און די מלכה פון לאנד!“

16

„אויף דיין קומען, א קעניגין גרויסע און מעכטיקע!
האַבן, איינזאם און שוואך,
אזוי לאנג מיר געווארט.
אונזער קאסע איז ליידיק, און קאלט דאָס געווער —
גיב אונז בלוט און נצחון,
גיב גאָלד אונז אהער!“

17

אדוואַקאטן, גלחים, פילפארביק געקליידט,
אויף די קני און זיך בוקענדיק ביז צו דער ערד,
האַבן קיים זי'רע ליפן באוועגט און געפליסערט,
ווי א תפלה א שטילע: „ביסט גאָט און געזעץ!“

18

דאן האָבן זיי אין א כאַר זיך פאראייניקט,
און אלע צוזאמען געשריען:
„ביסט קעניגין, הערשערין, גאָט!
מיר בוקן, אנארכיע, אלע צו דיר זיך —
זיי הייליק דיין נאָמען און גרויס דיין געכאַט!“

19

און די ציין אירע הי'שע, מורא'דיק העסלאכע,
שמשירענדיק ווי א סקעלעט,
האַט אנארכיע פארנויגט זיך צו אלע מיט גראציע,
ווי זי וואַלט אויף בלוטיקע פאַלק'ס מיליאָנען,
אין מלוכה'שע קרייזן, דערצויגן געוואָרן:
אין שיינע מאניערן און גרויס עטיקעט.

20

ווייל זי האָט געוואוסט:
די פאלאצן פון מלכים
באלאנגען צו איר, און צו איר נאָר אליין,
צו איר—אלע לענדער,
און צעפטרעם, און קרוינען,
און מאנטלען מיט גאלד אזוי דורכגעוועכט שיין.

21

און זי האָט געשיקט אירע שקלאפן פאַראויס,
צו פארכאפן די באנק און די פעסטונג פון שטאָט,
און געהאט שוין בדעה צונויפרופן באלד
דעם איבערגעגעבענעם איר פארלאמענט.

22

אלס א וואנזיניק מיידל פליט פלוצלונג פארביי . . .
איר נאָמען איז האַפּנונג —
אזוי האָט געזאָגט זי —
כאָטש מער ווי פאַרצווייפלונג
האַט אויסגעקוקט זי —
און זי האָט פאַרהילכט מיט איר שטימע די לופט:

133

23

„מיין מוטער, די צייט,
זי איז גרוי שוין און שוואך,
ארויסקוקענד אייביק אויף בעסערע טעג;
אָט שטייט זי דאָרט, זעט,
ווי א ליימענער גולם,
און פאכט מיט די הענט,
די געליימטע, צום עולם.

24

„זי האָט איינס נאָכ'ן אנדערן
קינדער געבוירן,
און איינס נאָכ'ן אנדערן
באלד זיי פארלוירן;
פארוואנדעלט אין שטויב
זענען אלע—חוץ איך:
אומגליק . . . צום לעבן האלט צוגעשמידט מיך.“

25

דאָס וואנזיניק מיידל
האָט דאן אויפ'ן זעג זיך אוועקגעלייגט,
פונקט פאר די פיס פון די ברענענדע פערד,
מיט געדולד אין די בליקן דערווארטענדיק דעם צוג
פון צבוע'ססטווע, אנארכיע, מאַרד און באַמרוג.

134

און פלוצלונג האָט זיך צווישן איר און די פיינמ,
ווי טומאן פון א מאָל אין גאנץ-פריאיקן זונשיין,
אויפגעהויבן א געפעל,
א שיינונג,
א בילד,
אזוי קליין, אזוי שוואך,
אומבאמערקבאר צוערשט.

און—ווי ווינטן-געטריבענע וואַלקן
וואקסן אויס אין שנעל פליענדע,
טורעם-געקרוינטע גיגאנטען,
און, פליענדיק, בלענדען מיט מעכטיקע בליצן
און ריידן צום הימל מיט דונערן-שפראך —

איז עס אויסגעוואקסן באלד
אין א וואונדער געשטאלט,
געהילט אין א פאנציר,
פיל העלער און גלאנציקער פון שופען פון שלאנגען,
ארויפצו זיך טראַגענדיק אויף פליגלען,
וואָס זיי שמראַלן ווי רעגן-טראַפענס,
ווען זיי פאלן אין שייץ פון דער זון.

אויף איר קיווער, פון ווייטנס באמערקט,
האַט, ווי ווענוס,
א גרויסער, א ליכטיקער שמערן גערומ;
זיינע שמראלן
האַבן געזיפט דורך די פעדערן זיך,
ווי אין פּרילינג א שפּריי-רעגן פון גאַלדענעם טוי.

אויף זעפּיר-לייכמע פּליגלען האַט שנעל די געשמאלט
פּאַרבייגעשוועכט איבער די מענטשלאכע קעפּ;
איר נאַענטקייט ערגעץ
האַבן אלע געשפּירט . . .
געקוקט און געזוכט זי — אומזיסט:
די לופּט רונד ארום זיי
געוועזן איז פּוסט,
און דער בליק איז געפּאלן אויף—נישט.

ווי בלומען פון אונטער מאי'ס פּוס-טריט דערוואכן,
ווי ס'צימערן די שמערן דורך נאכט'ס לויזע לאַקן,
ווי כּוואליעס הויבן אויף זיך, ווען ווינטן זיי רופן, —
אזוי האַבן געדאַנקען גענומען וויברירן
דורכאויס וואו די טריט פון געשמאלט, די עפּירנע,
האַבן עפּעס דערשפּירט און גענומען בארירען.

די מאסע, זיך בוקענדיק,
 פארגאפט האָט געבליקט:
 ביז אין קנעכל און בלוט, איז איצט האָפּנונג,
 באַרוואַיקט, בנימוס'דיק,
 פאַרווערטס, כאַמטש לאַנגזאָם,
 גענאָנגען איר וועג.

און אנארכיע, די מיאוס'ע, העסליכע בריאה,
 איז באוועגלאָז, א טוימע,
 געלעגן אויף דער ערד;
 דעם טויט'ס אומקאַנטראָלברע,
 פייעריקע פערד
 האָבן געטראָגן אין גאלאָפּ זיך ווי פלאמענדע ווינטן,
 און מיט די שווער-וואַניקע,
 מעכטיקע הופען —
 די מערדער, וואָס זיי האָבן געדערענגט זיך פון הינטן,
 צעטראָטן און צעריבן אין שמויב.

פון הערלאכע וואַלקנס א שטראמענדיק ליכט,
 א דערוואכענדער איידעלער מענטשלאכער זין,
 האָט דערהערט און דערפילט זיך,
 און ענדלאך, פול פרייד און פול שרעק, האָבן ווערטער
 דערשאלט;

35

ווי זייער אנטריסטעמע מוטער, די ערד,
וואס געבורט האט געגעבן די קינדער פון ענגלאנד,
וואלט דערפילט זייער בלומ אויף איר שמערן
און, שוידערנדיק מיט'ן שמארץ פון א מוטער,

36

וואלט יעטווידן בלומ-טראפ פון אירע געליבטע,
וואס ער האט איר פנים באדעקט ווי מיט טוי,
פארוואנדעלט אין א מעכטיקן שטורעמדיקן קלאנג,
ווי איר גאנצע נשמה וואלט אויסשרייען הויך:

37

א, מענער פון ענגלאד!
איר, יורשים פון גרויסקייט
און העלדן פון פיל אומבאשריבענע מאמן!
איר, זויגלינגס פון איינער,
א מעכטיקער מוטער,
די האפנונג פון איר און פון אייך, פון אייך זעלבסט —

38

הויכט אויף זיך, זוי לייבן
הויכן אויף נאכ'ן שלאף זיך,
אין א מעכטיקער, קיינמאל באזיגבארער צאל!
טרייסעלט ארונטער
פון זיך אייערע קיימן
ווי טוי, וואס באדעקט ווען עס איז אייך אין שלאף!
איר זענט א רבים,
א הייפעלע — זיי.

39

„וואָס, זאָגט, איז פריי הייַט?
איר ווייסט, איר ווייסט גוט וואָס עס מיינט שקלאפעריי;
ווייל איר נאָמען אליין איז געוואָרן אן עכאָ,
א ווידער-קול פון אייערן זעלבסט.

40

„שקלאפעריי—דאָס מיינט שאפן פאר א קלעגלאכן לויין,
וואָס פון טאָג אויף טאָג האלט די נשמה
קוים איין אינ'ם גוף;
עס מיינט וואוינען ביים לעבן אין קברים,
וואו לייכט, אזוי לייכט קאָן אייך גרייכן
די האנט פון טיראן.

41

און אזוי פון אייך מאכט ער
אלין, אלין וואָס ער וויל:
א ווערקטיש, א גראַב-אייזן, א סאכע, א שווערד,
און מיט, אָדער אַן אייער אייגענעם ווילן,
פארטידיקט און שפייזט איר
אייער בלוטיקסטען פיינט.

42

„ס'מיינט: צוקוקן, ווי איירע שוואכינקע קינדערלאך
מיט זייערע אויסגעדארט-קראנקלאכע מוטערס
אַפט הלש'ן, פארשמאכטע פון הונגער און קעלט —
זיי שטארבן פילייכט בעת איך רייד דאָ צו אייך.

„ס'מיינט: הונגערן תמיד נאך שפייון אזעלכע,
 וואָס רייכע פארשווענדער, אין זייער הולטייסמוואָ,
 געבן גערן טאָג-טעגלאך אין פרעכטיקע כלים
 צו זייערע ליבלינגס—געצערמעלמע הינטלאך,
 אָפט איבערגעפרעסענע, פונקט ווי זיי זעלבסט.

„ס'מיינט: לאָזן דעם גאָלד-שד
 פון ארבעט ארויסקוועטשן
 מויוזנט מאַל מערער,
 זוי ער'ט ווען עס איז
 אין די אלטע טיראנישע צייטן געקאָנט —

„מטבעות פאפירענע—כתבים געפעלשמע —
 א פעלשונג פון אייערע שמרות, —
 וואָס גיבן אָן אייגענטום-רעכט זיי אויף אלעס,
 אויף אלעס, וואָס איר
 מיט די ווייבער און קינדער
 מוט שאפן טאָג-טעגלאך מיט בלוטיקן שווייס.

46

„ס' מיינט: האָבן א שוואַכע, א שקלאַפּן-נשמה,
מה - י פ י ת צו זינגען
פאַר שטאַרקע און רייכע,
ניט זיין באַלעבאַס אויפ'ן אייגענעם ווילן —
זיין אלעס, וואָס יענער
פאַרלאַנגט נאָר און הייסט.

47

„און צולעצט,
ווען איר פּרואַווט שוין אַמאָל זיך באַקלאַנגן
מיט א שטילן, א שוואַכן, א הילפּלאַזן מורמל,
דאן מיינט עס:
צו זען דעם טיראַנ'ס טרייע דינער
ווי הי'ה'ס, זוי ווילדע, זיך וואַרפן אויף אייך —
און שטראַמען-ווייס פליסט
אייער בלוט דאן אין טיך.

48

„און דאן, און דאן מיינט עס: א דורשט נאָך נקמה . . .
מיט'ן שונא צו מאַכן
אן אויסטויש א גלייכן: —
פאַר אומגליק געליטענעם
אומגליק פאַרשאפן —
פאַר דיין בלוט פאַרגאַסענעם
זיין בלוט פאַרגינסן. —
טו דאָס ניט, ברודער,
ווען גאָט האָט געשענקט דיר א שטאַרקן געוויסן!

49

„פויגעלאך רוען אין נעסטן, אין ווייכע,
פארמאטערט פון פליען
צו זוכן חיונה;
חיה'ס פארקריכן אין ווארעמע נאָרעס,
ווען שניי, פראַסט און שטורעם
באהערשן די לופט.

50

פאר אייזלען און פערד, פאר חזירים און פיה
ווערט אויסגעשפרייט שטרוי,
און נארהאפטע שפייז
ווערט געלייגט דאָרט פאר זיי;
אלע ברואים, חוץ איינעם נאָר, האָבן א חיים,
און דער דאָזיקער איינער
איז . . . ענגלענדער — דו!

51

„אַט דאָס אלעס, דאָס איז — שקלאַפּעריי, מיינע ברידער!
און ווילדע אין היילען,
און חיה'ס אין נאָרעס,
זיי וואַלטן 'ס קיינמאָל געדולדעט, ווי איר —
ניין! איבלען אוועלכע . . .
האָבן קיינמאָל פּאַסירט נאָר ביי זיי.

142

„אָבער דו, וואָס ביסטו, זאָג, אַ פּרייהייט?! —
 אַך! וואָלטן שקלאפן פון די לעבעדיקע קברים
 אויף דער דאָזיקער שאלה אן ענטפער אונז געבן געקאָנט,
 וואָלטן דאמאלס מיראנען, דערשראָקן,
 פארשוואונדן
 ווי טונקעלע, פארבלאָזע בילדער פון טרוים.

„דו ביסט ניט,
 ווי די פאלשע נביאים אונז זאָגן,
 אַ שאַטן,
 וואָס פליט אין אַ רגע פארביי,
 אַ גלויבן אַ פוסטער,
 ניט מער ווי אַ נאַמען,
 אן עכאַ פון לאנג שוין באַגראַכענעם רום.

דו ביסט פאר'ן אַרבעטער—
 ברויט און אַ ציכטיקע, ליכטיקע היים,
 אַ טיש אַ געגרייטער מיט גוטע מאכלים,
 וואוהין ער קומט טעגלאַך,
 פון אַרבעט אַ מידער,
 דעם הונגער צו שטילן,
 צו שטארקן די גלידער.

„דו ביסט—קליידער און הייצונג,
 א וואוינונג א גראַמע
 פאר נידערגעשלאַגענע ליידענדע מאסן —
 ניו, ניו! אין די לענדער אין אמת'ן פרייע,
 דאַרט זעט מען ניט פאלן קרבנות פון הונגער,
 ווי'ן ענגלאנד דעם רייכן,
 אויף יעטווידן שפאן.

„פאר'ן גביר ביסטו, פרייהייט —
 א שטיין אויף זיין וועג:
 שטעלט זיין פוס ער אוועק אויפ'ן האלז פון זיין קרבן,
 דאן מאכסטו אים שוידערן
 מיט שויטלאכן שרעק,
 ווי ער וואַלט געטראָטן
 א שלאנג אויפ'ן עק.

„דו ביסט—גערעכטיגקייט —
 דינע געזעצן, די ערלאכע,
 קיינמאָל פארקויפט מען פאר גאַלד,
 ווי זיי ווערן אין ענגלאנד מאַג-טעגלאַך פארקויפט:
 סיי אַרעם, סיי רייך,
 דו באשיצסט אלע גלייך.

58

„דו ביסט—ווייזהייט, די חכמה אליין:
מענטשן פרייע וועלן קיינמאל ניט טרוימען,
אז גאט וועט פארדאמען די מענטשן,
וואָס האלטן פאר ניט אמת די לעהרען,
וועגן וועלכע די פרומע גלחים
מאכן ליארעם און טומעל אָן שיעור.

59

„דו ביסט—פרידן:
דורך דיר וואָלט מען קיינמאל פארשווענדט און פארגאָסן
פאַלק'ס רייכטום און בלוט,
ווי דורך יענע טיראנען,
וואָס זיי האָבן זיך פאראייניקט
צו אויסלעשן אין פראנקרייך דיין געטלאכן פלאם.*)

60

„און וואָס איז אויב ס'האָט ענגלישע ארבעט און בלוט
דאָרט געשטראמט ווי אַ מכול?
ס'האָט געהאָלפן פארטונקלען אביסל דיין שוין,
אַבער אויסלעשן אין גאנצן דיך,
דאָס—קיינמאל, אַ ניין!

(* די גרויסע פראנצויזישע רעוואלוציע. זע באַמערקונג צו דיזער פּאַעמע.

61

„דו ביסט—ליבע: געקושט דיינע פים האַבן רייכע,
און, ווי יענער וואָס קריסטוס'ן נאַכגעפּאָלגט האָט,
זייערע אוצרות פארטיילט צווישן פרייע
און נאַכגעפּאָלגט דיר אויף דיין דאַרניקן וועג;

62

„אָדער, שמידענדיק וואפן פון אייגענעם רייכטום,
האַבן קריג צוליב דיר זיי,
א, פרייהייט געליבטע!
צו קריג, צו באטרוג און צו רייכטום דערקלערט,
צום קוואל פון דער מאכט,
פון זיי זעלבסט איצט פארדאמט.

63

„מיט געדאנק און מיט וויסענשאפט און פאָעזי,
מיט די דאָזיקע לאַמפן
באלייכטסטו דעם גורל פון יענע,
וואָס וואוינען אין פינסטערע בודעם,
אין פריד און האַרמאָניע מיט'ן לעבן און זיך זעלבסט!

64

„דו ביסט—גייסט, און געדולד,
דו ביסט צערטלאַכקייט זיסע,
אַלץ, אַלץ וואָס דאָס לעבן פארפיינערט, באצירט —
לאָזן מאַטן, ניט ווערמער בלוזן,
אויסדריקן די אַלץ איבערשטייגענדע ליבלאכקייט דיין.

65

„לאז אויף ערגעץ א פלאץ פונ'ם ענגלישן באַדן,
וואו ענדלאַזע לאַנקעס
ווייט שמרעקן זיך אויס,
א פארזאמלונג א גרויסע פון פורכטלאַזע, פרייע,
לאַזן הערן איר שמים.

66

„לאַז דער הימל פון אויבן,
יענע חופה די בלויע,
און אונטען די ערד,
אַט דער מעפיך דער גרינער,
לאַז אלעס, וואָס אייביק געדויערן מוּן,
זיין עדות פון יענער אלוויכטיקסטער שעה.

67

„פון פארוואַרפענע ווינקלען פון ענגלישן לאַנד
אויף די ברעגען פון שמורעמדיקן ים,
פון יעטווידער בודע, און דערפל, און שמעטל,
וואו אלע,
וואָס לעבן און ליידן,
באוויינען דעם בימערן,
פרעמדן און אייגענעם, שיקזאל;

68

„פון יעדער פאבריק, יעדן שאפ, יעדע טורמע,
וואו קינדער, און פרויען,
יונגע און אלטע,
בלאס זוי די טויטע פון קברים ארויס,
פון ווייטאָגען קרעכצן און וויינען פון קעלט;

69

„פון די שמוציקע לעכער פון קלעגלאכן לעבן,
וואו יעשווידער פעכט דעם אלטעגלאכן קאמף
מיט קליינלאכע זאָרגן און קליינלאכע גויטן —
דעם קאמף, וואָס פארפלאנצט אין די מענטשלאכע הערצער
פון קנאה
און שנאה
דאָס גיפטיק געוויקס;

70—71

„און, צולעצט, פון די פרעכטיקע, רייכע פאלאצן,
וואוהיין עס פארטראַגט זיך פון ווייטן,
ווי שמורעמדיקע קלאנגען פון וואַיענדע ווינטען,
דאָס מורמלען פון אומגליק,
און קלינגט ווי א זווידער-קול אָפּ
אין די ענדלאָזע, תפיסה-געפורעמטע זאלן,
פול רייכטום און מאַדע,
וואו ווייניגע דערפילן אמאָל אזא מיטלייד פאר יענע,
וואָס שקלאפן, און קרעכצן, און קלאָגן,
אז עס מאכט זי'רע אייגענע
בלאסן פאר שאַנד. —

„איר אלע,
 וואָס ליידעט פון צאַללאָזע אייגענע צרות,
 צו פון צוקוקן און פילן,
 ווי דאָס אומגליקלאַך לאַנד, דאָס געליכטע,
 געקויפט און פארקויפט ווערט
 פאר א פרייז פון בלוט און גאַלד —

„געמט אלע צונויף זיך, פאראייניקט אין מאסן,
 און הייליק און פייערלאך שווערט,
 און מיט ווערטער געציילטע דערקלערט,
 אז איר זייט קיין שקלאפן,
 אז איר וועט פארבלייבן
 ווי גאָט האָט באשאפן אייך — פריי.

„לאָזן אייערע מעכטיקע, איינפאכע ווערטער
 זיין שאַרף צו פארזוואונדן,
 ווי שווערדן געשארפטע,
 און ברייט ווי די שילדן,
 אום אייך צו באשיצן,
 מיט זייערע שאַטנע פארשמעלענדיק אייך.

„מעגן טיראנען מיט שנעלן, דערשימערנדען גערויש —
 ווי דער ים, פון די ברעגן באפרייט,
 אין זיין שמורעמדיקן, וויטענדן צארן —
 פארפלייצן ארום אייך מיט זעלנערשע מחנת'ס,
 באלאָדן מיט מאָרד-וואפן פון קאָפּ ביז די פיס;

„מעגן קאנאָנען געלאדענע
 לויפן און פליען אזוי,
 אז די לעבנסלאָזע לופט
 זאָל זיך דוכטן באלעבט מיט'ן רוישן און קלאפן
 פון שטאָלענע רעדער
 און אייזערנע הופען פון ברענענדע פערד;

„מעגן קוקן, געצילטע אויף אייך,
 באיאָנעטן מיט גליהענדע בליקן פון פלאם פון באַנער —
 מיט אייער בלוט צו באַנעצן
 די גלאַנציקע שפיצן,
 ווי איינער, וואָס הונגערט,
 קוקט זשעדנע אויף שפייז;

78

„מעגן רייטער-קינזשאלן
זיך דרייען און בליאסקען,
ווי בלאנדזשענדע שמערן אין הימלשן רוים,
און דורשטן צו אויסלעשן
זייערע פלאמען
מיט ימ'ען
פון קרעכצן און טויט-שמארץ און קלאג —

79

„איר . . . שטייט שמיל און געלאסן,
אנמשלאסן און רואיק,
ווי א וואלד, א געדיכטער, א שטומער, אין טאל,
מיט געשלאסענע אַרעמס
און רואיקע בליקן,
וואָס זענען אין קריג אומבאזיגבאר געזוער.

80

„און לאַז פּאַניק,
וואָס זי יאָגט מלחמה-פּערד איבער,
דורכגיין דורך אייערע פּורכטלאַזע רייען,
ווי א פּליענדער שאַטן,
אומבאמערקט, אומגעאכט.

81

„לאָזן שמעלן צווישן אייך זיך, ווי בוררים ווייזע,
די געזעצן פון אייגענעם לאנד,
און ערלאך און פרידלאך פארענדיקן אויף תמיד
די בימערע, שארפע מחלוקת,
וואָס ציט צווישן אייך זיך פון דור-דורות אָן;

82

„די אלטע געזעצן פון ענגלאנד,
וואָס זייערע בכבוד'ע קעפּ
זענען גרוי שוין פון יאָרן, פון יאָרן א סך, —
די קינדער פון ווייזערע צייטן,
וועמענס ערנסטע שטימע מוז זיין —
אן עכאַ, אַ פרייהייט, פון דיין.

83

„און אויף יענע, וואָס זיי וועלן די ערשטע מיסהאנדלען
די הייליקע שליחים פון לאנד,
וועט דאָס אומשולדיק בלומ, דאָס פארגאַסענע, פאלן —
און ס'וועט זיכער ניט פאלן אויף אייך.

84

„און אויב דאן וועלן וואגן די הערשער-טיראנען,
טאָ לאַזט אין דער מיט זיי,
אין אייערער, קומען,
און שניידן, און שמעכן,
און האקן, און ברעכן —
אלץ, אלץ, וואָס זיי גלוסט זיך נאָר, לאָזן זיי טאָן.

85

„די אַרעמס צונויפגעלייגט,
רו אין די בליקן,
אומדערשראָקן און ניט איבעראשמ,
אומפארווירט קוקט זיי אָן,
ווי זיי מאַרדן און שלאכטן,
ביז וואנען דער וואוט וועט פארשמארבן אין זיי.

86

„דאן וועלן צוריק זיי זיך אומקערן מיט שאנדע,
אהינצו, פון וואנען זיי זענען געקומען,
און דאָס בלוט, דאָס פארגאַסענע,
שרייען פון זיי וועט
דורך בלוטרוימע פלעקן אויפ'ן שמערן ביי זיי.

87

„אלע פרויען פון לאנד
וועלן טייטלען אויף זיי מיט פאראכטונג און האם,
און זיי וועלן זיך שעמען באגריסן באקענטע,
זיך שעמען פארווילן אין גאם.

88

„און די דרייסטע, די בראווע און טרייע סאַלדאמן,
וואָס זיי האָבן אומארמט
אין קריג די געפארן,
זיך שעמענדיק מיט זייער מיאוס'ער חברותא,
וועלן צוריק גיין צו יענע,
וואָס ווילן זיין פריי.

89

„און די זידנדיקע,
ברענענדיקע,
פלאמענדיקע שלאכט יענע,
זאל א קוואל פאר'ן פאלק פון באגייסטערונג זיין,
און זאל גיסן זיך אין א פראפעטישער שפראך,
און זאל ווייט לאזן הערן זיך,
ווי א וואולקאן.

90

„און די ווערטער די דאזיקע
זאלן דאן זיך פארוואנדלען
נ' א דונערדיקן אורטייל
פאר טיראניע און דעספאטי,
דורכדרינגענדיק דורך הארץ און דורך מוח,
און קלינגענדיק ווי מעכטיקע לידער,
זיך הערענדיק ווידער, און ווידער, און ווידער:

91

„הויבט אויף זיך, ווי לייבן
הויבן אויף נאכ'ן שלאף זיך,
אין א מעכטיקער, קיינמאל באזיגבארער צאל!
טרייסעלט ארונטער
פון זיך איי'רע קייטן,
ווי שוין, וואס באדעקט ווען עס איז אייך אין שלאף!
איר זענט א רבים,
א הייפעלע — זיי.

1910

באמערקונג צו דער פאָעמא "דער אייראָפּיאישער קאָנצערט"

אַט די פאָעמא האָב איך אָנגעשריבן צוויי חדשים נאָכ'ן אויסברוך פון דער לעצטער וועלט-מלחמה, די גרעסטע און שרעקלאַכסטע, וואָס די וועלט-געשיכטע האָט ווען עס איז פריער פאַרצייכנט. און אויב אין אייער זכרון, חשוב'ער ליענער, זענען שוין מער-ווייניקער פאַרטושט די בילדער פון יענע פאַ-טאַלע פאַסירונגען, מיט וועלכע די וועלט-מלחמה האָט זיך אָנגעהויבן, וועל איך זיי איצט, מיט אייער דערלויבניש, פאַר אייך אַביסל אָפּפרישן.

מיר מוזן אָבער פריער אַ בלעטער טאָן די געשיכטע אויף אַ האַלבן יאָרהונדערט צוריק.*)

אין 1878, נאָך דער רוסיש-טערקישער מלחמה, האָט עסט-רייך, לויט אַ באַשלוס פון דעם בערלינער טראַקטאט, וואו דער שלום צווישן יענע צוויי לענדער איז געשלאָסן געוואָרן, אַקופירט באַסניע און הערצאָגאווינע, וואָס האָבן פריער געהערט צו טער-קיי, און געקראָגן דעם מאַנדאַט צו פאַרוואַלטן זיי פאַר אַן אומבאַשטימטער צייט, אָבער מיט באַגרעניצטע רעכט. מיט דרייסיק יאָר שפעטער, אין 1908, נעמט עסטרייך און איבער-ראַשט אַלע אירע שכנים (אַלע, חוץ, אפּשר, דייטשלאַנד . . .) — אַנעקסירט יענע לענדער און פאַרוואַנדלט זיי אין עסטרייכ-שע פראָווינצן.

דאָס האָט שטאַרק אויפגערודערט סערביען, וועמענס אונ-טערטאַנען שטעלן מיט זיך פאַר אַ גרויסע טייל פון דער באַ-פעלקערונג פון יענע לענדער, און זי האָט כסדר גע'חלומ'ט

* די דאַטן און פאַקטן אין דער דאָזיקער באַמערקונג זענען גענומען פון ישעיה אונגער'ס אַרטיקל "דער שאַס וואָס האָט אַרויסגערוּפּן דעם וועלט-קריג" אין מאָרנזשורנאַל "פּונ'ס" 11טן סעפטעמבער, 1932. ע. ס.

וועגן א גרויס־ערביען, וואָס זאָל איינשליסן אין זיך אויך יענע פראָווינצן. פון דעמאָלט אָן האָבן די סערבישע נאַציאָנאַליסטן דערפילט א טיפע שנאה צו עסטרייך און זיך אָרגאַניזירט אין געהיימע פאַטריאָטישע גרופּן מיט'ן צוועק צו באַפרייען די דאָזיקע פראָווינצן פון עסטרייכ'שן יאָך. רוסלאַנד, וואָס זי האָט זיך אימער געהאַלטן פאַר דער באַ-שיצערן פון אַלע סלאַוויש-פראַוואַסלאַווישע פעלקער פון די באַלקאַנען, האָט הויך פראַטעסטירט געגן דער אנעקסיע, און עס האָט שוין כמעט געהאַלטן ביי אַ מלחמה צווישן איר און עסטרייך. האָט זיך אָבער דייטשלאַנד אָפּן געשטעלט אויף עסטרייכ'ס זייט, און רוסלאַנד, אַ דערשראָקענע, האָט אויפ-געגעבן אירע מלחמה־פּלענער.

און דייטשלאַנד אַליין: פון איין זייט איז געווען פראַנק-רייך, אין וועמען עס האָט געברענגט צו איר דאָס פייער פון האַס און די דורשט נאָך נקמה זינט זייער מלחמה אין 1871, ווען די ערשטע האָט אָפּגעריסן פון דער לעצטער די פראָווינצן עלזאַס און לאַטאַרינגיע און דערצו נאָך געצוואונגען זי באַצאָלן איר אַ גאַנצן ביליאָן גאָלדענע פראַנק שאַדנערזאַץ, און פון דער צווייטער זייט ענגלאַנד, וועלכע האָט געקוקט מיט קנאה און פאַרבאָרגענער מורא אויף דעם שנעלן, אומגעהויערן וואַקס פון דייטשלאַנד'ס אינדוסטריעלע אונטערנעמונגען און דער קאָלאַ-סאַלער אַנטוויקלונג פון איר קאמערציעלער און מיליטערישער פּלאַן.

אַט די אַלע, איינע צו דער אַנדערער פיינטלעכע, גרויס-מאַכטן האָבן זיך כסדר, יאָר איין און יאָר אויס, אַלץ מער און שטאַרקער באַוואַפנט און נאָר געוואַרט אויף אַ גינסטיקן מאָ-מענט, וואָס זאָל זיי בריינגען אין אַן אָפּענעם צוואַמענשטויס. און יענער פאַטאַלער מאַמענט איז, ענדלעך, געקומען.

צום סוף יוני פון 1914 האָט פראַנץ יאָזעפ'ס קרוין פרינץ מיט זיין ווייב בייגעוואוינט די מיליטערישע מאַנעווערעס אין באַסניע, און דעם 28טן פון יענעם חודש האָבן זיי באַזוכט

סאַראַיעוואָ, די הויפט־שטאָט פון יענער פראַווינץ, וואו די שטאָט פאַרוואַלטונג האָט פאַר זיי צוגעגרייט אַ גרויסאַרטיקן קבלת־פנים, — אַ קבלת פנים, וועלכער האָט זיך זייער טראַגיש פאַרענדיקט.

זיצנדיק אין זייער פרינצלעכן אויטאָמאָביל, אויף זייער וועג פון ראטהויז (סיטי האָל), וואו זיי האָבן געקראָגן דויערנדע באַנייטערטע אַוואַציעס, האָט עמיצער פון צווישן דעם טויזנט־קעפיקן עולם עטלעכע מאָל אויסגעשאַסן פון אַ רעוואָלווער און שטערבלעך פאַרוואונדעט דאָס פרינצלעכע פאָר. זיי זענען ביידע געשטאָרבן נאָך איידער מען האָט זיי געבראַכט אין גאַענטסטן שפיטאַל.

דער מערדער איז געווען אַ סערבישער 19־יאַריקער נימאַ־ייסט, אַ מיטגליד פון אַ געהיימער נאַציאָנאַליסטיש־פאַטריאָ־טישער אָרגאַניזאַציע.

און דעם 25טן יולי איז שוין כמעט גאַנץ אייראָפּע געווען פולשטענדיק מאָביליזירט, און פינצטערע דראַהענדע פאַסירונגן גען האָבן זיך ווי אַ ווילדער שטורם פונאַנדערנעטראָגן איבער'ן באַלקאַנישן האַלב־אינזל און אַנדערע לענדער פונ'ם מזרח־און־דרום־מערב־דיקן טייל פון אייראָפּא, און זיך באַלד פאַרוואַנדלט אין אַ שרעקלאַכן מלחמה־אוראַנאַן, וואָס האָט אָן אויפהער געביר שוועט כמעט פיר יאָר, פאַרזייענדיק דאָרט אַלע פעלדער און וועלדער מיט מיליאָנען און מיליאָנען הרוגים, און אָנפילנדיק אַלע שטעט און שטעטלאַך און דערפער מיט צענדלינגע מיליאָנען קאַליקעס, אלמנות און יתומים, און צעשטערנדיק גאַנצע לענדער און פאַרניכטנדיק דאָס האַב־און־גוטס, וואָס עס האָט גענומען דורות און דורות צו באַשאַפן.

אַט יענע פאַסירונגען, אייגנטלאַך נאָר דעם אָנהויב, די התחלות פון די פאַסירונגען, וואָס זיי האָבן איינע די אַנדערע דורכגעקרייצט, איינע אין די אַנדערע זיך געקוימלט, און די גאַנצע וועלט מיט זייער קאַלידעסקאַפישער שנעלקייט פאַר־

טומלט און פארבלענדט, — האָב איך, אין דער דאָזיקער פּאָעמא, געמאַכט אַ פּאַרווך צו פּאַרמולירן, צו געבן זיי אויסדרוק דורך יענע מעכטיקע שטימען פּונ'ם „איראָפּיאישן קאָנצערט“, וואָס זיי וועסן און רופן די זעקס אָנגערופענע אין דער פּאָעמא לעב-דער — וואָס גיכער, וואָס שנעלער אן אַנטייל צו נעמען אין יענער שוידערלאַכער טיוולשער וואַקאָנאָליע.

און די זיבעטע, פון אָנפאַנג אַ שוואַכע, קוים הערבאַרע שטימע, — דאָס איז שוין ניט מער ווי . . . אַ „חזיון“, אַ וויזיע, אַ שוואַכע אָפּשפיגלונג פון דער נאָענטער צוקונפּט, וואָס מיין פּאַרשטעלונג'ס קראַפּט האָט מיר דאָן געצייגט דורך דעם געדיכטן, כמעט אומדורכדרינגבאַרן נעפל פון יענע בלוטיקע פּאַסירונגען, וואָס זיי האָבן מיט יעדן טאָג, מיט יעדער שעה אָנגענומען אַלץ גרעסערע, אַלץ שרעקלאַכערע, אַלץ מער און מער קאַטאַסטראָפּאלע פּאַרמען.

דער אייראָפּיאישער קאָנצערט*)

(אויפגעפירט סוף יולי פון 1914)

ערשטע שטימע:

א, קינדער פון פאטערלאנד מייערן, ליבן!
צו וויסט איר? . . . איר זענט דאך יתומים געבליבן —
דער קרוין-פרינץ, דער קרוין-פרינץ דערשאסן . . .
אויפ'ן באַדן, וואו ס'טרעטן די אומריינע סערבן,
ניט ווערט צו בארירן די עסמרייכ'שע הערבן,
האַט האפסבורגער בלוט זיך געגאסן.

פראנץ-יאָזעף'ס נאסליעדניק . . . דער יורש העצר,
וואס ער זואלט פילייכט נאך א נבוכדנצר
א צווייטער אין זיין צייט געוואָרן. —
צו וואפן, א פאטערלאנד'ס בירגער געטרייע!
און, שולטור צו שולטער, א ריי נאך א רייע,
געהאַרכזאם דעם שלאכט-רוף פון האָרן —

כאפאלט זיי, די סערבן! פארטיליגט! פארניכטעט!
צו גאט און צום קייזער זענט איר עם פארפליכטעט:
גייט, נעמט פאר'ן קרוין-פרינץ נקמה!
אויב איר לאָזט די סערבן צו לעבן אין פרידן,
וועט זיין בלוט, דאָס פארגאַסענע, אייביק דאָרט זידן,
ניט האָבן קיין רו—זיין נשמה . . .

(* זע באַמערקונג אויף זייט 155.)

כ א ר :

עם קראכן קאנאָנען אויף ים און יבשה,
ס'גיסט טייכן-ווייס בלומ זיך... קיין אומגליק... נישקשה:
דאָס נעמט מען פאר'ן קרוין-פרינץ נקמה.
עם פאלן אומשולדיקע מענטשן ווי פליגן,
בערג טוימע, פארוואנדעמע אומעטום ליגן —
קרבנות צום גאָט פון מלחמה.

צ ו ו י ט ע ש ט י מ ע :

א, קינדער פון הייליקן רוסישן גלויבן!
האַרכט איין זיך! . . . עם דונערט א שטימע פון אויבן —
די שטים פון איסוס'ן כריסטאָס'ן:
„פון עסטרייך-אונגארן בארכארישע האַרדן,
די סערביער-סלאוון באפאלן און מאַרדן,
איירע ברידער און גלויבענ'ס-גענאָסן.

„מאָ בעט אייער צאר, פראוואַסלאוויע'ס באשיצער,
פון גרענצלעזן רוסלאנד אליין דער באזיצער,
א, בעט אים — קיין צייט צו פארלירן!
א, לאָז ער פארזאמלען סאַלדאטן מיליאָנען,
באוואפענט מיט ביקסן, באגלייט פון קאנאָנען,
און תיכף, די רגע מארשירן,

„מיט תפלה'ס און שכחים, צו יעטוויידן גרעניץ
פון עסטרייך פארהאסטן (דאס לאנד ווי א געניץ
אנטקעגן דער גרויסער ראסייע)
און . . . ראטעוועט אייערע ברידער, די סלאוון!
אז ניט—וועט דער פיינט זיי אויף אייביק פארשקלאפן,
פארניכטענדיק זייער ארמיע.“

כ א ר :

עס קראכן קאנאנען אויף ים און יבשה,
ס'גיסט טייכן-ווייס בלוט זיך . . . קיין אומגליק . . . נישקשה:
דאס נעמט מען פאר סערביען נקמה.
עס פאלן אומשולדיקע מענטשן ווי פליגן,
בערג טוימע, פארוואונדעטע אומעטום ליגן —
קרבנות צום גאט פון מלחמה.

ד ר י ט ע ש ט י מ ע :

ווילהעלם דער גרויסער! ווילהעלם דער גרויסער!
פון גרעסטן קולטור-פאלק, פון דייטשן דער קייסער,
דער שריפטשמעלער, דיכטער און דענקער!
דערוואך! קוק ארום זיך! קיין צייט איצט צו שלאפן:
דארט מראגט זיך א שטורעם פון מזרח און צפון,
פון לאנד פון אל-רוסישן הענקער,

געטריבן פון ברענענדע העלישע ווינמן,
פול שרעקן פון פארענט, פארניכטונג פון הינמן —
די מחנה'ס פון רוסן-וואנדאלן.
זיי פליען מיט שנעלקייט פון דונער און בליצן . . .
מיט פלאמען פון גיהנום די ערד זיי באשפריצן,
אָט וואו זי'רע בליקן נאָר פאלן.

באפאלן וועלן כאלד זיי די עסטרייך, די קליינע,
און זיכער אויך דייטשלאנד, איר קרובה און שכנה,
און ביידן, וויי! דראָהען מפלה'ס . . .
מאָ לויף און פארצאם אלע וועגן אויף דר' ערד זיי!
לויף שנעל און באגעגן מיט פייער און שווערד זיי! —
מיט מעכטיקע דייטשע חילות!

כ א ר :

עס קראכן קאנאָנען אויף ים און יבשה,
ס'גיסט טייכן-ווייס בלוט זיך . . . קיין אומגליק . . . נישקשה:
דאָס נעמט מען פאר'ן קרוין-פרינגן נקמה.
עס פאלן אומשולדיקע מענטשן ווי פליגן,
בערג טויטע, פארוואונדעטע אומעטום ליגן —
קרבנות צום נאָט פון מלחמה.

פערטע שטימע:

„א, קינדער פון גרויסער פראנצויזישער נאציע!
די מוטער פון אמת'ער ציוויליזאציע,
וואָס שמעלט פון אלץ העכער די פרייהייט.
איר'ט אייער פאטערלאנד טייערן, ליבן,
וואו פרייהייט'ס מנילה מיט בלוט איז געשריבן,
געשוואוירן דאָך אייביקע טרייהייט —

טאָ שנעלער פארזאמעלט ארום אייער פאָן זיך!
א ווילדע, ברומאלע הריגה הויבט אָן זיך
אין בעלגיען—אונזער'ס א שכן . . .
די דייטשן — פון פעלקער-רעכט חוזק'ן, שפעטן;
נייטראלע, ווי פיינט, וועלן זיי גערן צערעטן,
דערנידעריקן און אונטעריאָכן.

צעשטערענדיק אומשולדיקע בעלגישע נעסטן,
באצוועקן די הונען — מיט אונז זיך פארמעסטן,
כאזיגן און נעמען געפאנגען . . .
דער וועג איז א קורצער . . . אַט קוקט אין די מאפעס:
פון בעלגיען קיין פראנקרייך—א קנאפער תחום-שבת —
פאריז מיט דער האנט צו דערלאנגען.

טאָ לאַמיר, פארגעסנדיק קלאסן און ראנגען,
פאראייניקט און גרייט זיין . . . די הונען עמפאנגען
מיט בליי, און מיט שטאַל, און מיט פייער!
פאר עלזאס און פאר לאטארינגיען — גלידער,
מיט גוואלד פון אונז אָפגעריסן, בירגער און ברידער —
באצאלן זאלן איצט זיי אונז טייער.

כ א ר :

עם קראכן קאנאָנען אויף ים און יבשה,
ס'ניסט טייכן-ווייס בלוט זיך... קיין אומגליק... נישקשה:
אזוי הייסט דער גאָט פון נקמה.
עם פאלן אומשולדיקע מענטשן ווי פליגן,
בערג טויטע, פארוואונדעטע אומעטום ליגן —
קרבנות צום גאָט פון מלחמה.

פ י נ פ ט ע ש ט י מ ע :

א, איר אונטערטאנען פון ענגלישן קעניג,
וואָס הערשט און רעגירט אזוי זעלטן און ווייניק,
ווי ער וואָלט געווען גאָר קיין קעניג! . . .
נאָך איידער ער זעלבסט קומט אייך רופן און בעטן,
מראַגט הילף אים אנטקעגן—איראַפּע צו רעטן
פון ווערן צום דייטש אונטערטעניק!

די דייטשן באפאלן נייטראלע נאציאָנען;
זיי טראמפלען אויף פרידלאכע, שוצלאָזע פּאַנען —
זאָלן מיר, זאָגט, קיין הילף זיי ניט געבן? . . .
ווי קאַנען מיר קוקן מיט ריינעם געוויסן,
ווי אומשולדיק בלוט מוז זיך טייכן-ווייס גיסן?
ווי קאַנען מיר רואיק גאָר לעבן?!

א, ענגלענדער, נאָבעלע, איידעלע, גומע!
מיט פרייד גיט אוועק איר די לעצטע דאָך פרוטה
אויף נאָבעלע, איידעלע צוועקן . . .
נו . . . קאָן דען זיין נאָבעלער, איידעלער, פריינט,
ווי פרייהייט און גלייכהייט'ס געשוואוירענע פיינט
מיט אייביקער שאנדע באדעקן?! . . .

טאָ לאַמיר מיט אונזערע קריגס-שיפן בעסמע,
פון אלע די זיכערסמע, שמארקסמע און גרעסמע,
באפאלן די הונען פארדאממע!
פילייכט וועלן אונזערע וואונדער-מאשינען
אריינשפריצן קילענדן מענטשלאכן זינען
אין זייערע מוחות צעפלאממע . . .

כ א ר :

עס קראכן קאנאָנען אויף ים און יבשה,
ס'גיסט מייכן-ווייס בלוט זיך . . . קיין אומגליק . . . נישקשה:
דאָס נעמט מען פאר בעלגיען נקמה.
עס פאלן אומשולדיקע מענטשן ווי פליגן,
בערג טויטע, פארוואונדעטע אומעטום ליגן —
קרבנות צום גאָט פון מלחמה.

זעקסטע שטימע:

אימאליען פרומע! אימאליען פרומע!
ניט גלויב, ס'איז דיין פליכט אין א פעלקער-מהומה
צו נעמען אן אנטייל א גלייכן
מיט עסטרייך און דייטשלאנד, די בונדעס-גענאסן —
דערמאן זיך: אויך דיין כלוט האָבן אָפט זיי פארגאסן
פאר א ביסן א פעטן, א רייכן . . .

האלט אָפּ זיך פון קריג! מיט א קאָפּ א געזונטן
אין קראנקן-בעט קריך ניט, וואו אויבן און אונטן,
עס לזיערן כסדר סכנות!
נאָר—שא! איך הער: דייטשלאנד דיר דראָהט מיט מלהמח...
נו—איז עס פון הימל באשערט דאָך מסתמא —
טאָ גרייט זיך צו קאמף און קרבנות.

פארגרייט זיך מיט בליי און מיט שטאַל און מיט פייער!
מיר'ן דיר ארויסהעלפן, געבן צו-שטייער . . .
גורט אן זיך! דו האָסט דאָך קיין ברירה:
פארפאלן . . . דו קאָנסט איצט ניט מער שוין נייטראל זיין;
צו שפעט אויך פון פרידן א טויב איבעראל זיין . . .
די טרחא, די מי אן עכרה.

כ א ר :

עס קראכן קאנאָנען אויף ים און יבשה,
ס'גיסט טייכן-ווייס בלוט זיך... קיין אומגליק... נישקשה:
אזוי הייסט דער גאָט פון נקמה.
עס פאלן אומשולדיקע מענטשן ווי פליגן,
בערג טויטע, פארוואונדעטע אומעטום ליגן —
קרבנות צום גאָט פון מלחמה.

* * *

(אין פולער דיסהארמאָניע מיט די פריערדיקע שטימען,
דערטראַגט זיך פון ווייטן, ווי אין אַ טעאַטער פון די
הינטער-קוליסן, אַ שטילע, אַ שוואַכע, אַ)

ז י ב ע ט ע ש ט י מ ע :

א, ווילדע ראַמאנאָווס! איר, רוסלאַנד'ס טיראנען!
א, בלוטיקע הערשער פון בראווע גערמאנען!
א, ענגלאַנד'ס געקרוינטע צבוע'קעס!
א ל י י נ וואַלטן קיי נ מ אַ ל די בלוט-באָד געמאכט מיר!
א ל י י נ וואַלטן קיי נ מ אַ ל פון קריג גאָר געטראכט מיר,
דאָס בלוט פאלט אויף אייך, היידאמאקעס!

מיר דורשטן נאך בלוט ניט, אונז פֿעלן קיין לענדער:
פאראייניקט מיט ארבעט'ס אלוועלמלאכע בענדער,
וואַלטן אייביק געלעבט מיר אין פֿרידן.
אנשטאט איי'רע פעסטונגען, קריגס-שיפן, זואפן,
וואַלטן טעמפלען פאר וויסנשאפט, קונסט מיר געשאפן,
די נשמה צו שטעלן צופרידן.

און... קומען א טאָג וועט—מיר זעען אים—ער קומט שוין—
(און פֿלוצלונג—דאָס קול ווי א לייבן-שטים ברומט שוין):
באדענקט זיך, איר, הערשער-וואמפירן!
ס'ווערט ליכטיק... עס טאָגט שוין אין אונזערע מוחות...
גענוג אונזער בלוט אייך פארשווענדן און כוחות!
גענוג איבער אונז אייך רעגירן!

פארווארפט איי'רע נוצלאָזע, העסלאכע קרוינען!
פארווארפט אייער יחוס! ווערט פראַסטע פארשוינען!
קומט שאפן און לעבן צוזאמען!
פארווארפט איי'רע אלטע, די געטלאכע רעכטע!
אז ניט—וועט גערעכטיגקייט, אמת'ע, עכטע,
אייער זכר אויף אייביק פארדאמען!

אַקטאָבער, 1914

ז י ג

דער וועקענדער אלארם פון קריגערישן האָרן,
פול חוצפה'דיקן שטאַלץ פון אל-צעשטערענדער מאכט,
איז נאָך א לאנגן טאָג פון ליארמען מיד געוואָרן
און פאלט אריין אין שוים דער שטילער, מידער נאכט.

א וואכנדער וואולקאן—א ריזיקע קאנאַן,
האלב-שטעקנדיק אין קויט, האלט אָפן ס'מויל און רומ:
א גאנצן טאָג האָט זי געטריי איר פליכט געטאָן —
באדעקט דעם באָדן ארום מיט ביינער, מארך און בלוט.

דאָס בלוט פון סטאדעס פיה, געקוילעט אויפ'ן פעלד,
מיט ווארם מענטשן-בלוט מישט אויס זיך אין איין שטרעם.
א גוסס'ער, דאָרט קריכט פון שלאכט א יונגער העלד
אויף אלע פיר און . . . שטארבט (א טראַפן אין א תהום).

א פויער'ס קליינע פארם, פון שלאכט-פעלד אָן א זייט,
וואו פריער האָט די זון מיט פריד און פרייד געשיינט,
פון יעדן לעבנ'ס-שפור פארלאָזט איז שוין א צייט,
בארויבט און רואינירט פון בלוט-באזויפטן פיינט.

געמישט מיט ערד און קויט, גאנץ דורכגעווייקט פון בלוט,
די גאַלד'נע ווייץ אין פעלד, צעטראַטן, ליגט און פוילט,
צעשאַסענע א בארג, צעפוילט פון זונען-גלוט,
פארשפרייטנד א געשטאנק, דאָרט ליגט צענויפגעקנוילט.

א מאַנאַטאַנער כאָר פון ראָבן אָן א צאָל
אין טונקעלען, קילן וואַלד פארטויבט די שטילע נאכט:
זיי זינגען שירה גאָט, וואָס טעגלאַך דאַרט אין טאָל
פון וואַרמען מענטשן-פלייש פאר זיי א סעודה מאכט.

דער הימל דאָ און דאַרט פארפלאמט איז, בלוטיק-רויט—
עס ברענגען גאנצע שמעט, זואו אלץ איז טויט און פוסט...
געשטאַכן הינטן ארום, אנטלויפענדיק פון טויט,
א מומער דריקט איר קינד צו איר האלב-טויטער ברוסט.

פארגוואלטיגט און אנטערט, א מיידל, שטאר און קאלט,
בליקט זינלאָז ווייט פאר זיך, באוועגלאָז ווי א שייט-האַלץ;
ניט ווייט, דערשאַסן, ליגט איר פאַטער, גרוי און אלט,
און ס'רייט אן אַפיציר, פול חיה-לוסט און שטאַלץ.

און דורך דעם פינצטערן רוים, מיט שטערנדלאַך פארווייט,
זיך ציען דאָ און דאַרט געדיכטע וואַלקענס רויד;
זיי טראָגן מיט זיך מיט פון דערפער און פון שמעט,
פאר'שרפ'עטע אויף אש, דעם לעצטן לעבנס-הויך.

און איבער אלעם דעם א פויגל-מענטש שוועבט אום,
און זוכט . . . און זעט אויף דר' ערד נאָך פילעם
אומצעשמערט . . .

מיט טייוול'ס פרייד אין האַרץ, דער לופט מאן, שטיל
און שטום,
פאריכטונג'ס-פלענער פול, אראָפּ פליט צו דער ערד.

די פינצטערע שווארצע נאכט איר פארהאנג לאזט אראפ...
דאך שלאפט ניט, וואכזאם בלייבט דער בייזער גאט
פון קריג:
הארך! ווידער שאלט דער הארן, ארייטער שפרינגט גאלאפ...
דאס פראקלאמירט דער פיינט א צייטווייליקן זיג.

נאָוועמבער, 1914

דער שמיד און דער קעניג

(אויס דעם ענגלישן, פון עדווארד קארפענטער)

א שמיד האָט זיך אמאָל,
איין שיינעם זומער-טאָג,
פארשלעפט אין קעניגלאכן הויז.
„וואָס פעלט דיר?—פרעגט דער קעניג אים—
קאָן איך דיר העלפן, זאָג?
די מלכה איז שפאצירן ארויס.“

—„דו קאָנסט, דו קאָנסט געוויס“
אים ענטפערט גלייך דער שמיד:
„איך וויל . . . א שטיקל ברויט, ניט מער“—
„צו וואָס?“ דער קעניג פרעגט.
—„ווייל“, ענטפערט יענער, מיד,
„כ'בין הונגעריק, מיין הער.“

„ווארט אויס, ווארט אויס א ווייל!
איך רוף מיין יועץ גלייך:
ער איז א קינסטלער אין זיין פאך . . .
באלעסטיקן דעם קאָפּ
פונ'ם קאָפּ פון קעניגרייך
ז' צו קליין, צו לעכערלאך דיין זאך . . .“

„הער שופט, יועץ מייץ!
דו זעסט דעם שלעפער דאָרט?
ער שטארבט פון הונגער; גיב א ראט!“
„מייץ הער! איך קריג געשווינד
פון ערשטן לאָרד דאָס וואָרט:
איך לויף און בריינג אים אויף באראט.“

דער ערשטער לאָרד איז גלייך
דערשינען און, פארטראכט,
זאָגט לאנגזאם, שטיל, אָן הארץ, אָן זעל:
„הם . . . דו האָסט, מאיעסטעם!
א טעות דאָ געמאכט:
דיין שעף-געהילף דאָס טאָן באפעל!“

דער שעף-געהילף זאָגט שטיל:
„כ'פילמיט דעם קאָוואל'ס נויט,
נאָר העלפן אים בין ניט אין שטאנד:
דער שליסל פון דער הילף,
פון זעמל, קוכען, ברויט,
ז'ביים שר-האופים אין דער האנט.“

דער שר-האופים קלאָגט:
„איך האָב דעם שליסל . . . אָך!
פארלוירן מיט א שעה צוריק.
נאָר . . . שאט! איך לויף און רוף
דעם מאסטער פון דער זאך —
דעם שמיד—אַט איז ער זעלבסט, צום גליק!“

דא'ט זיך פון זיי אלע
א פריילאכער „הוררוי“
ארויסגעריסן אין איין קול:
„די פראגע, טיף און ברייט,
אן ליארעס, אן געשריי,
האָבן לייכט געלייזט מיר מיט אמאָל . . .“

דערהערענדיק דאָס, רופט אויס דער שמיד:
„ווי נוצלאַז אייער זיין!
ווי דום בין איך, און איר — געמיינ!
א צווייטן מאָל, ווען מיר . . . ווען מיר
וועט מומשען הונגער-פיין,
וועל איך . . . שוין העלפן זיך אליין.“

1922

קינסטלער-כישוף

געטראָגן אויף כוואליעס פון געטלאכן שפילן,
וואו בריווענדיג שטראַמען די טיפע געפילן
פון קינסטלער'ס נשמה ארויס,
פון וועלכן מיט צויבער וויברירענדע קלאנגען
דערוועקן א ים אומבאשטימטע פארלאנגען
און רופן באנערן ארויס: —

האַב איך אין א וויג-שטול, האלב-זיצענד, האלב-ליגענד,
מיט אויגן פארטראכטע אויף איין פונקט נאָר בליקענד,
געוויגט זיך אין הויז ביי א פריינט:
זיין זונ'דל, א יונג מיט פאר'חלומ'טע אויגן,
באצויבערט האַט מיך מיט זיין פידל און בויגן . . .
די שכינה פון אים האַט געשיינט.

אַט בייזערט זיך, ליארעמט און פילדערט די פידל . . .
און אַט, דוכט מיר, טרויעריק דאוונט א אידל,
און פלאצט פלוצלונג אויס אין געוויין . . .
ער בעט, און ער וויינט, און אים שטיקן די טרערן . . .
א קול פון פארצווייפלונג לאַזט פלוצלונג זיך הערן,
וואָס קאָן, דוכט מיר, שפאלטן א שטיין.

און אַט, דוכט מיר, הער איך א ליבעס-דערקלערונג . . .
עס הערט זיך דאָס קרעכצן פון ליבע-פארצערונג
אין יעטוועדן צימערנדן טאָן . . .
און . . . פלוצלונג פון אייפערזוכט ווילדע געשרייען
צעברעכן דאָס הארץ פון געליבטער אויף צווייען,
דאָס צימער מיט צאָרן פילן אָן.

און אַט רופט אין שלאכט-פעלד א מאַרש די סאַלדאטן . . .
אַט הערט זיך דאָס קראכן פון ביקסן, האַרמאטן . . .
דער שדים-געלעכטער פון טויט . . .
און אַט הער איך וויינען יתומים, אלמנות,
באקלאַגענדיג די טויטע און וועקענדיק רחמנות . . .
אַט הערט זיך דאָס קלאַג-ליד פון נויט . . .

אזוי האָט דער יונג מיט פאר'חלומ'טע אויגן,
מיט כשוף ארויס פון זיין פידל און בויגן,
מיט טענער פול צויבער'שער מאכט,
באהערשט מיך אין גאַנצן, מיין גוף, מיין נשמה,
געוועקט אין מיר מיטלייד, און האם, און נקמת . . .
זיך זעלבסט מיך פארגעסן געמאכט.

1922

דערוואכונג

איך בין אין א פארק —
ווייט, ווייט פון א מארק,
פון מענטשן-געדראנג,
פון האנדעל'ס גערויש,
פון ליידענשאפט'ס ברויז —
געוועזן ניט לאנג.

די זון האָט געשיינט,
און מיך, ווי א פריינט
אן אלטן, באגריסט:
איר יעטוידער שמראל
האָט מיך און דעם טאל
ארום מיר געקושט.

פארטראכט און פארזאָרגט,
צעוואַרפן דאָ און דאָרט
אויף בערגלאך ווי טרעפּ,
די בוימער ארום
פארנייגט האָבן שמוס
האלב-נאקעמע קעפּ.

די ערד איז שוין גרין
און . . . אלט כאַמטש איך בין.
האַב יונג זיך דערפילט:
א כוואליע פון לוסט
צום לעבן מיין ברוסט
האַט איבערגעפילט.

פארלאנגען א פלומ
האַט ראש אין מיין בלומ
געשטרעמט ווי אמאָל . . .
אין מיין פאנטאזי,
האַט געדוכט מיר—איך פלי
דורך וועלטן אָן צאָל.

איך פלי און איך פיל:
אומזיכטבאר און שמיל —
א פארבאָרגענע קראפט
דערוואכט האַט פון שלאָף,
און פון לעבלאָזן שטאַף
ניי לעבן באשאפט.

1923

בייז - באָל

אויף א גרינעס פעלד, א ברייטן,
מיט א פארקן ארומגעצאמט,
שפילן באָל א צאָל אמלעטן,
איינגעטונקט אין שווייס, פארפלאמט.

* * *

1

שטייט א יונג אין סאמע מיטן,
אויגן—פייער, מוסקלען—שטאַל:
דרייט דעם קערפער רונד ארום זיך
אויף איין פוס פון מאָל צו מאָל;
האלט א באָל אין האנט, דער רעכטער,
גרייט צו אָנפאנגען דאָס שפיל —
ס'ליבלינג-שפיל פאר מאסן-מענטשן,
און פאר אים—דער לעבענס-ציל.

2

מיט א געל-פאלירטן שמעקן,
דיק ביים קאָפּ און דין ביים עק,
פאכנדיק מיט אים אָן אויפהער,
אָניאָגענדיק אויף מיר א שרעק,
שטייט א צווייטער אים אנטקעגן,
גרייט א קלאפ צו געבן דעם באָל,
און דערוויילע ווארפן זיי דורך זיך —
מיט א ווייז פון מאָל צו מאָל.

הינטער זיי, פארשטעלט דאס פנים
 מיט א מאסק פון דראַט-געפלעכט,
 שטייען „אומפירס“ — ריכטער, הייסט עס,
 מומחים אין די ביו-כאַל רעכט.
 חוץ דער מאסקע, טראַגט דער עלטסטער
 אויף דער ברוסט א גרויסן שילד . . .
 אמת, ס'איז ניט מער, א שפיל נאָר,
 דאָך א שפיל—ברוטאל און ווילד.

3

אויסגעשטעלט אויף פילע פונקטן,
 אויסגעבויגן, הענט אויף קני,
 אַנגעשטרײנגט די אדלער-אויגן
 נאָכצופאַלגן דער פילקע'ס פלי,
 שטייען דאָרטן די אטלעמן,
 יונגע, שטארקע, פלינקע אלע;
 ווארטן מיט אומגעדולד, דער מאַרשאל
 זאָל שוין געבן דעם סיגנאל.

4

אויף פיל בענק (נישט איבערצײלן)
 אין געשטאלט פון טרעפ אויף טרעפ,
 דריקט זיך א קאמפאקטע מאסע —
 קיין ביו אויג איר—קעפ אויף קעפ.
 און געמאטערט: ווער—פון לאנגווייל,
 ווער—פון הונגער, ווער—פון דורשמ,
 זופט מען קאלטע לימאָנאדע,
 קייט מען זעמל און הייסע וואורשמ.

„איינס, צוויי, דריי!“ דערהערט זיך, ענדלאך,
 דעם מארשאל'ס קלאַר און מעכטיק קול,
 און . . . עס הויבן תיכף אָן זיך
 די באוועגונגען פון באַל:

אַט, אַט פליט ער . . . גלייך צום „אומפייר“
 אויפ'ן שילד צי אויף דער מאסק . . .
 און די רגע . . . אויף צוריקוועגס,
 אַפגעשליידערט מיט א טראסק
 פון דעם געל-פאלירטן שטעקן,
 זועלכער פליט שוין אויף דער ערד,
 און דער „קלאפער“—לאָזט זיך לויפן
 ווי א יונגער, ווילדער פערד . . .
 לויפט און לופט און . . . טוש א וואַרף זיך
 פלוצלונג אויף א בעט פון . . . זאמד,
 (דאַרטן איז זיין מקום-מקלט,
 אויב ער האָט נאָר ניט פאַרוואַמט),
 כאפט זיך אויף און—לויפט צוריקוועגס . . .
 בעת, אין זונען-שיין געטונקט,
 ס'פליט דער באַל אויף אלע זייטן,
 פון האנט צו האנט און פונקט צו פונקט.

דער פיל-טויזענט-קעפיקער עולם
 פליעסקעט הענט . . . און שרייט און שאלט . . .
 אוש דער הימל, דוכט זיך אויס מיר,
 ווערט צעשפאלטן אַט-אַט באלד.

די רעפארטערס, פאטאגראפערס,
פען און קאמערא אין די הענט,
פון דער שפיל די ניים און בילדער
כאפן אויף אין דעם מאמענט.

7

אט אזעלכע ניין הקפות
איז דער סדר פון דער שפיל, —
ניין, ניט ווייניגער . . . און מערער
מאכט ניט אויס, אבי מע וויל.

בעת דער זיבעטער הקפה
א סקאנדאל האט דארט פאסירט —
דער, וואס רופט זיך „פילקע-קלאפער“
האט ניט שייך זיך אויפגעפירט:
ער'ט דעם באַל ארויף געשלידערט,
צו דעם הימל, ווערטיקאל . . .
האַבן די כאפער'ס אדלער-אויגן,
שטארק פארבלענדט פון זונען-שטראלן,
אים אין צייט באשטימטער כאפן,
לויט די רעגלען, ניט געקאנט,
און דערווייל האט יענער רואיק
זיך צוריקגעקערט צום פראנט . . .

לעצמענס טרעפט א „פילקע-ווארפער“
 שטארק ווי שמשון, הויך ווי עוג,
 מיט'ן באַל אין—קלאפער'ס פנים
 און ... זעצט אויס אים ס'רעכטע אויג.

יענער פאלט האלב-טויט אנידער . . .
 ס'שמראמט דאָס בלוט פון אויגן-לאַך . . .
 פירט אן אמבולאנס אוועק אים . . .
 ס'שפיל-גייט אָן ווי פריער דאָך.

פלוצלונג . . . פליסטערט עמיין: „גאָט מיין! . . .“
 אויבן טרעשמשעט עפעס וואו . . .
 דאָ און דאָרט, אויף טויט דערשראָקן,
 קוקט ארויף ווער . . . הערט זיך צו . . .

„קראַד!“—גאנץ אויבן בענק זיך ברעכן,
 און . . . עם ברעכט א פאניק אויס . . .
 איין געדאנק באהערשט האָט אלע —
 „מיט'ן לעבן כאַטש ארויס . . .“

און מע שטופט זיך, און מע דרענגט זיך,
צום ארויסגאנג, ווער עס קאן . . .
יענעמ'ס גלידער, יענעמ'ס לעבן —
קיינעם גייען איצט ניט אן.

10

מיט א האלבער שטונדע שפעטער
שרייען אינגלאך שוין אין גאס:
„עקסמרא! ספעשעל „אָווענט שמערן!“
ערשט פון דרוק . . . דער מינט—נאָך נאס! . . .

„קויפט די בייז-באָל ניים, די לעצטע:
זקנים זעקס אויף טויט צעדריקט! . . .
דאמען זיבן צוקאליעטשעט! . . .
דרייצן קאליקעס דערשטיקט! . . .“

די מענסאציע האָט, ווי פייער,
די גאנצע שמאַט ארומגעכאפט:
אין איין שטונדע האָט דער עולם
אלע צייטונגען צעכאפט.

פולע קעשענעס מיט „ניקלס“
„האַבן די „עקסמראס“ זיי געבראכט.
„כאַטש א דריי, פיר טעג אזעלכע
יעדע וואָך“ . . . זיך יעדער טראכט.

1924

דער נביא (נאך א. ס. פושקין)

„ויעף אלי אחד מן השרפים . . .
ובידו רצפה . . . ויגע על פי . . .
ואשמע את קול אדני אומר: . . .
לך ואמרת לעם הזה . . .“
(ישעיה ו, 86)

כ'האָב אומגעשלעפט זיך אין דער מדבר,
פון רוהניות-דורשמ פארברענט,
און . . . פלוצלונג האָט זיך מיר א שרף
באוויזן און מיך פארבלענדט.

מיט פינגער לייכטע ווי זעפיר
האָט ער בארירט די אויגן מיר,
און אין די זינדיקע שווארץ-אפלען
האָט פלוצלונג עם א בליאסק געטאָן.
און דער מענטשהייט'ס טונקלע צוקונפט
האָב איך דערזעען אין הימל'ס בוך.

און ער'ט בארירט די אויערן מיר,
און מיט אמאל האָב איך דערהערט
די שירה פון מלאכים-כאָר,
און די באוועגונג פון דער ערד
און פון די שמערן אין הימעל'ס רוים,
און ס'וואקסן פון גראָז, און בלום, און בוים.

און ער האָט צוגעבויגן זיך
צו מיין פון דורשט פארשמאכטן מויל,
ארויסגעריסן פון דאָרט די צונג,
פארברענט זי בליציק שנעל אויף קויל,
און מיט זיין בלוט-כאפלעקטער האנט
א שמעכל פון א קלוגער שלאנג
אויפ'ן אָרט פון צונג אריינגעשטעקט.

און מיט א שארפער שווערד האָט ער
צעשפאלטן אויף צווייען מיר די ברוסט,
ארויסגעריסן ס'פלאטערנד האַרץ,
דעם קוואל פון זינד, פון לוסט,
און א קנויל פון פייער-פלאמען
פארנומען האָט זיין פלאץ.

א צייט בין איך, פארשטארט, אַן אַמעם,
געלעגן פאר'חלש'ט דאָרט,
און . . . פלוצים הער איך—פונ'ם הימל
מיך וועקט און רופט גאָט'ס וואָרט:

„וואך אויף, פראַפעט, צו נייעם לעבן!
שטיי אויף, דו, מענטשן-קינד, פון דר' ערד!
פיל אָן, פיל אָן זיך מיט מיין גייסט
און, פורכטלאָז, מומיק, בראוו און דרייסט,
„גי, וואנדער איבער לאנד און מעער,
און אלעס, אלעס זע און הער,
און צינד אָן מיט פרייהייט'ס ווערטער-פלאמען
די הערצער פון אלע מענטשן-שטאמען!“

1924

א מיליטער-פאראד

טראך! טאר-ראר-ראך!! טאר-ראר-ראך!!! טאר-ראר-ראך!!!!

פון די קאנצען דאס טראגט זיך דער קראך:
פון יעדער פעסטונג און קריגס-שיף ארום
(פון אונזער נאציע דער שטאַלין און דער רוהם)

מענער, און פרויען, און קינדער דערוואכן
פרי פונ'ם שלאף דורכ'ן מעכטיקן קראכן.
מוען זיך איילענדיק יום-טוב'דיק און
און יעדער כאפט מיט גרויס שמחה א פאן
און . . . און מע לויפט: דער אהין, דער אהער,
קוקן ווי ס'מארש'ט אַנקעל-סעמ'ס מיליטער.

„אך, אַט-אַט זענען זיי! זעט נאָר . . . הורריי!“
(ס'שפאלט זיך דער הימל פון ווילדן געשריי)
„זעט נאָר, ווי שיינ! אך, ווי שיינ זיי מארשירן!“ —
„זעט נאָר די בליקן פון די קאמאנדירן!
קוקט, ווי זיי רייטן! באטראכט נאָר די פערד! . . .“
(ס'קלינגען די שפארן, עס ציטערט די ערד)
„קוקט—אויפאַרמען, באטראכט נאָר די קאסקען!
זעט, ווי די קנעפלאך, די גאַלדענע, בליאסקען!“ —
„זעט נאָר די זיידענע לענטעס, די רויטע,
וואָס זיי באצירן די פליצעס, די ברייטע!“ —

„זעט נאָר די ביקסן, די שווערדן, די שפיזן!
קוקן ניט אויס ווי גבורים, ווי ריזן,
פארטיק פאר מעכטיקע, העלדישע מאטן,
אונזערע פרייע, געטרייע סאַלדאטן?!“

„לאַמיר-זשע גאַט בעטן אייביק פאר זיי!
לאַמיר-זשע שרייען אָן אויפהער „הור-ריי!“
לאַז אונז פארבלייבן אויף אייביק די מאַטאַ:
„אייביק זאָלן לעבן די ארמיי און די פלאַטע!!“

אויגוסט, 1925

קאַנטראַקטן

(ימים נוראימ'דיקס)

באנען פליען ווי די שדים
איבער'ן לאנד ארום
און — באזאָרגן מיט חזנים
קהילות אומעטום.

שיפן קומען שווער געלאָדן,
פירן קאסטענס פול
מיט — אתרוגים און לולבים
פאר דעם בורא'ס שול,

וואו מע זועט זיי שמעקן, שאַקלען
רעכטס און לינקס און הויך —
צו פארהאלטן בייזע שטורעמס
לינט אין זיי א כח.

בהמות, אַקסן, ציגן, צאפעס
שפרינגען שטאַלץ ארום —
ס'וועט דורך זי'רע הערנער באלד זיך
הערן א שופר-כרום

פון תקיעה, שברים, תרועה,
וואָס דעם הימל שפאלט,
ווען דער שטן, א באזיגטער,
ווי יריחו פאלט.

א מהומה צווישן עופות —
יעדן האָן און הון
וועט מען פירן באלד צום גאלגאן,
ווי אמאָל גאַט'ס זון:

ער ז'געוואָרן א כפרה
פאר די גוים'ס זינד,
און די עופות — פאר דעם אידנ'ס,
גאַט'ס געליבטן קינד.

און דער בייזער ים בלאָזט אָן זיך,
הויבט זיך אויף פון אָרט —
פאר די אידישע עכרות
מאכט א פלאץ ער דאַרט,

וואָס מע ווארפט אוועק ביים תשליך
אויפ'ן ברעג פון טייך,
און מע לאָזט אין ים זיי שווימען
מיט'ן שטראָם צוגלייך.

אין די גרויסע ספרים קראַמען
שרעקלאַך איז דער דראַנג —
אויף סדורים און מחזורים
גרויס איז דער פארלאַנג:

ראש השנה און יום כפור
מוז מען בעמן גאט,
ווייל א גאנץ יאר איז מען טעגלאך
עובר זיין געבאט.

אין די שפין-און-וועב פאבריקן
שאפט מען טאג און נאכט
(יעדער ארבעט דארט פאר דרייען
ביז ער ווערט פארשמאכט) —

ציצית, קיטלען און מליתים
מאכט מען דארט אצינד:
ווער עס טראגט זיי כאַמש יום כפור
ווערט באלד ריין פון זינד.

און פון לעדער די פאבריקן
האַבן גאר קיין הענט —
ווייכן לעדער אויף רצועות
ברויכט מען איצט אַן ענד,

אום צו שלאַנגן אידלען מלקות —
ניין און דרייסיק שמיץ —
בעת ער ליגט פאר גאט, במחילה,
„והוא רחום“ זאגט און שוויצט.

אויך דער לענדלאַרד (אַרעמער לענדלאַרד...)
האַט קיין צייט אצינד:
יעדן בוידעם, יעדן קעלער
„פיקסט“ ער אויף געשווינד

מיט א צוויי, דריי מוצענד ביינקלאך
און א מיט דערצו —
קאַמיטעמען פון מנינים
גיבן אים קיין רו . . .

מיט בילעטן, צירקולארן
איז פארפלייצט די שמאַדט . . .
און מע גרייט זיך, און מע קלייבט זיך
צו באזוכן גאַט.

אין די שולן, אין די „האַלן“,
אַנגעפילט מיט שרעק,
וואו ער ווייזט זיך צו די פרומע
אין די תשובה-טעג.

און מען לויפט ארום צעטראַגן,
ווי פאר/סמ'טע מיין,
און מע רעדט מיט היץ פון יום טוב,
בעת דאָס הארץ איז — איין.

און מען לאיגט אויף וואָס די וועלט שטייט,
און מען „בלאָפּט“ אָן שעור,
און . . . ווי „קיעווער קאָנטראַקטן“
שיינט דאָס אלעס מיר.

פּילאַ, ערב ראש השנה, תרפ"ה לפ"ק.

ה ק פ ו ת

צו שמחת-תורה אויסגעפּוצט
אין זיינע רייכסטע קליידער,
אויפ'ן רעכטן לאַץ א שול-מעדאל,
נאָך „יענקי-דודל'ס“ סדר,

זיצט רחבות'דיק דער פרעזידענט
(מיט וועלט און זיך צופרידן)
אין שול, אין קרייז פון אַנהענגער,
האלב-פרומע רייכע אידן.

אין שול (אן אַרטאָדאָקסישע)
פארמאָנט די שענסטע „שטאַט“ ער,
און אין ענינים קהל'שע
די גרעסטע דעה האַט ער . . .

נאָך מעריב האַט מען פראווען באלד
הקפות אַנגעהויבן:
דער שמש שטייט, צו דינען גרייט,
ביים ארון-קודש אויבן.

און לעבן אים, ביים רעכטן זייט,
נאָכ'ן מנהג פון פארצייטן,
קוקט פאַרשענדיק דער פרעזידענט
אויף אלע, אלע זייטן . . .

דער שמש איז מכבד הויך
א גכיר מיט „פתיחת-ארון“.
דער פרומער עולם זאגט דערווייל
„ויחי בנסוע הארון“.

דער פרעזידענט דאן, פליסמערנדיק,
רופט אָן דעם שמש נעמען,
וואָס זיי זאָלן צו דעם ערשטן קרייז
די ספר-תורה'ס נעמען;

און אויף דעם שמש'ס ערשטן רוף:
„האלוף התורני!“ . . .
איז באלד ארויס א שניידער-באַם
(אמאָל א גרויסער עני) . . .

האַט דאָס פארברענט א קאַנקורענט,
פון לאנג שוין זיינס א שונא . . .
האַט איבערראשט די שכנים ער
מיט ווערמער אַט אזוינע:

„א חוצפא פון א גראַבן יונג,
א בור, אן עס-הארץ!
אים חלומ'ט זיך: א פרעזידענט
איז דא א גאנצער פריץ. —

„ארויסרופן א גמור גוי,
וואָס האָט פאר גאָט קיין מורא,
צו זיין אין סול דער ערסטער גאָר
זיך דרייען מיט דער תורה?!

„איז דען אין אונזער סול ניטאָ
קיין גרעסערע מיוחסים,
וואָס ווייסן וואָס ס'פאר בע און,
מסניות און מדרסים?!“ ...

און בעת די „אלופים“ האָבן זיך
געדרייט ארום דער בימה,
און איך בין א באצויבערמער
געווען פון חזנ'ס שטימע.

האָב פלוצלונג איך א רעש דערהערט:
„א קלאַנג! א בראַך! א ספר ...
א ספר, אוי! ליגט אויף דער ערד ...“
מיר גליווערט יעדער אבר ...

א שפאס?! אוי וועת! מיר ווייסן דאך,
די גאנצע וועלט ווייסט גוט עס:
ווען אויף דער ערד א ספר פאלט,
וועט טרעפן אונז ניט גומעס . . .

אין שול—אן איבערקערעניש,
א מורא'דיקער שטורעם:
אן אויסמישונג פון קולות פיל,
ווי אין בכל ביי דעם טורעם.

ווי בליצן האָט אין יעדן בליק
געבלישטשעט האם און צאָרן;
פון שטימען איז כהרף-עין —
א דונער-קנאל געוואָרן:

„ס'האָט ער געמאָן . . . אַט יענער דאָרט . . .
די שרעקלאכע עכרת!
ס'האָט ער געמאכט, אז דיזער דאָ
זאָל פאלן מיט דער תורה!“ —

„וואו? וואו? ער? ניט אהער אים נאָר,
דעם רשע, דעם כל-בו'ניק!
נעמט, לינטשט אים! רייסט אין שטיקער אים,
אַט דעם ימח-שמו'ניק!“

און אין דעם זעלבן אויגענבליק
האָט זיך די גאנצע מאסע
א לאַז געמאַן צום זינדיקן —
צערייבן אים אין קאשע . . .

* * *

ווען ס'האָט א טייך פון בלוט זיך שוין
געגאַסן פון דעם חוטא,
האַבן פלוצלונג זיי דערשראָקן זיך,
געוואָרן בלאַס, ווי מויטע . . .

ז'געקומען שנעל אן אמבולאַנס
און פּאַליציי-פּאַטראָלן:
אים אָפּגעפירט אין האַספיטאַל,
צו/ממית'ט און פארשוואַלן,

און אונזער ווירדיקן פרעזידענט
מיט אלע „התורנים“ —
אין „סטיישן-הויז“ פון גאַטעס-הויז
מיט שאַנד און שרעק אין פנים.

אסרו-הג סכות, תרפ"ה לפ"ס

ביים ים-ברעג

(אויס דעם רוסישן, נאך פעטער וויינבערג)
אויסגעשפרייט פאר מיינע אויגן,
מיט א שלייער איבערצויגן,
ברומט מיין אלטער פריינט—דער ים.
ס'ארא ברכות-פולע הערשאפט
אין דער גרענעצלעזער רחבות,
מאיעסטעמישן אין-סוף!

איך האב קוים צום ברעג דערשלעפט זיך,
אויסגעמאטערט, שוואך און מומלעז,
מיט א פאק אן אלמן
פון אלע האפנונגען צעשמערטע,
פון אלע ספקות אומדערקלערטע,
וואָס מיין מוח שפאלטן.

כ'בין דעם ים געקומען מעלדן:
כ'קעמף ניט מער שוין מיט'ן שיקזאל—
כ'בין קיין העלד געבוירן;
א באזיקטער, אונטערמעניק,
גיב איך שענדלאך, שמיל זיך אונטער
מיין פינסטער-וויסטן גורל.

ווען דער ים האט אַבער ברומען
שמאָרק און שמאָרקער זיך גענומען,
און די גרויע כוואליעם,
דרייסט און מעכטיק ווי די לייבן,
האַבן זינגען אַנגעהויבן
אין ריזן-כאַר א ליד, —

ס'מעכטיק ליד פון לעבן און פרייהייט,
ס'פורכטזאם ליד פון דער נאטור,
וואָס לעבן נעמט אין קאמף —
האַט מיך אַנגעכאפט א ציטער,
און כ'האַב אַנגעהויבן ביטער
זיך שעמען פאר זיך זעלבסט,

וואָס מיין מוט האָב איך פארלאָרן,
און בין מיד אזוי געוואָרן
צו גלויבן, האָפן, שמרעבן;
ווארפן זיך אויף אלע זייטן,
מיט'ן פיינט, דעם שיקזאל, שמרייטן,
קעמפן פאר'ן לעבן.

אויפ'ס ניי פון זיך אראָפּגעטרייסעלט
האַב איך די מויללאך-שווערע משא —
פייגהייט, קליינמוט, שרעק,
און דעם שונא אָן ארויסרוף
שטאַלץ און פריי אויפ'ס ניי געשליידערט,
ווי'ן די יוגענט'ס מעג.

און די בייזע, גרויע כוואליעס,
אקאַמפּאנירענד מיין התפעלות,
ווי א ווידער-קול, צום טאקט,
זענען שנעלער אלץ געשפרונגען,
האַבן אלץ בייזער ס'ליד געזונגען —
ס'פרייהייט'ס ליד, וואָס פאקט.

אויגוסט, 1926

פּוּרִים

1

וואָס, מאַנאָמן פאר פורים
פלעגן איידעמלאך תכשיטים,
לומדים, זייד'נע יונגע ליימלאך
(שווער און שוויגער'ס שמאָליץ)
נאָך א פולן זאמן מאַלצייט,
ווארמענדיק זיך ביי דער הרובע,
אויף קוואַדראַטנע גלאַטע ברעמלאך
פון דוכאַווע האַליץ,
אָן א צירקל, אָן א דלאַטע,
מיט א מעסער'ל נאָר און בליישטיפט,
קארבן קינסמלאך פון פאנמאזיע
בלומען, בוימער, הייזער, טורעמס —
פורימ'דיקע פלאדען-פורעמס.

און באהעלפערס פון חדרים —
שמענדיק, טאג נאך טאג, פארנומען:
מיט די קליינע דרדק-קינדער
זאגענדיק ברכה, קושענדיק ציצית,
און זיי טראגענדיק אויף די פלייצעס
דורך די שנייען, רעגענס, בלאַטעס,
זעלבסט אין שטיוול האלב-צערסן,
מיט פארדריפעטע קאפאטעס . . .
פרעמד פון ארבעט, קונסט און וויסן,
נאָר פארשטאַפּטע, דוכט זיך, מוחות —
אַט-אַ-די באהעלפערס פלעגן
זייערע דרעמלענדיקע כוחות
אין מעכאניקע אנטפלעקן
דריי, פיר וואַכן ערשט פאר פורים:
גראַנערס קונציקע און קליינע,
אויסגעפארבט אין פרעכטיק-שיינע
פארבן, פלעגן די בחורים
אין די פרייע אַווענט-שמונדן
שאפן פאר די קליינע קונדן.

און אין שול צו דער מגילה,
 ווי מ'האט המנ'ען דערמאנט,
 פלעגן מיר מיט אונזערע גראגערס
 שיער צעשפאלטן דאך און וואנט,
 בעת די גרויסע, אלטע אידן
 פלעגן טופען מיט די פיס . . .
 (נוקם זיין זיך אין א שונא
 איז אפנים צוקער-זים).

די באבלומטע פורים-פלאַדן,
 שוין אויף טעלערלאך צעלייגט,
 מיט קאנפעקטן, שאַקלאד, טערטלאך
 ביי די זייטן ארומגעלייגט,
 האַט נאָך ווארעמעס די מאמע
 צו משפחה, קרובים, פריינט
 באלד צעשיקט „משלוח-מנות“
 און . . . איר פנים האַט געשיינט.
 אונז פון זיי האַט יעדע וויילע
 אויך דאָס זעלביקע געבראכט.
 מיר פארזוכן . . . לעקן . . . נאשן . . .
 מאמע ביזערט זיך און — לאכט

נאכט קומט אָן, און גלייך נאָך מעריב
 זעצט מען צו דער סעודה זיך
 רונד ארום א טיש א גרויסן,
 א דובאַווען, לאנג און ברייט:
 אויבן-אָן דער פורים-קוילעטש,
 פלעכטעלדיק-צונויפגעדרייט;
 פונקט אנמקעגן אים, ביים טיש-עק,
 ביי דער מיר כמעט—זיין איך;
 זיידע, באבע ביי די זיימן
 פונ'ם קוילעטש, אויבן-אָן;
 טאמע, מאמע נעקסט ארום זיי
 (אַט אזוי פון תמיד אָן)
 ווייטער: פעטערס, מומעס, קרובים,
 פאַרלאך, פאַרלאך, איינס און איינס;
 לעבן מיר, צום טיש-עק נעענטער,
 שוועסטער-קינדער, יונגווארג קליינס; —
 פלעשער וויין, און ביר, און בראַנפן
 כ י ד - ה מ ל ך, אָן א שיעור;
 המן-טאשן, פלאַדן, לעקאך —
 פונ'ם קוילעטש ביי צו מיר.
 אלע טרינקען הויך „לחיים!“
 ביים צו, ווער וואָס נאָר גלוסט,
 און מען זינגט „שושנת-יעקב“
 פול מיט פרייד און לעבענס-לוסט.

איצמער וואשט מען זיך צום עסן . . .
זיידע הויכט פון אַרט זיך אויף . . .
מאכט „המוציא“ . . . שניידט דעם קוילעמש
אין דער ליינג דער גאנצער אויף . . .
זאפרען-דופט אין נאָז אונז קיצעלט,
ראָזשינקעס אונז ווינקען צו . . .
און די גוטע, ליבע מאמע
טראַגט אונז קוילעמש שטיקער צו,
און . . . מע עסט געפילטע פישן,
קארפ און העכט, ערשט היינט פון טייך,
זיך מיט מאנדלען און מיט קרעפלאך,
גאנז-געבראַטענס, סאוס-רייך . . .
און צווישן די מאכלים
טרינקט מען בראַנפן, וויין און ביר.
מ'זינגט „שושנת“ מיט התלחכות,
העכער, שטארקער איצט זוי פריד . . .
און דער צימעס: אפריקאַסן,
פלוימען, ראָזשינקעס, געמישט,
שטופט אראָפּ די שווערע סעודה,
און דער עולם ווערט דערפרישט.

א דערפרישטער, הויבט דער עולם
 פון די ערטער זיך ארויס,
 מאנצט אריין אין זאל, דעם שיינעם,
 העל באלויכטן, ריזיק גרויס —
 „ארור המן! ברוך מרדכי!“
 זינגען אלע זאלבאנאנד . . .
 „שמארקער, לעבעדיקער, קינדער!“
 טוט דער זיידע א קאמאנד,
 און — עם שלימן מענער-הענט זיך,
 און מען גייט א קאראהאָד . . .
 ווייבער פליעסקן צו אין טאקט זיי . . .
 גרעסער, גרעסער וואקסט די ראָד . . .
 קעפ פארוואַרפן, הענט געפלאַכטן —
 ס'מאנצט א לעבעדיקער רינג . . .
 די פאָדלאַגע קרעכצט און צימערט,
 כאַמט די פים זיך הויבן גרינג . . .
 שנעל און שנעלער, שמארק און שמארקער
 פליען פים און פליעסקען הענט . . .
 „ארור המן! ברוך מרדכי!“
 הויבט די סמעלי, ברעכט די ווענט.

שמיל און שמילער ווערט דער טומל . . .
 אלע לאָזן זיך אוועק
 צו מיין עלטסטן פעטער'ס סעודה,
 אונז אנמקעגן, איבער'ן וועג,
 און מ'חזר'ט דארטן איבער
 אלץ צו-ביסלאך, אויף-דאָס-ניי:
 מ'טרינקט „לחיים!“ מ'זינגט „שושנת“,
 מ'כאפט אַ רקוד'ל דערביי . . .
 אויך די אמת'דיקע סעודה
 ווערט, הלילה, ניט פארשעמט . . .
 (מיין משפחה האָט אין שמעדטל
 מיט איר קאַכן-קונסט גע'שם'ט)
 און פון דאָרט צום צווייטן, דריטן,
 ביז צום אינגסטן פעטער'ס הויז.
 דארטן—הויבט עס אָן צו מאַגן . . .
 ס'קומט דער מאַרגן, פורים—ז'אויס.

מערץ, 1926

הנוכה

1

ניט די גרויסע גבורה פון די השמונאים
קום איך, מיינע ברידער, דאָ באַזינגען יעצט,
וועלכע האָבן העלדיש מיט דעם פיינט, די גוים,
לאַנג געקעמפט פארצווייפלט און באַזיגט צולעצט;
ניט די גלויבענס-העלדן, אונזערע קדושים,
וועלכע האָבן דאמאָלט זיך אויף גאָט'ס אלטאר
אויפגעאַפערט גערן און א טיפן רושם
איינגעקריצט אין הימל זעלבסט אויף גאָט דעם האר;
ניט די שיינע יהודית, וועמעס הענטלאך שוואכע
האַבן אָפגעשניטן אלאפערנאם קאַפ,
און דערמיט גענומען פון דעם שונא ראכע
און באַזיגט זיין היל מיט איין שטארקן קלאַפ —

ניין, א, ליבע ברידער! ניט פון יענע העלדן
קום איך דאָ אייך זינגען אין מיין שוואכער ליד.
איך בין זעלבסט א פייגלינג, מיט רעספעקט צו מעלדן:
(קאָן מען מוט ערוואַרען פון א גלות-איד?)
כ'קאָן אויף בלוט ניט קוקן אפילו פון א מילה,
קיין געשריי ניט הערן אפילו אין א שול —
זעלבסט דער דם-ברית-קדש, זעלבסט דאָס קול פון תפילה
מאכט מיין ראיה טונקל, מאכט מיין מוח דול . . .

טאָ ווי קאָן איך, זאָגט מיר, העלדן-מוט באזינגען,
ווען די שאַנד פון פייגהייט שמארצט מיך טיף און שאַרף?
מיינע ווערטער, דוכט מיר, וואַלטן דאן אייך קלינגען
ווי די שמועס סטרוגעס פון א טויטער האַרף.

און דעם אמת זאָגענדיק, העלדן-מוט און גבורה
זיינען ניט פאר אידן, גאָט'ס דערוויילטן פאַלק —
נסים פאסן בעסער אונזער אלטער אומה,
תמיד רעמן זיי זי ווען זי ווערט פארפאַלקט:
„אדני לכם ילחם!“ — גאָט וועט פאר אייך שטרייטן,
זאָגט רבינו משה צו זיין ליבן שטאם,
„מיט'ן פיינט פון הינטן און אויף ביידע זייטן“ —
און הויכט אויף זיין שמעקן און . . . צעשפאלט דעם ים.
און נאָך אים יהושוע, צו יריחו קומענדיק,
האָט ניט מיט קיין גבורה איינגענומען זי,
נאָר מיט שופרות בלאַזענדיק און מיט קולות ברומענדיק
כסדר זיבן מעג ביז שפעט פון אין-דער-פרי . . .
און אזוי כסדר דורך דעם לאַנגן גלות,
אַט באלד שוין אן ערך פון צוויי טויזענט יאָר,
ניט קיין מוט, קיין גבורה, אויך ניט קיין הילות —
נסים, נסים, נסים ראטעווען זי נאָר.
און דאָריבער, ברידער, וועל איך איצט באזינגען
איינעם דאָ פון זיי, פון חנוכה דעם נס,
וועלכער פירט אין שול אונז, הלל דאָרט צו זינגען,
דעם גרויסן גאַנצן הלל, גאַנצע אכט מעת-לעת.

* שמוח י'ד, 14

מ'האָט קוים די יוֹנים פון שלאכט-פעלד פארטריבן,
 וואו פיל זיינען טויט און פארוואונדעט פארבליבן,
 און קרעכצן און כאַרכלען פארפילן די לופט,
 און פון די צעוואַרפענע צאַללאָזע פגרים,
 פאר וועלכע עס האָט ניט געסמאיעט קיין קברים,
 פארשפרייט זיך ווייט-ווייט ניט קיין ראַזיקע דופט—

זיינען תיבף די דינער פון גאָט דעם גערעכטן
 צום געטלאכן מקדש, פון גוים פארשוועכטן,
 געלאָפן צו דאנקען און לויבן דאָרט גאָט,
 וואָס ער האָט געשענקט זיי דעם גרויסן נצחון,
 דעם מעכטיקן ארם פון שונא צעבראָכן,
 געמאכט פאר דער וועלט אים צו שאנד און צו שפאָט.

נאָר . . . ווי מ'האָט גענומען נ'דער הייליקער מנורה
 דעם נר-תמיד אַנצינדן, נאָכ'ן דין פון דער תורה,
 מיט הייליקן בוימאייל, פון זיתים געפרעסט,
 האָבן באלד די כהנים, פארצימערט, דערזעען —
 א שרעקלאכער אומגליק, אוי וועה! האָט געשעען:
 פון אייל איז אַיין קרוג נאָר פארבליבן א רעסט.

דער כהן הגדול, די אויגן צום הימל,
דאן זאגט צו די סגנים: „ניט מאכט קיין געטומל!
פילט אן די מנורה דערווייל, ניט געטראכט!
מסתם וועט שוין קודשא בריך הוא אויף מאַרגן
זיין אייגענעם טעמפל מיט בוימאיל פארזאָרגן —
וואָס קאָן דען ניט מאַכן זיין הייליקע מאַכט?!“

און וואונדער! א, נסים! וואָס מער מ'האַט געגאַסן,
אלץ מערער האָט בוימאיל פון קריגל געפלאַסן,
ווי ס'וואַלט זיך געעפנט א קוואל אויפ'ן דנא . . .
דעם זעלביקן מופת, פון גאַט א מתנה,
געצייגט האָט שוין איינמאַל איין אַרימער אלמנה
א נביא א גרויסער מקדמת דנא*).

אכט טאָג האָט געדויערט חנוכת הבית,
און פונקט אזוי לאנג האָט פון קרוג שמן זית
(אזוי שטייט געשריבן . . .) געפלאַסן, געקוועלט
צוליב דעם נר תמיד . . . טאָ לאַמיר-זשע, ברידער,
דעם נס יענעם פייערן מיט טעניץ און מיט לידער,
און קלינגען מיט אים זאָל די אידישע וועלט!

דעצעמבער, 1926

* מלכים ב' ד' 86.

ניט ווארף אוועק מיד!

(תפלה)

„אל תשליכני לעת זקנה;
ככלות כחי אל תעזבני“.
(תהלים ע"א, 9)

כאַטש דו, אַ גאַט, ניט ווארף אוועק מיד
אצינדערט, אויף דער עלטער,
ווען ס'הייסע בלומ—דאָס לעבן—קאלט ווערט,
פון טאָג צו טאָג אלץ קעלטער!

כאַטש דו, אַ גאַט, פארלאָז מיד איצט ניט,
אויף מיינע לעצטע יאָרן,
ווען אלע מיינע יוגענט-קרעפטן
האַבן זייער שוואונג פארלאָרן!

איך בעט ניט, גאַט, ביי דיר קיין גשמיות —
דעם גייסט נאָר לאָז מיר בלייבן;
ער זאָל, ווי אין די יונגע יאָרן,
באוועגן מיד . . . צו שרייבן.

איך בעט ניט, גאַט, ביי דיר קיין רייכטום . . .
כ'האַב ס'קיינמאָל ניט באזעסן;
ניט איינמאָל, ווי אמאָל רב צדוק,
געהאט א פייג צו עסן . . .

געלעכט האָט, מער ווייץ „פרק“ שרייבט זיך,
אין צער מיין נשמה;
ניט אויף דער ערד בין איך געשלאָפן —
געלעגן טיף אין דער אדמה . . .

ניט נאָר פלעג עסן ברויט מיט זאלץ איך —
עס ווייקן אָפּט אין טרערן.
און דאָך—קוים פלעגט דיין קול מיך רופן,
פלעג תיכף איך דערהערן.

ניט נאָר מיט וואסער מיט א קווערטל
מיין ברויט און זאלץ פארטרינקען —
איך פלעג ניט זעלטן אין פארצווייפלונג
אין טרערן-ים זיך טרינקען.

דאָך פלעגט מיין הימל באלד ווערן לויטער,
מיין זון פלעגט ווידער שיינען,
און אָפּטמאָל, פלוצלונג, פלעגט דיין שכינה,
דיין גייסט צו מיר דערשיינען.

און דאן, און דאן פלעג איך באשאפן —
דיין גייסט און איך פאראייניקט —
געדאנקען-און-געפילן-וועלטן,
געלייטערט און גערייניקט.

פארנעם-זשע, גאָט, מיין הייסע תּפּלת,
נייג צו צו מיר דיין אויער:
ניט לאַז מיך איבער אויף דער עלטער
צו פיין און זאַרג און טרויער!

כ'וועל פון איצט אָן—איך מו א נדר —
נאָך ווייניקער ווי פּריער
גאָט-מאמאָן דינען, רייכטום זוכן
(ס'האָט סיי ווי סיי קיין שיעור).

און דו מאַך אויף דעם הימל'ס טויער,
עפּן אויף אים ברייט און ברייטער,
און שמעל אוועק פון בּי-ת-א-ל דאַרטן
דעם אלטן, אלטן לייטער.

אן אייניקל בין איך דאָך יעקב'ס.
און דו—א טאטע ביידן;
בין איך ניט זוערמ, טאָ זאַל מיר ביישטיין
דער זכות פון אלטן זיידן.

און אויב—געוויס בין איך ניט זוכה
צו זען די מלאכים,
וואָס יעקב האָט וועגן זיי גע'חלומ'ט,
און גוטע אידן נאָך אים; —

מא זאל דיין שכינה מימ'ן לייטער
אויף ד'ר ערד ארונטערשטייגן
און דורך די ענדלאז-ווייטע רוימען
דעם וועג צו דיר מיר צייגן.

און איך וויל זיך קיין מיניט שפארן —
גיב דו נאָר, גאָט, מיר קרעפטן! —
מימ'ן גייסט, דעם אייביקן, מיט דיינעם,
וואָס אָפּטער זיך באהעפטן,

און ווידער וועלמן, נייע, שאפן —
דיין גייסט און איך פאראייניקט —
געדאנקען-און-געפילן-וועלמן,
געלייטערט און גערייניקט.

יוני, 1927

אויפ'ן קראנקען-בעט

א

אויב ערגעץ אינ'ם וועלט-אל איז פאראן א גאט
פון חכמה, גוטסקייט, ליבשאפט, רחמים און גענאד,
און ער פון לעבן איז דער איינציקער יסוד, —
טאָ גיט מיר, כ'בעט אייך, צו פארשטיין
די גרויסע חכמה, טיפן מיין
פון האלטן אין בעט דיך, איינזאם, קראנק,
און מאטערן דיך חדשים לאנג
מיט ווייטאָגן אָן שיעור, —
מיט ווייטאָגן און שמארצן,
וואָס דרייען צונויף אין דרייען דיך,
דערגייען דיר צום הארצן,
און ווילן ניט באפרייען דיך,
ניט אַפטרעטן פון דיר.

צוערשט אין די געלענקען
פון קנעכל, היפט און קני,
און . . . פלוצלונג טוט עס אין די אָדערן
פון פוס דרך מערדעריש א צי,
און . . . ס'ציט, און צופט, און דרייט, און רייסט . . .
און — ס'רייסט ארויס פון דיר זיך א געבעט:
„א גאַט! נעם צו פון מיר דיין לעבנס-גייסט
און זאָל דער טויט באוואכן שמיל מיין בעט!“

ביי'ס סאמע מוח, אין די אויערן,
אָן אויפהער שמראמט מיט אימפעט אומגעהויערן
א ווילדער וואסער-פאל, און טיף אין מוח בויערן
די כוואליעס, ריזיק-גרויס,
מיט העלישן גערויש.

און וואָכן לאנג פון רו און שלאָף בארויבט,
די נערווען אָנגעשרויפט, דער מוח דול, פארטעמפט,
דער קאָפּ פארטומעלט, דאָס געהער באמויבט,
פון ווייב און קינד און פריינט דורך טויכקייט אָפגעפרעמדט—
אלץ עפטער, עפטער זיך צום הימל רייסט
אין שמילן מורמל דיין געבעט:
„א, גאַט! נעם צו פון מיר דיין לעבנס-גייסט
און זאָל דער טויט באוואכן שמיל מיין בעט!“

פיין דערצויגענע, געלערנמע דאקטוירים,
 פריינט געשווארענע, קאמראדן און חברים
 פון יעדן ליידענדן, פון יעדן פאציענט;
 ברידער אלע, קינדער פון איין טאטן דאך—פון גאט,
 און אין יעדן ס'הייליק פייער, ס'הייליקע געבאט
 פון ליבשאפט און רחמנות צו יעדן, אייביק ברענט . . .
 אט מיט אייניקע פון די, די נאָבעלסטע פון מענשן-מין . . .
 מיט דער נאָבעלסטער פון אלע חכמות—מעדיצין,
 דאָס קינד פון ליבשאפט און רחמנות, אין די הענט,
 האָב איך, געזונט און שטארק כמעט מיין גאנצן לעבן לאנג,
 צו מיין באדויערן, די גרויסע וועהטאָגן א דאנק,
 ניט לאנג צוריק זיך אויפ'ן קראנקן-בעט באקענט.

ניט איינמאָל, איינציגווייז, האָט יעדער שוין פון זיי
 מיין יעדן קראנקן גליד, דעם זיין פון שמערץ און וועת,
 אמאָל מעטאָדיש, פאָרויכטיק בארירט
 (און דאן גרויס דאנקבארשאפט האָב איך צו זיי געשפירט),
 אמאָל באַרבאריש, ריקזיכטלאָז געדריקט
 (און דאן צום טייוול זיי וואָלט גערן איך געשיקט);
 און סמ'ען-פליסיגקייט-געפילמע, שאַרפע, לאנגע נאָדלען
 ניט איינמאָל טיף אין מיינע אַרעמס אַדערן
 אריינגעשטאָכן דורך דער הויט

(פון וואָס איך קאָן נאָך עד היום זיך ניט ערהאַלן:
די אַרעמס ביז די שולטערן ווערן אַפּטמאַל אַנגעשוואַלן
און דאָ און דאָרט באַפאַרבט מיט עפּעס רויט),
און מיט מיקסטורן, פּילן אלערליי
מיין מאַגן אַנפּילן פּלעגן מעגלאַך זיי,
אז עקלען האָט מיך שוין גענומען
פון יעדן מאַכל, יעדער שפּייז,
וואָס פּלעגט באַרירן נאָר מיין גומען,
חוץ וואַסער, פּרוכט און מילך אויף איין.

צולעצט האָבן זיי, ניט טרויענדיק אליין זיך,
פאַררופן אַ קאַנסולטאַציע —
געמיינזאַם אַנגעגורט די לענדען
צו זוכן אַ ווירקזאַמע קוראַציע . . .
און איר, דער נאַר, האָב זיך דערפּרייט שוין,
געהאַפּט, געגלויבט, אז אַט-אַט גייט שוין,
אַט קומט זי באלד, די רעמונג מיין,
באַפּרייען מיך פון שמערץ און פּיין.

ניט ווייט פון מיין פאראומערט בעט,
 אין מיטן פון אן ענגן האלבן-קרייז
 פון אויפמערקזאמע יונגע אסיסטענטן,
 מיט אויפגעשפיצטע אויערן און אָנגעשמרענגטע בליקן,
 מיט שטיקאווע, מאַדנע אינסטרומענטן
 אויף די העלזער, אין די טאשן:
 גלאַז-מעטאל-און גומי-רעהרן
 (טיילן פון דאָקטאָריע'ס לעהרן)
 מיט פאפיר און פעדער אין די הענט, —
 דאָרט שטייט א שיינער, הויכער, אלטער גרייז
 (ווייזט אויס, א מומחה, אן אויטאָריטעט)
 און פון מיין קראַנקהייט און איר היילונג רעדט.
 דאָס, ניט הערענדיק א וואָרט אפילו
 פון דער באראטונג, פון דער שטילער,
 האָב איך, פונדעסמוועגן, דערקענט:
 צווייפל-זשעסטן, מיטלייד-בליקן
 האָבן אַפט זיי צו מיין בעט געווענדט.

* * *

די קאַנסולטאציע ז'פאַראַיבער,
 דער פּראָפּעסאָר איז אוועק,
 און איך . . . איך ווארט שוין אויף מיין אורטייל
 מיט האַפענונג און שרעק.

ענדלאך גריסט מיך מיט א שמייכל
 מיין בעסטער פריינד, דער ערשטער דאקטאר;
 בויגט זיך צו און פליסטערט מיר אין אויער:
 „כ'בריינג דיר האַפנונג . . . זעסטו—זאָגט ער—
 אַט דאָס פלעשל מיט'ן מאַדנעם טיטול? . . .
 דער פראַפעסאָר זעלבסט פארשריבן האָט דאָס מיטל.“
 קוק איך טרוי'ריק אָן אים מיט א בליק פון . . . טיפן ביטול,
 און בעט ביי אים זיך: האָט רחמנות!
 זאָגט, מיין פריינט, אויף אייערע נאמנות:
 גלויבט איר טאקי, טיף אין הארצן,
 אַט די פלעשעלאך מיט גיפטן,
 מיט די סודות'דיקע נעמען-שריפטן,
 וועלן מיך באפרייען פון די שמארצן?

ענטפערט מיר מיין דאָקטאר-פריינט:
 „דו ביסט צו נאַאיוו, מיר שיינט —
 וואָס הייסט? גאָר שווערן, גאראנטירן?
 א, ניין! מיר מיינען קיינעם ניט פארפירן;
 דאָקטאָריע מיינט נאָר: עקספערמענטירן,
 און אויב קיין אמת'ע ישועות,
 וועלן דאָך דיר אונזערע רפואות
 ניט בריינגען אויך קיין שלעכטס . . .“

און מיט דער צייט, אויך מיט די קראנקע גלידער, —
אויב ניט ארומגיין, ניט שפאצירן,
ניט זוכן מער קיין וועלטלאך גליק,
מיט קיינעם קיין זאך דיספוטירן,
קיין וועלט-פראבלעמען דיסקוסירן,
קיין רעדנער הערן, קיין מוזיק,
ווי ביז ניט לאנג נאך גאר צוריק, —
וועסטו, פילייכט, נאך קאנען ווידער,
ווי אמאל, פארפאסן לידער
פון וועלטן-שמארץ-און-קרעכץ.

דזשוליי, 1928

ס'איז קיינעמ'ס, קיינעמ'ס שולד

אן אייזענבאן-צוזאמענשטויס
האָט מענטשן פיל צעהאקט,
און—גלייך הויבט אָן זיך אויפ'ן פלאץ
אן אונטערזוכונגס-אקט:
מע פרעגט, מע זוכט, מע פאַרשט גוט אויס,
מיט פאַרויכט און געדולד,
און נאָך גרויס מי געפינט מען אויס—
ס'איז קיינעמ'ס, קיינעמ'ס שולד.

דער באַנען-וועכטער, אמת, האָט
פארנאכלעסיגט זיין וואך:
פון לאנגע שטונדן וואכענד זיין,
פארמוטשעט, מיד און שוואך,
איז ער פארוונקען אויף א ווייל
אין טיפן, שווערן שלאָף . . .
נו, איז די באַן ניט שולדיק דאָך,
איר קומט דערפאר קיין שמראָף!

* * *

אין ענגן „שאפ“, אויף ענגער גאס,
וואו מעגלאך ענגער ווערט,
האָט הונדערט לעכנס מיט אמאָל
א פייער-פלאם פארצערט.

מען אונטערזוכט, מען פאַרשט גוט אויס,
מיט פאַרזיכט און געדולד,
און . . . נאָך גרויס מי געפינט מען אויס—
ס'איז קיינעמ'ס, קיינעמ'ס שולד.

מ'האַט, אמת, אין א הויך געריכט
באשולדיקטע געבראכט,
און רעדעס האַבן וויינען אוש
דאָס פובליקום געמאכט,
און דאָך . . . פון צוועלף ערוויילטע האַט
דער פסק אזוי געלויבט:
„דער שרעק פון די קרבנות האַט
פאראורזאכט זייער טויט“.

* * *

די קוילן-גרובען רייסט עם אויף
כמעט ווי יעדע וואָך,
און יעדע הויז-געזינד ארום
פילט טיף איר גרויסן בראַך:
דאָ פעלט א פאַטער, דאָרט א זון,
א ברודער, צי א מאן . . .
געוויין און יאמער פילן אָן
די לופט אויף יעדן שפּאן.

דער ברויט-פארוואַרגער, זייער האַר,
דער קוילן-גרוב מאַגנאט,
מאכט זעלבסט אן אונטערזוכונג שטרענג,
און שמרענגער נאָך—דער שטאַט:
מע פרעגט, מע פאַרשט די זאך גוט אויס,
מיט פאַרזיכט און געדולד,
און . . . נאָך גרויס מי געפינט מען אויס—
ס'איז קיינעמ'ס, קיינעמ'ס שולד.

יאנואר, 1929

ב י י ם ס ד ר

א, אידישע מלכה! א, אידישער מלך!
ווי גליקליך איר זייט עס, ווי גוט איז און וואויל אייך!
ווי שטראלט אייער פנים מיט פרייד!
פון גלות און אַרעמקייט ד'ענדלאָזע צרות —
פארגעסן, געשלאָגן מיט אלעס כפרות:
איר קעניגט אזוי שטאַלין, אזוי ברייט . . .

פארגעסן די ארבעט, דעם באַס און דעם פאַרמאן . . .
איצט איז דאָך דער זמן חרותנו . . . ווי טאָר מען
פון ארבעטן דענקען גאָר יעצט?
אַט — מאכט ער הויך קידוש, דער אידישער מלך . . .
די מלכה באוועגט מיט די ליפן פאמעלעך . . .
דער זון פרעגט די קשיות צולעצט:

„טאמעלע! זאָג מיר: וואָס טוט דאָס כאטימן —
די קישנס, הויך אויסגעבעט ביי דינע זיימן,
דער כרפס, חרוסת און כרייז?
וואָרום דארף מען עסן די זיימן געבויגן?
וואָרום מיט'ן מרור זיך אויסעסן די אויגן?
מיט מצה זיך ברעכן די צייזן?“

דער מאמע, ווי ס'פאסט פאר אן אמת'ן מלך,
מיט שמעלץ אין די בליקן, און לוסטיק און פריילאך,
פארענטפערט די קשיות אים באלד
(די מלכה, א פרומע, גאסטפורכטיקע אשה,
זי הערט מיט אנטציקונג און פרייד, ווי זיין זיסע,
זיין קלינגענדע שטימע דערשאלט):

„אמאל האט מצרים פארשקלאפט אונזער אומה,
און זי האט געליטן, א שמילע, א שמומע,
און פיתום און רעמסס געבויט;
געגעסן רק דגים (פארפוילטע מסתמא),
מיט ציבעל און קנאָבעל דערקוויקט די נשמה,
פארמאטערט, פאר'חלש'ט, האלב-טויט.

„ביי . . . ענדלאך, געראטעוועט זי האט דער בורא,
אין זכות פון זיין הייליקער, אייביקער תורה,
פון גוים ארום פארבראקירט . . .
געוואוסט האט ער: קוים נאָר באפרייט ער די אידן,
וועלן „נעשה ונשמע“ זיי שרייען צופרידן —
און זיי אין כנען געפירט.

„ניט מער שוין פארשקלאפט פון קיין אומה, קיין אנדערער,
זינט דאן זיינען פריי מיר, ווי פויגעלעך-וואנדערער . . .
מיר וואנדערן איבער דער וועלט,
און וואו מען ערלויבט אונז נאָר כאפן דעם אַמעם,
כאַטש מעגן ווי דריקן די גוי'אישע משפטים,
דאַרט שמעלן מיר אויף א געצעלט . . .”

„מיר קנעמן קיין ליים מער, מיר האקן קיין שמיינער,
פארזייען קיין פעלדער מיט אונזערע ביינער —
מיר בויען פיראמידן ניט מער;
מיר . . . נייען דער גאנצענער מענטשהייט מלכושים . . .
ס'איז אמת: די ארבעט פארטעמפט אונז די חושים,
די לופט — אזוי דריקענדיק שווער, —

„דאך זענען מיר . . . פרייע, ניט מער שוין קיין שקלאפן.
מיר האבן די ברירה—ניט וועלן צו שאפן,
מען צווינגט אונז ניט נייען מיט גוואלד . . .
דארום, מיין זון, פראווע איך יערלאך דעם סדר,
ווי מ'האט מיך געלערנט ביים רבי'ן אין חדר,
ווען איך בין ווי דו געווען אלט . . .

„דאס זינג איך צו גאט פאר זיין גוטסקייט און טרייהייט:
ער'ט אונז פון שקלאפן-הויז פלוצלונג צו פרייהייט
געפירט פון עגיפטישן לאנד;
און אונזערע פיינט, די פארהאסטע מצריים
(וואס זיי האבן אונז קליידער און צירונג געליהען . . .)
באשטראפט מיט זיין מעכטיקער האנט.

„אום ניט צו פארגעסן די שקלאפן-מעג יענע,
די מאטערניש ביטערע, ליידן פון גיהנם,
וואס האבן אונזער קינדחייט פארשווארצט;
אום ניט צו פארגעסן אן פרעה'ן, דעם ארור, —
עסן איצט מיר ביים סדר געריבענעס מרור,
אט ווייל פון אים שטיקט עס און שמארצט . . .

„און אום צו געדענקען, אז מיר האָבן פֿלימה
געמאכט פון מצרים, ניט האָבענדיק קיין גרייטע,
געבאקענע חלה'ס אין וועג,
און מיר האָבן געבאקן פידפאלעקעס גרויסע
אויף שטיינער פון זון-שמראלן גליענדיק הייסע,
וואָס זיינען געלעגן ביים שמעג, —

„עסן מצות מיר, קינד מיינס, די גאנצע וואָך פסח . . .
פארשטייסטו איצט אלעס?—נו, מאָרגן, קינד, היים איך
דער מאמע'ן דיר געבן פיל ניס . . .
און . . . דו, מיר צו הילף גאָטס-געגעבענע אשה,
דערלאנג איצט די פיש, די געפילטע, די פרישע!
צייט עסן, מיין ווייבעלע זיס . . .

„דערגיס אלע כסות מיט וויין, מיט'ן זיסן! . . .
כאָטש איין מאָל אין יאָר לאָמיר משקה געניסן,
כאָטש איין מאָל די הערצער דערפרייען . . .
און איך וועל „חד גדיא“ און „הלל“ הויך זינגען,
און מיט „שיר השירים“ דעם צימער פארקלינגען,
און דאן . . . וועלן שלאָפן מיר גיין . . .

אפריל, 1929

יום כפור

וועמען זע איך דארטן שוועבן,
איינגעהילט אין זונען-שיין,
פול מיט לוסט און פרייד פון לעבן,
פריי פון שמערץ און לייד און פיין?
וועמענס פליגלען, ווי זעפירן,
מיין נשמה לייכט בארירן?
וועמענס אַמעס, פול פארפיומען
פון גן-עדן'ס בעסטע בלומען,
גלעט מיך ווי א זאנפטער ווינט,
ווי א מומער איר ליב קינד?
דאָס ביסמו, מיין היים געליכטע,
דו, אַ, מוזע טרייע מיין!
דיינע בליקן, אַפט באַטריכטע,
שמראַלן איצט מיט פריידן-שיין;
אין איין האנט די פרייהייט'ס פאַן,
אין דער צווייטער א מתנה
פאר מיין גייסט—מיין אלטע לירע ...
ווילסט, מיר זאָלן זינגען שירע? —
קום, מיין ליבע, מאַך מיט מיר
דורך דער געטאַ א שפּאציר!
קום ... דאַרט פרייהייט פּראַקלאַמירן
אין א ליד פון פיער-פלאם:
צייט שוין פריידיק זאָל וויברירן
אויך דאָס האַרץ פון אידן-שטאַם.

פול באגייסטערונג, פול פייער,
ווי פארצייטן א פראפעט,
זיך דערפילט האב פריי און פרייער,
ווי אן אמת'ער פאעט,
און פארכאפט פון גייסטיק פיבער,
בין איך מיט מיין מוזע ליבער,
פעסט געארעמט, ווי געליבטע,
עקזאלטירטע, אומבאטריכטע,
פון מיין איינזאם, שטילער הויז
צו שפאצירן גלייך ארויס.

אבער ... וואס קאן דאס באטייטן? ...
עפעס אלעס איז דא שטום ...
כ'קוק זיך אום אויף אלע זייטן —
טויטע שטילקייט אומעטום ...
וואר-זשע זיינען יענע מאסן,
וואס זיי פילן אן די גאסן,
וועמענ'ס קולות רעש'ן, רוישן,
ווי די כוואליעס פונ'ם גרויסן,
פונ'ם טיפן אקעאן?
איז דא קיינער היינט פאראן?

פלוצלונג זע איך . . . א פיגורע
 זיך דערנענטערט און—כלייבט שמיין:
 פול מיט קנייטשן איז די צורה,
 און דער קערפער — הויט און בייז;
 אַנגעטאַן אין אלמע . . . שמאמעס,
 פול מיט לעכער און מיט לאמעס;
 איינגעהויקערט, איינגעבויגן,
 פיין און אנגסטן אין די אויגן.

 געבענדיק מיט דער האנט א מאך,
 מיט א שטימע לויז און שוואך,
 פליסטערט קוים זי: „גומע מענטשן!
 אידן זוכט איר היינט אין גאס?! —
 זאל אייך גאט אין הימל בענטשן!
 זאל ניט פאלן אויף אייך זיין כעס!
 היינט . . . היינט איז דאך . . . יום-כפורים . . .
 יעדער איד מוז היינט יסורים
 זיין פארגרעכטן גוף פארשאפן,
 כדי מלאכים זיך באשאפן,
 זיי זאלן מליצים זיין פאר אים
 ד א ר ט, פאר'ן כסא אלקים.

„איך בין אויך אין שול געגאנגען,

תשובה טאן אויף מיינע זינד . . .

זינדיק זיינען מיר דאך אלע,

אלע, חוץ א פיצל קינד.

איך האב אבער . . . וועה די יארן!

אויפ'ן וועג צום שול פארלארן

מיין בילעט . . . און אן בילעטן —

וואגט נאך ווער אריבערטעטן

די שוועל פון שול, פון גאמעס הויז,

ווארפט אים פאליציי ארויס . . .”

„יום-כפורים“ . . . יא, דאס אי' דאס . . .

אידן פאסטן, בעטן גאט . . .

איז ניט מער שוין מיר קיין חדוש:

ס'א בפירוש'ער געכאט . . .

ס'איז ארויס מיר גאר פון זינען;

און אומזיסט האב איך, פארשטייט זיך,

היינט מיט דיר אזוי דערפרייט זיך,

שיר פאר פרייד אראפ פון זינען . . .

וואס-זשע טויג מיר איצט די לירע?
ווער זועט הערן היינט מיין שירה?
וועמען גייט איצט פרייהייט אָפּ? —
פּאַלג-זשע מיך, מיין טרייע מוזע:
שנעל, ניט קושענדיק די מזוזה,
מראַג זיך, טייערע, מראַג זיך אָפּ!
לאַז די אידן היינט צורו!
גיי צוריק זיך אין דיין רו!

סעפטעמבער, 1929

געווימער

1

פון מזרח-און-צפון'דיקן ווינקל פון הימל,
ארויפשמייגענד פון האַריזאָנט,
מראַגן זיך איילענדיק אין זייטן פארשידענע
וואַלקענדלאך לייכטע, פארשידן-געפורעמטע,
העל-גרוי אין מיטן,
די ראנדן מיט זילבער באפוצט;
און פון מערב-און-דרום'דיקן ווינקל פון הימל
א דיקע, א שווערע,
א ריזיקע מאסע,
א מורא'דיק פינסטערע,
פעך-שווארצע כמארע,
מיט וואקסנדער שנעלקייט פאַראויס זיך באוועגנדיק,
מראַקט זיך מיט שווייגענדיק-דראַהענדער רוגז
אנטקעגן די לייכטע,
די ליכטיקע וואַלקענס,
און שלינגט זיי באגעגענדיק איין.

באגלייטענדיק די כמארע,
א ווירבל-ווינט טראַקט זיך מיט בלענענדער שנעלקייט,
און דרייט אין דער לופטן
פון זאמד און פון שטויב אומגעהויערע זיילן.

די זיך-וויגענדע בוימער און בוימעלאך שלאנקע,
אויף גאס און אין הויף דאָ און דאַרטן פארפלאנצטע,
זיינען פלוצלונג,

דערשראָקענע,
שטיין אומבאוועגלאך געבליבן א רגע . . .

און באלד האָט א שוידער
ארוםגעכאפט זייערע בויגזאמע שטאמען,
און בויגן,

און שאַקלען,
און טרייסלען,
און רייסן האָט זיי עס גענומען.

פארבלאָנדזשעטע פויגעלאך,
מאמעס פון קליינווארג, א פנים,
פארכאפט און געשליידערט פון ווירבל-ווינט בייזן,
פאלן פון צווישן די וואַלקענס ארונטער
און פישטשען, פארצווייפעלטע,
זוכענדיק, נעכאך, אויף בוימער די נעסטן,
וואו זייערע פיצעלאך
ווארטן אויף שפייז.

און . . . פלוצלונג,
ווי ס'קראכן פון טוויזענט קאנאָנען,
האַכן צאללאָזע דונערן,
זיך יאָגענדיק איינס נאַכ'ן אנדערן,
פון נאַענט און ווייט זיך פונאנדערגעקייקעלט,
מיט ענדלאָזן קנאלן
פארטויענדיק די לופט.

און די טרייע באגלייטער פון דונערן—בליצן,
זוי ריזיקע שלאנגען פון פלאמענדן פייער
זיך יעטווידן אויגענבליק קרייצענד איינאנדער,
צעשפאלטן זיג-זאניג,
באלד דאָ און באלד דאָרטן,
דעם פינסטערן הימל פון איין עק צום אנדערן,
באגיסענדיק אלעם
מיט זייער בריליאנטענעם בלענדענדן בליאסק.

די דיקע, די שווערע, די פינסטערע כמארע,
אלץ דיקער, און שווערער, און פינסטערער ווערענד,
האַט א וויילע דעם הייסן,
דעם טרוקענעם באָדן
מיט קילענדע טראָפענס באנעצט און דערקוויקט,
און . . . באלד זיך אראָפּ
אין א מעכטיקן שטראָם —
אין א מכול צעגאַסן
אויף דער דורשמנדער, לעכצנדער, שמאכטנדער ערד.

די קוילן און פיילן פון אלטן יופיטער
האָבן אויסגעלאָזט גיך זיך אין זיין ארמענאל:

די דונערן —

ווי שטימען פון כאָרום אויף יענער זייט סצענע,
אין הינטערגרונט פון די טעאטער-קוליסן —
באלד שטילער, און שוואכער, און זעלמענער ווערן ...

ניט מער שוין קיין קנאלן,

נאָר טרעלעלאך דריבנע,

פאר'חלש'טע,

פארשטיקטע,

קוים, קוים דערגרייכן פון ווייט ערגעץ-וואו . . .

קוים, קוים בארירן מיין געהער . . .

און אַט-אַט-אַט שטארבן אין גאנצן זיי אָפּ.

די בליצן —

זיי שליינגלען ניט מער אין דער לופט זיך;

זיי שפאלטן ניט מער אין זיג-זאגן דעם הימל,

נאָר זעלטן און זעלמענער צוקן . . .

באלייכטן די געגנט אלץ שוואכער און שוואכער,

און . . . לעשן זיך אויס אָן אַ שפור.

די בויער —

ארויס פונ'ם קאמף מיט'ן שטורעם די זיגער:

קיין צווייגל צעבראכן,

קיין בלעטל פארלאָרן —

מיט שטאַלץ האָבן אויסגעגלייכט זייערע שטאמען,

און שאַקלען מיט גראציע

די קעפלאך געקרויזטע,

פארגיסענדיק דאנקבארע

טרערן-ברילאנמן —

בלישמשענדע טראַפנס פון רעגן.

דער רעגן —

ער גיסט זיך איצט רואיק, פאמעלאך,

אין דינינקע פעדעמלאך,

גלייך ווי א סמרונע,

און... אַט, אַט שלאָגט דורך זיך פון צווישן די וואַלקנס

די גאַלדענע זון-שיין,

און ס'ווערן די פעדים

אין פערל פארוואנדעלט:

דער רעגן מער גיסט זיך ניט —

מרפּענווייס פאלט ער
 און . . . באלד איז נימאָ שוין קיין זכר פון אים,
 אחוץ נאָר די שמרפּמען,
 וואָס רוישן און שוימען,
 און דרייען ווי שלאנגען זיך איבער די גאסן
 און יאָגן זיך שטיפעריש
 איינס נאָכ'ן אנדערן,
 ביז וואנען זיי ווערן אליץ קלענער, און שמעלער,
 און שוואכער, און שמילער . . .
 און אַט, אַט פארשווינדן אויך זיי.

 און אַט איז אַ בויגן פון אלע קאָלירן,
 ווי אַ האלבע גיגאנטישע ראָד, אַ קאָלירמע —
 באַרירענדיק מיט ביידע פאַרבאַרגענע עקן
 דעם ראַנד פון דער ערד,
 און שפאַרענדיק אונטער פון צפון ביז דרום
 דאָס הימל-געוועלב —
 פלוצלונג דערשינען —
 און תיכף פאַרשוואַנדן —
 אין'ם נאָר-וואָס גע'טובל'טן הימלישן רוים.

די דיקע, די שווערע, די פינצטערע כמארע
 האָט שפורן קוים מערקבארע
 נאָך זיך געלאָזט:
 עס בלאַנדזשען ארום אין'ס הימלישן בלוי,
 אין געשטאלט פון פאנטאסטישע פויגלען און חיה'ס,
 נאָר דורכזיכטיק-ליכטיקע,
 פוכיקע שטיקלאך, געוויטער שיראיים,
 פון וואַלקענדלאך פיינע,
 וואָס עמיין האָט נאָר-וואָס זיי
 וואונדערליך - קינסטלעריש
 דורכגעוועכט, דוכט זיך,
 מיט גאַלדענע שטראַלן
 פון דער אַט-אַט-אַט באלד שוין פארגייענדער זון.

און באלד האָט אין מערב, א גליענדיק רויטע,
 די זון זיך פאוואָלי
 ארונטערגעקייקעלט אהינטער די בערג,
 צום לעצטן מאָל ווארפענדיק
 א צארטן,
 א ליבענדן,
 ביינקענדן זיי-געזונט-בליק אויף דער ערד,
 און פארפלייצענדיק
 דעם נעפעלדיק-בלוילאכן הימל
 מיט כוואליעס פון בראַנזענעם-פורפורנעם שוין.

די לופט איבערפילט זיך מיט דופטענדע ריחות
פון גראַז און פון בלום,
פארטראַגן אויף א זאנפמן, א לאסטשענדן ווינטל
פון נאַענטן פארק . . .
און קילענדע, לאנגע, פאנטאסטישע שאַטענס
פארשפרייטן זיך לאנגזאם
און הילען אין רואיגן, פרידלאכן דרעמל
די אומגעגענט איין.

יוני, 1980

וואונדער-לאַנד

(אומאַפיע)

אויף אן אינזעל, פארוואַרפן ערגעץ-ווייט אויפ'ן ים, —
וואו די זון אייביק גיסט אירע גאַלדענע שטראַלן,
און עס מורמלען אָן אויפהער קריסטאַלענע קוואַלן,
און ביימאַג און ביינאַכט זינגען זיס נאַכטיגאַלן, —
לעבט פרידלאַך און זאָרגלאָז א זעלטענער שטאַם,
אין א שטאַדט פול מיט אוצרות און וואונדערלאַך שיין,
וואו אליץ איז באַגאַסן מיט אייביקן חן.

דאַרטן זעען זיך קיין הייזער, קיין הויפן ארויס:
אייביק גרינענדע בוימער און דופטיקע בלומען,
מיט געפליגעל באפעלקערט, וואָס זינגען און זשומען,
באלזאַמירענד די לופט מיט גן-עדן פארפיומען,
רינגלען קונסטפול ארום יעדן הויף, יעדע הויז,
און עס דוכט זיך: די שטאַדט שטייט אין מיט פון א וואַלד,
וועלכער לעבן און קראפט אין זיין שאַטן באהאַלט.

און מען זעט דאַרט קיין וואך, קיין פאליץ, קיין ארמיי
(וועלכע, זעלבסט קיין זאך שאפענדיק, פרעסן ווי דראַנען),
און קיין פעסטונג ארום, קיין געווער, קיין קאַנאָנען,
קיין געפאַרכטע, געשמרייפטע, געשמערענטע פאַנען, —
דאָך הערשט אייביקע רו דאַרט און פרידן ביי זיי:
קיינער ווייסט פון קיין גוואַלד-טאַט, פון שמרייט און פון קריג,
קיינער ווייסט פון נצחון, עראַכערונג, זיג.

דארט ז'נימאָ קיין געזעץ, קיין געריכט און קיין שטרעף,
(וואָס כלומר'שט די רעכטע פון מענטשן באשיצן)
קיין געפענגניס — א קבר, וואָס פרעמדע באזיצן —
און קיין תליה, קיין שמול מיט ערפונדענע בליצן . . .
דאָך טרעפט קיינעם קיין ביז, אויפ'ן וואָר און אין שלאָף:
נאָך האָט קיינער פאראייגענט זיין מיט-מענטשנ'ס גוט,
נאָך האָט קיינער באַפּלעקט זיך מיט מענטשלאַכן בלוט.

דארטן הערשט ניט פון געלט-זוכט די גרויזאמע מאכט . . .
קינמאַל שטרעמט ניט פארפלייצענד קיין מענטשן-געווימעל,
קינמאַל רוישט ניט פארטויבענד דער האַנדעל'ס געטימעל,
וואָס זיין אַמעס פארפעסטעט די ערד און דעם הימל, —
קיינער לויפט, קיינער איילט זיך, פארזאָרגט און פארטראַכט:
זיי איז פרעמד אונזער קאמף פאר א קלעגלאַכן זיי, .
קיינער שטרעכט אלץ באַזיצן, אלץ אַנרופן מיי, .

זייער יוגענט, ערצויגן ווי פויגעלאַך פריי
אויפ'ן שויס פון דער מאמע-נאטור און אין שולן,
וואו מען לאָזט זי געניסן דאָס לעבן אין פולן,
וואו מען שטרעכט ניט מיט גלויבן דעם קאַפּ איר פארדולן,
בלייבט אויף אייביק, אויף אייביק דער פרייהייט געמריי:
קיינער ווייסט פון קיין יאָך, קיינער הערשט, קיינער שקלאַפּט...
פאר זיך זעלבסט און פאר אלעמען יעדערער שאַפּט.

אָנווסט, 1930

קינדער

(סוזשעט ענטנומען)

1

א ליכטיק, ווארעם צימערל,
ווינטער אויף דער נאכט.
פול מיט קינדער-שטימעלאך:
מ'שפילט זיך, מ'שטיפט און לאכט.

פלוצלונג, אומדערווארטעט גאָר,
קומט אריין די מאם . . .
נעמט דערציילן מעשה/לאך,
שפאסיקע מסתם:

ס'לויכטן, שיינען פנימ'לאך,
שטראלן מיט גרויס פרייד;
ברעכן אונטער לאכענדיק
אָפט דער מוטער'ס רייד.

אויסגעהערט די מעשה/לאך,
לויפן זיי אין זאל—
„שפיל אונז עפעס, מאמעלע!“
בעטן, שרייען אל!

כאַטש עס איז צו שפעט שוין גאר,
שפילט די מומער זיי
פריילאך אויף דער פיאנאָ באלד
לידעלאך א צוויי.

אך! וואָס פאר א פריילאכקייט
פאלט עס אָן אויף זיי!
לויפן, טאנצן, שפרינגען ווילד . . .
קולות אלערליי.

2

אין אן אנדער צימער,
אין דער זעלבער נאכט,
זווינען קליינע קינדער,
הונגעריק, פארשמאכט.

קאלט, א שרעק, אין צימער,
כאַטש פארטרייב דאָרט הינט:
געלט ניטאָ אויף קוילן,
כאַטש פארזעץ א קינד.

אלעמענ'ס געזיכטער
פון טרערן זענען רויט . . .
„גי' מיר“ — שרייען אלע —
„גי' מיר, מאמע, ברוימ!“

הערנדיק די קולות,
ווינשענד זיך דעם טויט,
נעמט די מוטער זוכן
אין דער שאפע ברויט.

אבער . . . דאָרט איז ליידיק,
ליידיק שוין פון לאנג,
און . . . ס'פארקלעמט דער מאמע'ס
הארץ, ווי מיט א צוואנג.

אך! וואָס פאר א יאמער
ווערט עס דאן ביי זיי:
„מאמע . . . מאמע . . . עסן!“ —
— „וועה דער מאמען, וועה!“

1931

א מאַראַלישער מענטש

(פריי נאָך נעקראסאו'ן)

איך גיי פון תמיד אָן אויפ'ן לעבנס-וועג אין מיטן:
כ'בין ניט קאָנסערוואַטיוו, נאָר אויך ניט ליבעראַל;
כ'בין ניט קיין אמעאָיסט, נאָר ווייט פון היפּאָקריטן —
דערפאר בין איך באלוינט מיט כבוד איבעראַל.
באקאנט בין איך אינמיטן מיט אלע גרעסטע לייטע:
באַראַן-פּאַן-געלט-זאק זעלבסט דריקט פריינטלאך מיר די הענט,
און וואו א לאדזש, א קלוב, און וואו נאָר א „סאַסייטי“,
בין מיטגליד אומעטום, און אָפט אויך פּרעזידענט.
קאָמיסיעס קומען אָפט אויף צדקה ביי מיר בעטן —
כ'האָב קיינמאָל ניט ענטזאָגט: כ'בין מילד און גוט צום כלל ...
איך בין א בראווער מאן מיט פיינע איידלע זימן,
און היט שמרענג תמיד אָפּ די לערן פון מאַראַל.

אמאָל האָב איך געהאט א ווייב, א זעלטענע שיינהייט,
א מלאך גאַמעס, — ניין, א געטין, ניט א ווייב:
פון אלעמען באלוינט פאר איר מאַראַלער ריינהייט;
איר נשמה אומבאפּלעקט, אזוי ווי איר שוין לייב.

האַט אַבער אייפערזוכט מיין פאראדיז פארניכטעט:
ס'האַט אַפּטמאַל מיר געדוכט—מיין ווייבל ליבט ניט מיך . . .
האַב איך ניט פיל געטראכט און באלד זי הינגעריכטעט:
געגעבן גלייך איר גט און . . . זי'ז געשטאַרבן גיך.
מיין ערלאך, איידל הארץ האַט שווער דערפון געליטן,
הגם דאָס טרעפט גאנץ אַפּט ביי מענטשן איבעראל:
איך בין א בראווער מאן מיט פיינע, איידלע זימן,
און היט שמרענג תמיד אַפּ די לערן פון מאַראל.

מיין טאַכטער האַט געליבט א שיינעם יונגן דיכטער,
פון וויסנשאפט און קונסט, און רייך אין גייסט, א מאן;
נאָר איך האַב שרעקלאך פיינט באגייסטערטע געזיכטער,
און לאנג שוין איר באשטימט א סוחר פאר א מאן.
אויס קומער, אנגסט און פייז (זי פלעגט נאָכ'ן דיכטער ביינקען;
גי, ווייס, אז א פאַעט קאָן ליבער זיין פון געלט . . .)
האַט זי, מיין צארטע בלוט, גיך אַנגעהויבן קריינקען,
פארוועלקט, און יונג פארלאָזט גאַט'ס פּרעכטיק-שיינע וועלט.
מיין ערלאך, איידל הארץ האַט שווער דערפון געליטן,
הגם דאָס טרעפט גאנץ אַפּט ביי מענטשן איבעראל:
איך בין א בראווער מאן מיט פיינע, איידלע זימן,
און היט שמריינג תמיד אַפּ די לערן פון מאַראל.

מיר'ז אויך א יונגער זון פון מיין שיין ווייב פארבליבן.
 האָט ער מיט גרויס ערפּאָלג שמוּדירט אויף אדוואָקאַט,
 און . . . פּלוצלונג א בראַשור האָט ער גאָר אָנגעשריבן,
 פול סימפּאַטי צום פּאָלק און שפּאַט און האַס צום שטאַט.
 די אוניווערזיטעט האָט גלייך דעם ערב-לאַיער
 ארויסגעיאָגט מיט שאַנד פאַר יענעם דומען בוך,
 און איך, פאַר מיין סקאַנדאַל, פול האַרץ-ווייטאַג און טרויער,
 האָב אים פון פּאַטער'ס הויז פאַרטריבן מיט א פּלוך.
 זינט דאָן האָט זיך דער יונג באַהעפּט צו אַנאַרכיסטן
 און האָט מיט זיי צוגלייך—געהונגערט און געשמאַכט;
 גאָר זייענדיק צו צאַרט פאַר יענעם וועג, דעם וויסן,
 האָט צו זיין לעבן ער אן ענדע גיך געמאַכט.
 מיין ערלאַך, איידל האַרץ האָט שווער דערפון געליטן,
 הגם דאָס טרעפּט גאַנץ אָפּט ביי מענטשן איבעראַל:
 איך בין א ברַאווער מאַן מיט פיינע, איידלע זיטן,
 און היט שמרײַנג תמיד אָפּ די לערן פון מאָראַל.

איך פּלעג א יונגן מאַן אויף וועקסלען געלט פאַרלייען;
 ער'ט ביז דעם דריטן מאָל מיר אָפּגעצאָלט צום סענט;
 ביים פּערטן מאָל האָב איך געמוזט שוין בעטן, שרייען,
 גע'סלוק'ט דאָך האָט ער ניט מער ווי דאָס פּראָצענט.
 האָב איך באַראַטן זיך מיט א באַקאַנטן לאַיער,
 און ער האָט דעם בעל-חוב — אין תּפּיסה איינגעזעצט.

אך! ער איז, נעבאך, דאָרט געשטאַרבן גיך פון טרויער,
און זיין יונג ווייב און קינד—ווער ווייסט וואו זענען יעצט?
מיין ערלאך, איידל הארץ האָט שווער דערפון געליטן,
הגם דאָס טרעפט גאנץ אָפּט ביי מענטשן איבעראל:
איך בין א בראַווער מאַן מיט פיינע, איידלע זימן,
און היט שטריינג תמיד אָפּ די לערן פון מאַראַל.

געווען שוין א באַנקיר: פול צוטרוי-מענטיםמענטן,
האַבן אידן אַרעמע זייער געלט מיר אנפערטרויט.
כ'האַב פינקטלאך זיי געצאָלט האלב-יערלאך די פּראָצענטן,
און א סאליד געשעפט פאר זיך דערווייל געבויט.
נאַר . . . אך! נימאָ קיין גליק . . . אין וואָל סטריט, פאַר-א-יאָרן,
(א מענטש איז זינדיק דאָך: ער גלוסט אלץ מערער געלט)
האַב איך דאָס ערשטע מאָל פאַר אלע מיינע יאָרן,
ווי אלע, ספּעקולירט מיט אייגן און פּרעמדן געלט . . .
דער סוף?—כ'האַב באַנקראַטירט און... גלויבט מיר אויף נאַמנות!
דער קראַך האָט מיר אליין קיין פּרוּמה ניט געלאָזט.
האַב איך די קרעדיטאָרן—יתומים און אלמנות—
קוויטירן ניט געקאַנט . . . ביינאכט די שטאַדט פאַרלאָזט.
מיין ערלאך, איידל הארץ האָט שווער דערפון געליטן,
הגם דאָס טרעפט גאנץ אָפּט ביי מענטשן איבעראל:
איך בין א בראַווער מאַן מיט פיינע, איידלע זימן,
און היט שטריינג תמיד אָפּ די לערן פון מאַראַל.

און איצט האָב א פאבריק איך פון אלערליי מאשינען,
 וואו ארבעטער אסך פארדינען זיך אויף ברויט.
 האָט זיך אָט-דאָ ניט לאנג די דומקעפּ (הערט א זינען!)
 צו סטרייקן גאָר פארגלוסט . . . און ליידן איצט גרויס נויט.
 אויף זייער פלאץ האָב איך באלד אנדערע גענומען,
 און צו באשיצן זיי—געבראכט אויך מיליטער;
 גיי, ווייס, אז דאָרט ביי זיי וועט צו א קאמף גאָר קומען,
 און די מיליץ וועט גלייך באנוצן דאָס געווער . . .
 מיין ערלאך, איידל הארץ האָט שווער דערפון געליטן,
 הגם דאָס טרעפט גאנץ אָפּט ביי מענטשן איבעראל:
 איך בין א בראווער מאן מיט פיינע, איידלע זימן,
 און היט שטריינג תמיד אָפּ די לערן פון מאָראל.

יאנואר, 1931

א, זאגט מיר: ווארום און ווי לאנג?

1.

א, זאגט מיר: ווארום אליץ באפוצט און באצירט איר
מיט בלומען די זעלנערשע קברים,
און זעלטן נאָר זעט מען א בלום (אין א מעפל)
אין אייערע ענגע חדרים,
וואו פריציטיק וועלקן נשמות און לייבער
פון אויסצערונג-ליידענדע קינדער און ווייבער?!

ווארום גאָר פארוואנדלען די ערד אין א שלאכט-פעלד
מיט שווערד און מיט ביקס און קאנאָנע? ! — —
פארפלייצן מיט בלוט און באדעקן מיט ביינער
די פון גאָט אונז געשענקטע מתנה? ! —*)
דערלאָזן א הייפל — מיט לוסט צו רעגירן —
די יוגענט בארוישן און אין שלאכט-פעלד זי פירן? !

(*) „השמים שמים לאדני והארץ נתו לבני אדם“ — תהלים, קיד, 16.

ווארום, זאגט מיר, שאפענדיק פלייסיק ווי בינען,
 מיט אייביקער זארג אין די בליקן,
 מוזט קינמאל איר זעלבסט זיך דאס לעבן פארגינען,
 מוזט יעדן באגער אונטערדריקן,
 בעת נוצלאזע דראנען גאנץ רואיק געניסן
 (איר קוקט און איר שווייגט . . .) אייער האַניק דעם זיסן?!
 ווי לאנג, זאגט, וועט שטיין איר, ווי אורחים, ווי פרעמדע,
 ביים מאַלצייט, ביים רייכן, פון לעבן
 און ווארטן געדולדיק, מיט הינמישע בליקן,
 מען זאל אייך שיראיים כאַטש געבן, —
 שיראיים פון אלץ, וואָס . . . איר זעלבסט האַט געשאפן—
 דער אייביקער גורל פון דולדזאמע שקלאפן?!

א ט ע ו ת

1

פאר דער צארטסמער, געפילפולסמער דיכטערשער זעלע,
וואו אלעס לאַזט איבער א מעכטיקן שפור,
איז פּרילינג א טיפע, א שפרודלענדע קוועלע
פון גייסמרייכע אַדען צו מוטער-נאטור.

אויף מוזע'ס גערוישלאַזע, טרוים-לייכטע פליגלען
איז ענדלאַזע רוימען דער גייסט זיינער שוועבט,
און קוואלן, און וועלדער, און טאַלן, און היגלען
זיין פען, ווי א צויבער, בארירט און באלעכט.

אינ'ם רוישן פון בוימער פארנעמט ער די סודות
פון גייסמער, וואָס קומען אהינצו ביינאכט, —
פון רוחות, מיט וועלכע די באַכעס און זיידעס
האַבן פחד אויף אונז, קליינע קינדער, געבראכט.

און שפעט אין דער נאכט, ווען זיי שלאָפן, די בוימער,
ווען רואיק, באוועגלאָז אליין, אליין איז ארום,
דאן זעען זיי — דוכט אים — פאנטאסטישע טרוימען
פון אליין, וואָס פאסירט אויף דער וועלט אומעטום.

ווען בלימעלאך עפ'נען די מיילעכלאך קליינע
און חנ'עוודיק שאַקלען די קעפעלאך צו —
דאָס פליסמערן זיי — דוכט אים — פון ליבע, די שיינע:
א שטילע אידיליע פון גליק און פון רו . . .

אין מעכטיקן וואסערפאל'ס קלאפן און ברויזן,
אינ'ס מורמען פון טייך און אין קוואל'ס פלוידעריי,
דאָרט הערט ער די נימפן, וואָס זיי שטיפן און רוישן
בין מנחה למעריב, ווען טאָג איז פארביי . . .

אזוי אין די רוימען, די ענדלאָזע, שוועבט ער,
פון מוזע און גענויס אומפורכטבאר געפירט,
און אלעס ארום און ארום אים באלעכט ער,
אלין, אלין, וואָס זיין גאַלדענע פעדער באַרירט.

און דאָן גיסט ער אויס אין בעגייסמערמע לידער
זיין ערנפורכט און ליבע צו מוטער-נאטור,
און ס'הערן זיי טויזענטער מיט-מענשן, ברידער,
כאַטש זעלמן אין וועמען זיי לאָזן א שפור . . .

2

אויך איך בין—מיר זאָגט מען—אויך אין בין א דיכטער.
נאָר . . . כאַטש איך בין דאנקבאר די פריינטלאכע ריכטער,
דאָך וויל איך ס'ניט, קאָן איך ס'ניט גלויבן:
מיר דוכט זיך, נאטור האָט מיך שרעקלאך פארזעען . . .
א טעות איז בעת מיין יצירה געשעען
ביים בורא אלמעכטיקן אויבן.

ער'ט מיינע חושים פארשידן כאשאפן:
די פיינע—פון הערן, די גראַבע—פון שקלאפן
אין מיר האָט געמישט ער צוזאמען . . .
און אלץ, וואָס ברײנגט אנד'רע פארגעניגן און פריידן,
פארוואנדלען פאר מיר זיי אין קוואלן פון ליידן,
און טעגלאך דאָס לעבן פאר'סמ'ען.

אינ'ס זאנפטן גערויש פונ'ם וועלדל, פון קילן,
אינ'ס אייביקן מורמלען פון טייכל, פון שטילן,
אין וואסערפאל'ס קלאפן און רוישן —
דאָרט הער איך . . . ניט נימפן זיך פליוסקען און וואשן —
דעם יאָמער, דאָס קרעכצן פון ארבעטער-מאסן,
אָן מיטלייד פון לעבן פארשטויסן.

מיט'ן ריח ניהוח פון דופטנדע בלומען,
וואו פלייסיקע בינען זיך ראַיען און זשומען,
און האָניק פאר מענטשן כאשאפן —
פארשלאַגט מיר דעם אָמעס די דעמפּקייט פון קברים,
וואו לעבעדיק ליגן, פארפינצטערט און אַרעם,
פארוואַגעלטע, עלנדע שקלאפן.

אין ביזן געווימער'ס פארטויבענדע קנאלן,
ווען ס'דוכט זיך: אָמ, אָמ וועט דער הימל באלד פאלן,
פון בליצן אין שטיקער צעשפאלטן —
פארנעמט ניט מיין אויער די שטים פון יופימער,
וואָס לאנג האָט ער פעלקער אין שרעק און אין ציטער
מיט אלטערטומ'ס מעשיות געהאלטן. —

דאַרט הער איך דעם שרעקלאכן קראך פון קאנאַנען,
פארוואנדלענדיג מענטשלאכע לעבנס מיליאָנען
אין בערג פון געשטאלטלאָזע פגרים,
מיט בלוט איבערפילענדיק מייכן און ימ'ען,
און שמעטלאך און דערפלאך פארניכטענד מיט פלאמען,
פארזייענדיק פעלדער מיט קברים . . .

וואוהין נאָר איך קער זיך, וואוהין נאָר איך ווענד זיך,
אלץ, אלץ, וואָס פון וועלט-אל מיין ענא דערנענט זיך,
אלץ, אלץ, וואָס די חושים בארירט נאָר —
בריינגט זעלטן א טראָפן פון גליק מיר, פון פריידן,
און... אויך דער באלד פארגאלט ווערט פון גייסטיקע ליידן,
אַט ווי אים מיין נשמה דערשפירט נאָר.

* * *

ניין . . . ניין, מיינע איידעלע, פריינטלאכע ריכטער!
אומזיסט רעדט איר איין מיר, אז איך בין א . . . דיכטער—
א טעות! — איר זעט דאָך בחוש אים . . .
איר זעט דאָך: נאטור האָט מיך, אר'מען, פארזען,
א שרעקלאכער טעות ביי גאָט איז געשען
בעת ער האָט געפלאנצט מיינע חושים . . .

יולי, 1931

רבי מאיר-בעל-נס אין חרם

(באלאדע)

א.

אנומעלט, צוריק מיט . . . מיט עטלאכע יאָרן —
כ'געדענק ניט דעם דאָמום: שוין שוואַך מיין זכרון —
פאָרגלוסט מיט אַמאָל זיך רב מאיר בעל נס'ן,
אַן וועמען דאָס פּאַלק האָט כמעט שוין פאָרגעסן,
ארויסכאַפן זיך פון פאָרהייליקטן קבר
און מאַכן אינקאַגניטאַ אַ שטילע נסיעה
דורך אלע קהלות פון הייליקן לאַנד.

ניט לאַנג האָט דערשפּירט ער—ס'ווערן עוולות באַגאַנגען
מיט די פּאַנדן, זואַם טראַגן זיין נאַמען און זיגל;
האַט געפּאַרשט ער בסוד און דעם אמת דערגאַנגען:
דער בוימעל רינט אויסעט דורך שפּעלמלאַך אין קריגל . . .

האַט תּיכּף ביי גאַט ער אַ פּולמאַכט געקראַגן:
באַרייזן דעם גאַנצענעם כּדור-האַרץ,
באַזוכן די צעוואַרפענע גלות-קבוצים
פּונ'ם אייביק פאַרוואַגעלטן אידישן פּאַלק,
און וואַרנען די ווייבער — די ערשמע חלוצים
אין פּושקע ענינים — און האַרב זיי פאַרזאַגן,
ניט לאַזן די פּושקעס אויף פּרעמדער השּגחה,

(עס איז א צו וויכטיקע, הייליקע מלאכה)
נאָר זעלבסט זיי באוואַכן, און שטריינג קאָנטראָלירן
די זאמלער-משולחים, און אָפט רעווידירן
די בוכהאלטונג סיסטעמע מיט שכל און טאַלק.

ב.

זיין לעצטן אראָפּשטייג געמאכט האָט רב מאיר
אין אונזער ניו־אָרק, אין דער וועלט-שטאָדט דער גרעסטער,
וואו עס לעבט און עס וואקסט (קיין עין הרע, כן ירבה!)
דער גרעסטער, דער צאָלרייכסטער אידישער קיבוץ,
דער רייכסטער, דער פרומסטער דערצו,
און הונדערטע טויזענטער פּושקעס באצירן
די כשר'ע קיכן פון אידישע טעכטער,
און אויף יעדער פּושקע איז אויסגעקריצט בולט
דער הייליקער נאָמען „רב מאיר בעל נם“,
אויך שיינען דאָרט נעמען פון אלערליי כוללים:
פון חברון און טבריה, ירושלים און צפת.

געדונגען האָט באלד ער דעם גרעסטן אַוידטאָריום,
די זאל אומגעהייערע פון מעדיסאָן-סקווער-גארדן,
און תיכף פאררופן א מאַנסטער אסיפה —
די גרעסטע, קאָלירפּולסטע און די משיקאָוסטע,

וואס איך האָב געהאט זוען דאָס גליק צו באזוכן, —
פון ... גאַלינקע ווייבער, פון מאנסבילן — קיין איינער,
א חוץ נאָר אַט דער, וואָס באשרייבט אַט די מעשה,
א רואה ואינו נראה, אין א ווינקל פארשמעקט.

ג.

די טויזענטער פרויען, אין שטומער דערווארטונג
אויף אויסערגעוויינלאכעס, וואונדערלאכס עפעס:
רב מאיר בעל נס, דער אומשמערבלאכער טויטער,
וועט באלד אויף דער בינע פאר זיי דאָ דערשיינען —
פארנומען האָבן שטיל, אין עקסמאז, אלע פלעצער.
און איך, פון מיין ווינקל, האָב ווארפן גענומען
מיט בליקן פון נייגיר אויפ'ן וואונדער געזעמל,
פארפוצטע און יום טוב'דיק שענסטע מלבושים,
יעדע פרוי לויט איר גלויבן, איר עלטער און שטאנד:

ווער מיט שייטלאך פארשלייערט כמעט ביז די ברעמען,
מיט זיידענע טיכלאך די קעפ פרום פארדעקט,
פון האלז שמעקט ארויס נאָר דער קנאפ פונ'ם גארטל
די הענט ביז די דלאַניעס אין ארבל פארשמעקט,
פון פים — נאָר קיין אַנדייט, קיין סימן, אחוץ נאָר . . .
אַפצאסן און זוילן און שפיצן פון שיד;

ווער מיט אונטערגעשוירענע לאַקן געקרויזטע,
 צי גאַר אין א פאַלקע, ווי יונגן, פארקעמט,
 מיט ברעמען געוועלכטע, באפודערטע נעזער,
 מיט באקן און ליפן באפארבט און באשמירט,
 מיט נעגל פארשפיצטע און ראַזיק לאקירט,
 מיט בריסט טיף אנטבלויזטע, מיט נאקעטע אַרעמס,
 מיט קני און מיט פאַלקעס, ארטיסטיש געטאַקט,
 אין דורכזיכטיק זיידענע זאַקן געהילט.
 (דערמאנענדיק פערזן פון „געזאנג פון געזאנגען“,
 האלב-נאקעטע ווייבלאכקייט כשופ'ט און לאַקט,
 און ס'רייצן די בלוטן די שארפע פארפיומען
 פון הענטשיקעס, נאָז מיכלאך, אונטערוועש, האַר, —
 און מיין אלטער, פארשלאַפענער כח הדמיון
 האַט גאַר ווי אמאָל זיך, דער שטיפער, צעשפילט
 און אלע אינאיינעם — אן אויסשמעלונג גרויס:
 פון אלערליי פאטשערקעס, שטיינדלאך און גלעזלאך,
 און קייטעלאך, רינגעלאך, רינגען, בראסלעטן,
 וואָס באַמבלען זיך כסדר פון אויערן, העלזער,
 און בליאסקען און פינקלען פון פינגער און הענט.

און... פלוצלונג דערזע איך: ס'האָבן שאַמענס פון פחד
אָוועקגעלייגט זיך אויף די פרויען-געזיכטער,
און פילע — א שוידער פארכאפט און באהערשט האָט,
און אלעמענס בליקן ווי צוגעשמידט זענען
צו שרעקלאכעס עפעס דאָרט, אויף דער פלאַטפאָרם . . .
א סקעלעט אין תכריכים באוועגט זיך דאָרט לאנגזאָם,
באוועגט זיך אויף איין און דעם זעלביקן אָרט,
ארויסבריינגענד זאָנדערבאר טעמפיקע קלאנגען
מיט לויזע געלענקען פון הענט און פון פיס . . .
אָן ציין, אָן א צונג און אָן הויט אויף די באַקן,
דאָס מויל זיינס . . . עם שרעקט און עם עקלט איינציטיק:
עם באוועגט זיך אָן קלאנגען, ווי ס'מויל פון א פיש . . .

נאָר . . . אַט טוט א בליאסק עם פון בר מינ'ס אויגן —
פון לעכער, זוי אַפגרונטן פינסטערע, מיפע,
וואו מיט הונדערטע יאָרן צוריק ס'האָבן אויגן,
פול לעבן, ווי דימענטן גרויסע געשיינט —
און פון בליאסק פליסן שמראַלן פון הייליקן לעבן . . .
עם פארשווינדן די פינסטערע שאַמענס פון שרעק,
דער ווילדער קאשמאר פון די הערצער—אָוועק,
און . . . ביסלאַכווייז לויכטן די פנימ'ער אויף . . .
אפנים דערשפירט . . . גומע גייסטער דאָ שוועבן,
און . . . געדולד, ליבער לעזער! מיר קומען צום סוף.

און באלד האָט דערהערט א האַרמאָנישער קול זיך, —
 רב מאיר'ס אמאָליקע געטלאכע שטימע,
 די שטימע פון ליבשאפט, די שטימע פון אמת,
 מיט טרויער דורכדרינגענדיק יעטווידעס האַרץ:

„הערט אויס, פרומע טעכטער פון אידישן פּאָלק!
 פארנעמט וואָס רב מאיר בעל נס טוט אייך זאָגן!
 די פרומות, וואָס אייערע כשר'ע הענט
 אין פּושקע צו מיר דורכ'ן שפעלטעלע וואַרפן, —
 זיי זענען באַנעצט מיט'ן שווייס, מיט'ן בלוט
 פון אייערע אייביק פארהאַר'זועטע מאַנען;
 זיי זענען באַגאַסן מיט ביטערע טרערן
 פון אייערע שוואַכע, פארהונגערטע קינדער,
 און וואַלטן פאררעכענט געוואָרן ביי גאָט
 אלס גרעסטער, אלס טייערסטער, הייליקסטער קרבן,
 ווען זיי זאָלן דאָרטן, אין הייליקן לאַנד,
 כאַטש מיט טרוקענעם ברויט די אכיונים פארוואָרען.
 אָבער . . . גלויבט אויף נאַמנות רב מאיר בעל נס'ן!
 איך שווער אייך, גאָט'ס קינדער, ביי די זע תכריכים:—
 די הייליקע, וואָס תפלה'ן טאַג-טעגלאַך פאר אייך דאָרט,
 ביים כותל מערבי, זיי קריגן קיין הילף,
 און שמאכטן אין דחקות, און שטאַרבן פון הונגער.
 און טרייבט ווען די ביטערע נויט זיי צום כולל,
 און שמעלט ביי דער טיר זיי, ווי נכנע'ס געבויגן,
 און צווינגט זיי, מיט ביטערע טרערן אין די אויגן,

צו בעטן, ווי א נדבה, די הילף, וואָס זיי קומט —
פארווארפט מען די אויגן זיי מיט עטלאכע גראַשן . . .
דאן גיט מען זיי . . . התמ'ענען עפעס פאפירן . . .
און תיכף זיי הייסט מען — דעם כולל פארלאָזן,
און טאקע וואָס גיכער, וואָס שנעלער זיך רירן . . .
פארשטייען דעם מיין זיי: מע שטופט זיי ארויס . . .
קושן שנעל זיי די מוזה און גייען ארויס,
פארקלעמט און פארבימערט, פארשעמט און פארשטומט."

— „אָבער... וואו איז דאָס געלד, וואו—א, זאָגט רבי מאיר!
פון אייערע פושקעס!?" רייסט איבער רב מאיר'ס,
זיין טרויעריק-זאנפטע, סימפאטישע שטימע —
א דונערענדע שטימע פון מויענטער העלדזער,
פול צער און צאָרן און פארצווייפלונג אן שיעור.

„געדולד, מיינע שוועסטער! איר'ט אלעס באלד וויסן:
צוליב אַט דעם צוועק דאָך האָט מיך מיין געוויסן
אהערצו געפירט איבער לענדער און ימ'ען,
צווישן פיינטלאכע נאציעס, פעלקער און שטאמען . . .
בארוואיקט זיך! זעצט זיך צוריק אויף די ערטער!
ניט שמערט מיר! ניט פאלט מיר אריין אין די ווערטער!
דאָס . . . געלד . . . נעמען צו . . . די . . ."

און דאָ האָט רב מאיר
זיך פלוצלונג פארהאקט און דעם זאָן ניט פארענדיקט.
און... דאָס וואָרט, דאָס פאטאלע, מ'שוין קיינמאָל ניט קומען:
רב מאיר איז פלוצלונג געוואָרן אָפהענטיק
און שמיל... ווי זיין שטימע וואָלט פלוצלונג פארשטומען...

ו.

א מנין רבנים, מיט בערד און מיט פיאות,
אין לאנגע ארבע-כנפות'ן, שניי-ווייסע זאָקן,
אין זיידענע זשופיצעס, סויבעלנע שמריימלאך,
אין טלית און קיטלען, אָט ווי צו כל נדרי,
מיט ברענענדע ליכט און מיט בלאַזענדע שופרות, —
איז ווי פון דער ערד דאָרטן פלוצלונג דערשינען
און, פארגלאַצענד מיט דבקות די אויגן צום הימל,
באפוילן די ווייבער באלערענד און שמרענג:
„גייט, נשים צדקניות, תיכף אהיים!
די הענט ניט פארגעסט נאָר צו דריי מאָל צעוואַשן . . .
אין טויטנ'ס פיר איילן מאָר קיינער ניט שטיין: —
מיר . . . וואַרפן אים . . . די רגע . . . אין חרם אריין!!“

* * *

דאָס ווייבלאך געזעמל, ווי שעפסן א סטאדע
ביים אַנבליק און וואַי פון בלוטדורשטיקע וועלף,
דערשפירט האָט ביים וואַרט, דעם פארשאַלמענעם, חרם—
גאָט'ס צאָרן און די קללות פון תוכחה שוועבן,
און . . . שנעל אין אומאַרדנונג געלאָזט זיך אנטלויפן—
נאָר באלד זיך, אין אוממאכט, צוזאמענגעפלאַכטן
אין איין אומגעלומפערט-גיגאנטישן קנויל . . .

מיט נסים, מיט גרויסע, איז קוים זיי געלונגען
ארויס פונ'ם זאל און צעוואשן די הענט,
ווער וואו עס האט וואסער נאָר קריגן געקענט,
און אראָפּשווענקען פון זיך די טומאה פון מת, —
פונ'ם נאָר וואָס פארגעט ער טן רב מאיר בעל נס...

און ער, פון די שוועסטער פארלאַזט און פארראמן,
באשוואַרן האַט מיך אַט די מעשה באשרייבן,
עס זאל א זכרון לדורות פארבלייבן,
אין אידישע בלעטער, צי נאָר אין א ספר,
און — תיכף פארלאַזט די פאראייניקטע שמאמן,
צו ברענגען כאַטש גאנץ זיינע טרוקענע ביינער
צוריק אין'ם לאַנד פון פארהייליקטע שטיינער,
צוריק אין זיין רוב אין דער שטילקייט פון קבר.

אויגוסט, 1981

אונזער פלאַטע

(פּאָעמע)

(פּראָלאָג)

צו די הויכע פעלזן-ברעגן
פון ניו יאָרק'ס צוויי גרעסטע טייכן, —
פון די טייכן: איסט און האַדסאָן,
וועמעס כוואליעס וואשן אייביק
אונזער מעטראָפאָליע'ס זייטן
ביים אריינפאלן אין ים. —
לויפן דאָרט פון אלע זייטן,
אין גרויס איילעניש, פארשמאיעט,
ווי פון עמיצן געטריבן,
צי באזעסן פון ניט-גוטע,
איינציקווייז און מחנה'ס גאנצע,
מענער, פרויען, קינד און קייט. —
ניט זיך באַדן, זיך דערפרישן
פון די גיהנומ'דיקע היצן —
מקבל-פנים זיין די פלאַטע . . .
מ'פיערט היינט איר גרויסן יום-טוב.
זעלבסט דער הימל קוועלט און פרייט זיך:
ליכטיק, העל דאָרט שיינט די זון.

יעדע שטאָדט פון אונז'רע שטאטן,
 פון ניו יאָרק ביז קאליפאָרניע
 און פון פלאָרידא ביז מעין, —
 וואָס האָט זיך צעלייגט מיט גדלות
 אין א קרייז פון קריגס-אקרענטן
 ערגעץ-וואו ביים ברעג פון ים, —
 האָט א צאָל פון אירע שיפן,
 פון די מעכטיקסטע, די נייסטע,
 צוגעשיקט די טעג אהער,
 קיין ניו יאָרק, איר שטאָלצער שוועסטער.
 מיט דער וואָג פון גאָלד דער רייכסטער,
 מיט דער צאָל פון מענטשן—גרעסטער
 אין דער גאנצער גרויסער וועלט;
 און מיט אירע האַבן יענע
 זיך משפחה'דיק פאראייניקט
 אין די ברייטע, טיפע בוכטעס
 פון די טייכן: איסט און האַדסאָן,
 און זיך אויסגעשטעלט אין רייען;
 און פון לאנגע רייוון מידע,
 רוען דאָרט די ליבע געסט.

טראַגט ניו יאָרק זיי איצט אנטקעגן
 א ווילקאָמען א גרויסארטיקן,
 א קבלת-פנים הארציקן,
 ווי עס פאסט פאר זיי.

אויסגעפּוצט אין יום-טוב קליידער
 פון פארשיידענסטע קאלירן,
 פריידיק פאָכענדיק מיט פאָנען —
 רויט, און ווייס, און בלוי —
 איילן, לויפן אירע קינדער,
 אַנקעל-סעמ'ס נעמרייע בירגער
 פון פארשיידענע נאציאָנען.
 צווישן זיי אויך ארבעטסלאָזע,
 פילע הונגעריק, אין טראַנמעס . . .
 פאטריאַטיש הויך געשטיממע,
 צו דער פלאַטע פול מיט ליבע,
 טיף פארפלאַנצט אין זי'רע הערצער
 פון די פריסטע קינדער יאָרן, —
 האָבן פארגעסן זיי אן הונגער,
 ארן ווינציק זיי די אלטע,
 אַפגעבליאקעוועמע, מיאוס'ע,
 דאָ און דאָרט צעפליקטע קליידער,
 און זיי איילן און זיי לויפן
 מיט די גליקלאכע צוגלייך.
 און ביים איינציקן געדאנק נאָר
 וועגן אַט יענע וואסער-מאַנסטערן.
 די גיגאַנטיש גרויסע שיפן,

רייסט ארויס זיך פון די העלדזער
פון דער יום-טוב/דיקער מאסע,
דא און דארטן יעדע וויילע,
ווי א פלוצימדיקער דונער,
א ספאנטאנער אויסגעשריי:
הוריי! הורר-יי!! הורר-ריי!!!

פאליציי, אויף פערד ווי לייבן,
אויף די גארטלען רעוואלוערן,
אויף די שטיוול נייע שפארן, —
פול באוואוסטזיין אויף די פליכטן,
וואס די פאטערלאנד'ס געשיכטע
אין א שמונדע אָט אזעלכער
לייגט ארויף אויף איר, —
שטריינגט זיך אָן צו האלטן אַרדנונג:
ווער מיט גוטן, ווער מיט בייזן,
בעטן זיי, שרייען און באפעלן
די צעהיצטע, די פארשוויצטע,
פאטריאטיש עקזאלטירטע,
אָנגעגליטע מענטשן-קנוילן . . .
זיך ניט שטופן, זיך ניט דריינגען,
איינצוזוימען זייער אימפעט
און פון ווייטענס בלייבן שטיין,
און מיט ערענפורכט באגריסן,
סאלוטירן און באזינגען
אונזער אלעמענס באליבטן
ביליאָן-דאָלאַרדיקן פלאַט.

אַבער . . . אָך! אומזיסט די טרחה:
גיי, שמעל אָפּ דעם ניאגארער
אייביק פאלענדיקן שטראַם! . . .
גיי, שמיל איין די ווילדע כוואליעס
פונ'ם ברויזענדיקן ים! . . .
גיי, קיל-אַפּ די גיהנום-הייסע,
ברענענד-זידענדיקע לאווע
בעת איר שטראַמען פון וואלקאן! . . .

קיינער פאַלגט די פאַליציי ניט;
יעדער שטופט זיך, יעדער דריינגט זיך,
ווער מיט קולאקעס געזונטע,
ווער מיט עלענבויענעם שטארקע,
ווער מיט קנאַכענדיקע פלייצעס . . .
און אין דעם געראנגעל ווילדן,
אין דעם זינלאָזן געפלאַנטער,
פאלן קרבנות דאָ און דאָרטן,
פרויען, קינדער, אלטע, שוואכע,
אומגעשוניט און אומגעאכטעט,
אונטער טראמפלענדיקע פיס.

קיינער קוקט אויף זיי ניט אום זיך . . .
זועגן קלייניגקייטן אזעלכע
ווער, ווער קאַן גאָר טראכטן איצטער,
בעת א צוועק אזא א נאַבעלער —

ניין, א געטלאך-אידעאלער —
 שטייט פאר יעדן בירגער'ס אויגן:
 גיכער, שנעלער, נעענטער קומען
 צו די הויכע פעלזן-ברעגן
 און צו ווארפן כאַטש איין בליק נאָר
 אויף די רייזיק-גרויסע שיפן,
 וואָס זיי שטייען דאָרט פאראנקערט
 אין די ברייטע, טיפע בוכטעס
 פון די טייכן: איסט און האַדסאָן,
 אומבאוועגלאך, רואיק, שטיל!?
 איינמאָל אפשר אין א שמיטה
 האָבן בירגער אזא זכיה . . .
 ווי-זשע, כ'בעט אייך, זאָגט מען אָפּ זיך,
 פון אזא דערהאַבן גליק?! . . .

2

פון אימפראַוויזירטע שמעלן,
 ווייט צעוואָרפן פון-אייין-אנדער
 דאָ און דאָרטן ביי די ברעגן,
 מראַגן הויך זיך רעדנער-שטימען,
 און די לופט וויברירט מיט ווערטער,
 פול באַגייסטערונג און פאטהאַס,
 פאטריאָטיש דורך און דורך.

דאָ א גרויסער שיף-בוי מייסטער,
 אן עקספערט אן ארכיטעקטאָר,

קינסטלער אין די ביידע פאכן,
רעדט מעלאַדיש, זוי אן אַדע
וואַלט געזונגען ער דער פלאַמע;
און זיין מאַדנער סטיל דערמאנט מיר
אַן די עכט מאַדערנע דיכטער:
עפעס מאַדערניסטיש טונקל,
עפעס נעפעלדיק אזוי . . .

„זעט איר דאָרט חברים-בירגער,
אונזער וואונדערפולע פלאַמע?
קוקט זיך איין מיט קינסטלער-אויגן:
איז ניט יעדע שיק א קונסטווערק,
די פולקאָמענהייט פון שיינקייט —
מיט גראַדליניגקייט פון דעקן,
מיט פאררונדטקייט פון די באַרטן,
מיט פארשפיצטקייט פון די ווינקלען,
מיט דעם אויסכויג פון די ריפן,
מיט דער שלאַנקייט פון די מאַסטן,
מיט גראַציעזקייט פון די טורעמס —
פון די סודות'דיקע טורעמס,
וואו ספיראל-געפורמטע שטיגן,
ווי צונויפגעדריימע שלאַנגען,
פירן ארויף צו אייביק וואַכע
אַבזערוואַציע פלאַטפאָרמעס —
און מיט צארטקייט פון קאַלירן,
וואָס פארכאַפט אייך און פאַר'כשוּפ'ט
מיט ניואַנסן אלערליי?!

„מיט אזא פערפעקטער פלאַמע,
 מיט איר גראנדיעזער שיינקייט,
 דארפן מיר זיך גאַר ניט שעמען
 קעגן יענע אין אייראָפּא,
 ניט אפילו קעגן ענגלאנד'ס.
 און איך פיל און זאָג נביאות:
 אין דער צוקונפט, אין דער נאַענטער,
 איבערשטייגן וועלן מיר זיי
 אין דער בוי-קונסט פון דער פלאַמע
 ניט מיט שיינקייט בלויז — מיט אליץ...“

3

דאַרט . . . א מומחה אין כלי-זין —
 מיט א לייבן-קאַפּ א שטאַלצן
 א גרייז-גרויער שיינער זקן,
 לאנג שוין א פאנסיאָנירטער,
 אויסגעדינטער אדמיראל,
 מיט א גאַלדענער קאקארדע,
 פול באהאַנגען מיט מעדאלן
 אויף דער גאנצער ברייטער ברוסט —
 לאַזט זיין שטים, א לייבן-שטימע,
 דונערן, קייקלען אין דער לופט זיך,
 אַט געלאסן, שמיל און רואיק,
 אַט שוין העכער, שטארקער, ברויזענד,
 ריטמיש-אימפעטיק אזוי:

„קוקט אהינצו, ליבע בירגער!
 דארט, פון אלע לאנגע רייען
 פון דער גאנצער ריזן-פלאַטע,
 אויף דער לענג פון אלע שיפן,
 נאַענט ביי די אויבער-דעקן,
 קוקן ארויס אזוי אומהיימלאך,
 אַט ווי פול מיט שרעק און שוידער,
 מיסטיש-טיפע, שווארצע לעכער . . .
 און דורך יענע לעכער — מיילער,
 וואָס זיי ציען זיך פון העלדזער
 פון פאַרבאָרגענע האַרמאַטן,
 ערגעץ-וואו פאַרשמעקט —
 אַט דורך יענע טיפע מיילער
 איז גאַט-מאַרס, דער א י ש - מ ל ח מ ה,
 גרייט צו שפּייען פּייער-שמראַמען,
 טויט, פאַרניכטונג אָן אַ ברעג,
 ווי די פּלאַטן קאַמאַנדירן
 ערגעץ-וואו נאָר פּיינט דערשפּירן . . .
 יאָ! אויף פּיינט מע טאָר ניט וואַרטן . . .
 און . . . מע דאַרף זיי אויך ניט זוכן —
 שונאים האַבן מיר איבעראַל:
 דאַרט, אין ווייטן, ווייטן מזרח
 און אין נאַענטער אייראָפּא;
 דאָ, אויף יענער זייט עקוואַטאָר,
 אין די דרומ'דיקע שטאַטן,
 נאַענטע שכנים מיט פּאַנאַמע

(אונזער וואונדערלאכסטען טויער
 צו די גרעסטע וואסער טראקטן)
 אויך אין שכנות'דיקן צפון,
 גאר ניט ווייט, ניט ווייט פון אונז —
 אומעטום, אין אלע לענדער,
 אלע פעלקער האָבן פיינט אונז,
 אלע זיינען אונז מקנא
 און פארגינען ניט דאָס לעבן,
 ווייל . . . מיר זענען שטארק און רייך.
 און דאריבער . . . יא, דאריבער
 האָבן די פאַרשטייער פון פאַלק דאָרט,
 דאָרט, אין וואשינגטאָן חבירה,
 מיט דער פלאַטע אונז פארזאָרקט.

„און דאריבער הערט מיך אויסעט,
 א, איר בירגער-פאטריאָטן!
 לאַמיר בעטן נאָט אין הימל
 פאר די פאַרשטייער געטרייע,
 פאר דער פלאַטע אונזער שמירה,
 פאר'ן לאַנד און פאר'ן פאַלק!
 לאַמיר פאַכן מיט די פאַנען,
 לאַמיר אויפהויבן די שטימען
 מיט א פריידיק אויסגעשריי:
 לאַנג זאָלן לעבן די רעגירער!
 אייביק לעבן זאָל די פלאַטע!
 הוריי! הוריי!! הורר-ריי!!!“

און דארטן . . . א פאליטיקער,
 א פירער פון פינאנצן-רייך —
 פון וואל-סטריט אקאדעמיע,
 פון זעלבן מין וואס מארגאן איז,
 פון זעלבן פיינעם שניט —
 דעם מענטשן-ים באווארפענדיק
 מיט אדלער-בליקן פארשענדע,
 פארנויגט האט זיך מיט גראציע,
 א קוים באמערקבאר שמייכעלע,
 אויף אלע, אלע זייטן גלייך
 צום עולם וואס ארום,
 און מיט א שטימע סאמעט-זוייך,
 א גלעטשענדער, א לאסטשענדער,
 באצויבערט און באוילדערט ער
 פאוואלינקע די צוהערער
 מיט דאמום און מיט ציפערן, —
 מיט לאנגע, לאנגע ציפערן,
 דעם אַמעם אוזש פארכאפענדע, —
 פון סומען אומגעהייערע,
 פון פאבעלהאפטע רייכטימער,
 וואס אונזער פאלק באזיצט . . .

„געערמעס, ווערמעס פובליקום! —
אזוי הויכט אָן זיין רעדע זיך —
דערלויכט מיר, מיינע מיטבירגער,
מיט נאכריכטן, מיט ערנסטע,
פון לויפענדע געשעענישן
איבערראשן אייך אומאנגענעם
גרָאָד איצטער, אין דער הייליקסטער,
העכסט פייערלאכער שעה.

„דער טאריף-ביל . . . געזעץ איז שוין:
גע'חתמ'עט שוין האָט הואווער אים.
און ווי נאָר אָט די בשורה האָט
דערגרייכט אויף פליגלען בליציקע
צו אלע דאָרט אויף יענער זייט
פון אלע אונזערע גרענעצן —
האָט אין דער לופט דערשפּירט זיך באלד
א פיינטשאפט א פארביסענע
צום גומן פעמער שמואל'יקן,
א ווילן אָן אים זיך נוקם זיין,
ארייננווארפן אין חרם אים —
א חרם ניט קיין געמלאכן:
אָן שופרות און אָן ליכט שווארצע —
א סוחר'ישן באַיקאַט.

„אָט הערט, רכותי, איין זיך גוט:
אין אלע, אלע וועלט-טיילן,
אין מדינה'ס און מדינה'לאך,
ליגן פעטער שמואל'יקעס רייכטימער:
אינדוסטריען מיליאַנדיקע,
אינדוסטריען ביליאַנדיקע;
א חוץ דעם האָט גרויסמוטיק ער
די דאָרטיקע רעגירונגען
קרעדיטן ניט געזשאלעוועט —
קרעדיטן אומגעהייערע,
אזש הונדערט מיליאַנדיקע —
אויף זעקס ביז צען פּראָצענט.

„נאטירלאך, פעטער שמואל'יק איז
קיין קלויזניק, קיין שלומיעל ניט —
משכנות האָט גענומען ער:
א פאַסט-געשעפט א מלוכה'שן,
אן אייזענבאן, א קוילן-גרוב,
א גרוב פון גאלד און דימענטן,
א בראַנפן-מאַנאַפאַליע,
א טאבאק-מאַנאַפאַליע —
דאָס אלץ איז עפעס ווערט.

„און איצט, חברים-מיטבירגער!
באטראכט די סיטואציע:

א מאריף א געהעכערטער
פלוס . . . מויערן פארשלאָסענע
פאר מענטשן-קינדער הונגערענדע,
מיט הארץ, געהירן, מוסקולן,
וואָס האָבן ניט וואו צו ארבעטן
און . . . רייסן זיך צו אונז,
וואו שטרעקעס אומגעהייערע
פון לאנד נאָך ניט באפעלקערטן,
מיט גאָט'ס מתנה'ס אָנגעפילט,
אלץ ווארטן און . . . דערווארטן זיך ניט
אויף האַרעפאשנע הענט.

„פארשטייט איר שוין, וואָס טרעפן קאָן? . . .
געצוואונגען צו אוועקצוגעבן,
א דאנק די הויכע מאריפן,
פאר א נישטיקן, א הונגער-פריין
די פרוכט פון זייערע ארבעטן
ביי זיך דאָרט אין דער היים,
וועלן סוף-כל-סוף די הונגערענדע —
ווער ווייסט: ביז וואנען? — אַפּשטעלן
די ארבעט די אומזיסטיקע
און . . . הונגערן נאָך מער;
און אונזערע אינדוסטריען,
ניט האָבענדיק קיין קונדן מער,
וועלן מוזן דאָרט זיך צושליסן
און . . . ס'הארץ מיר זאָגט, פארוואנדלען זיך
אין חורבה'ס ביז צום גרונד.

„טאָ ווער זשע, ווער וועט צאלן אונז
די יערלאכע פראַצענטן כאַטש
אויף די חובות אומגעהייערע,
וואָס קומט אונז פון מלחמה-צייט
פון יענע דאָרט בעל-חוב/ניקעס:
די מלוכה'ס און מלוכה'לאך
פון כמעט דער גאַרער וועלט?״

„און ... הערט! עס איז דאָך מערקווירדיק:
כ'האַב קיינמאל ניט געליטן נאָך
פון קיין האַלוצינאציעס;
נאָר לעצמענס — איך בין מודה זיך —
פאַר די אויגן מיר די גייסטיקע
שוועבן אום, ווי שאַמענס פינצטערע,
אומהיימלאכע און שרעקלאכע,
און גיבן מיר קיין מנוחה ניט,
ווי פליגען שטאַרק דאקומשלווע,
פיר ווערטער, גרוואס-שוידערדיק,
פול שדים-און-געשפענסטער-שרעק,
וואָס מ'שרייבט זיי—אנדערש קאָן מען ניט—
ניט מיט טינט און ניט מיט פעדערן —
מיט שווערדן און מיט מענטשן-בלוט . . .
דאָס ערשמע וואָרט — מלחמה איז . . .
דאָס צווייטע — רעוואָלוציע . . .
דאָס דריטע — קאָנפּיסקאציע . . .
דאָס לעצט — עקספּראַפּריאציע . . .
באקענטע ווערטער . . . ניין?

„נאַר . . . גאַרנישט: עס איז לעכערלאך
פאר ווערטער בלויז צו שרעקן זיך.
און, איבריגענס, מיר האָבן דאָך —
א פּלאַטע א געוואלדיקע,
די . . . אורח'טע בכבוד'ע,
וואָס רוט ביי אונזער ברעג;
וואָס מיר פייערן איר יום טוב היינט
מיט שאלן און טרומיטערן,
מיט פויקן אלץ פארטויבענדע,
מיט תפלה'ס און מיט לויב געזאנג
(זי'ט כשר עם פארדינט . . .)
און, חוץ לזה, מיר בויען דאָך,
יאָר אויס, יאָר איין, אומאויפהערלאך,
אלץ מער און מערער קריגס-שיפן,
און שטארקסטע, און מאַדערנסטע,
וואָס יעדע קאָסט א שלל אונז אַפּ,
מיליאָנען אָן א צאל.

„וועט זי שוין, אונזער וועכטערן
אויף אלע וועגן מסוכנ'ע:
אין ווייטע, טיפע וואסערן,
אויף פרעמדע טעריטאָריעס,
צווישן פעלקער האלב-בארכארישע —
פארהיטן אונזער נאציע'ס,
מיט שווייס און בלוט געשאפענעם,
אויף דער גאַרער וועלט אומדאנקבארער
צענטרענצעלטן האָב-און-גומס.“

(עפילאָג)

שטארק באגייסטערט פון די קלוגע,
מייסטערהאפטע, שיינע רעדעס;
איבערפילט מיט הייסער ליבע,
מיט באוואונדערונג און צוטרוי
און מיט ערנפורכט אָן שיעור
צו דעם מאיעסטעמיש-שיינעם,
אומפארגלייכלעך-אימפאָזאנטן,
אומבאזיגבאר שטארקן פלאַט, —
האַט די מאסע, איבערגליקלעך,
מיט באפליגעלטע געדאנקן,
מיט דערהויבענע נשמה'ס
און גרויס דאנקבארשאפט צו גאַט,
אויפגעקנוילט זיך און צעשאַטן . . .
און צעגאנגען זיך פאמעלאך,
ווער א היים צו א זאמן מאַלצייט,
ווער אין פארק צו כאפן א דרעמל,
און ווער — פאר'חשכ'ט און אין טראנטעם,
אין . . . א זייטיק שמוציק געסל
ערגעץ-וואו, פון גאַט פארגעסן,
וואו מע שטייט אין לאנגע רייען
און מע ווארט לאנג אויף א צעמל
פאר א ווייכן, פרישן זעמל
און א ווארעם ביסל זופ.

יוני, 1930

מ י י ן ו י ד ו י

א.

א מאַלצייט א רייכן האָב היינט איך געגעסן:
געשמאקע און פעטע מאכלים א סך.
א זאטער, א פולער, א מידער, א שווערער,
האָב לאנגזאם, פאוואָלינקע זיך אין א וויג-שטול
אריינגעזעצט, אום צו פארדייען די שפייז,
און, שאַקלענדיק פויל זיך, פארטיפט אין רעיונות.
נאָר באלד האָט א דרימל מיין מארך איבערוועלטיקט
און . . . פלוצלונג ז'אָרנטערגעפלוויגן פון הימל
א מלאך א בייזער, מיט טויזענטער אויגן,
און תיכף א כאפ געטאָן מיך אין די אַרעמס,
ווי א שפארבער זיין רויב אינ'ם מעכטיקן שנאָבל,
א פאטש געטאָן מיט זיינע פלאמענדע פליגלען
און בליץ-שנעל א הויב געטאָן זיך אויף צוריקוועגס,
צוריק אין דער הויך, און אלץ העכער און העכער . . .
און ווי ער האָט מיט מיר דערגרייכט נאָר דעם הימל,
האָט ער מיך פון דאָרטן געגעבן א שליידער
אראָפּ אינ'ם טיפן אומענדלעכן וועלט-רוים.
און — גלייך האָבן שדים, מלאכי-חבלה,

מיך אויפגעכאפט אויף זייערע מעכטיקע פליגלען,
און שנעלער פון בליצן וועלט-אויס און וועלט-אויין מיך
געטראגן דורך צאללאזע ענדלאזע וועלטן
און, ענדלעך, צום טויער פון גיהנום געבראכט.
און דא באלד פארטויכט מיך א קנאלענדער דונער —
די שטימע פון דומה (כ'האב תיכף דערקענט אים:
כ'געדענק זיין פארטרעט נאך פון „מנורת המאור“)

„אהא! איר'ט געפאקט אים, דעם מומר להכעים! . . .
איך ווארט שוין אויף אים דא מיט מיינע משרתים.
שמיאל האט נאך וואס געבראכט מיר פון הימל,
פון בית-דין של מעלה, זיין פסק, דעם גערעכטן:
ס'פלעגט איבלען ביים לעבן אים דער ריח פון קדושה,
די טומאה — פארשאפן אים א ריח ניהוח —
טא ווארפט אים אין קעסל פון . . . זודיקער סמאלע,
און לאזט אים א וויילינקע דארטן זיך טוב'לען . . .
און, ער זאל, חלילה, ניט ווערן דערטרונקען,
טוט אן אויפ'ן האלז אים דעם אלטענ'ס קמיע . . .
מיר דארפן, חברים, אים צוהיטן אויף שפעטער:
שמראפן נאך שווערערע ווארטן אויף אים.“

ווי א האק האָט דער פסק שיר צעשפּאַלטן מיין קאַפּ,
און ארויס פון מיין ברוסט א פּאַרצווייפּלונגס-געשריי
האָט גענומען זיך רייסן; נאָר עפעס האָט פּלוצלונג
פאַרשלאָסן דאָס מויל מיר... פאַרשטיקט מיר דעם אָמעס...
און אָט-אָט-אָט, פיל איך, אָט קומט שוין מיין סוף...
צום גליק האָב איך — פּלוצלונג פון דרעמל דערוואַכט.

באַנאַסן מיט נויט-שווייס, מיט בלאַנדזשענדע בליקן
באַקוקענדיק אלעס ארום זיך אין צימער,
בין איך צום באַוואוסטזיין געקומען פאַמעלעך.
און כאַטש כ'האַב פאַרשטאַנען, אז דאָס איז געווען נאָר
א בייזער, א וויסער, פאַנטאַסטישער חלום,
איז דאָך מיט מיר, הערט איר, געשעען א וואונדער:

די געמלעכע ווארהייט האָט פּלוצלונג אַנטפּלעקט זיך
אין שטראַלענדער הערלעכקייט פאַר מיינע אויגן,
און מיט אירע ליכטיקע, גאַלדענע שטראַלן
באלויכטן דעם תּחום פון מיין מוּזיקלעך נשמה,
און אליין, אליין איז ליכטיק און קלאַר מיר געוואָרן:
כ'האַב פּלוצלונג דערזעען, אז איך האָב געבלאַנדזשעט,
געפירט פון'ם שטן, אויפ'ן וועג פון'ם לעבן,
און איך האָב געזאָגט צו זיך זעלבסט אין מיין האַרצן:
דער חלום — דאָס איז מיר פון גאָט א התראה,
כ'זאָל קומען צו אים מיט א תשובה שלמה...
האַב איך תּיכּף באַשלאָסן, ניט וואַרטענדיק אויף שפּעטער
(ווער ווייסט וועמענס מאַרגן?) טאַקע באלד זאָגן יודין.

ב.

אשמתי, זויי ז' מיר! איך בין שולדיק
פאר דיר, א גאט! דאך . . . זיי געדולדיק
און האב רחמנות אויף דיין קינד!
איך זוייס: איך בין ניט ווערט אפילו,
דאך שענק מיר, טאטע, דיין מחילה
אויף מיינע גרויסע, שווערע זינד!

איך בין זיך, גאט, פאר דיר מתוודה:
כ'האב ניט איינמאל—טויזענט מאל אוודאי
געמאכט דיין תורה צו געשפעט;
כ'האב ניט געגלויבט, אז זי ז' פון הימל,
וואו דו טוסט קיינמאל ניט קיין דרימל,
פארוואלגערט אייביק מיט געבעט.

כ'האב ניט געאכטעט איר „מען טאר ניט“.
כ'האב געלייקענט, אז פון גארניט
האסטו געמאכט די גאנצע וועלט,
אז מיט א וואונק נאר, בלויז מיט ווערטער
האסטו אין וועלט-רוים אויף די ערמער
די ליכטלאך אלע אויסגעשטעלט.

כ'האָב געלייקענט אין השגחה,
אין שכר ועונש, אין הצלחה,
אפילו . . . זעלכסט אין דיר, אַ גאַט!
און איך האָב אלע דיינע דינים,
וואו ס'ליגט א מיפער, שארפער זינען,
געמאכט צו חוזק און צו שפּאַט.

כ'האָב געטרונגען יין-נסך,
געגעסן טרפה'ס, ברויט אין פּסח,
געפּאַרן שבת און גערויכערט,
און — קיינע פּלאַמבעס, קיין הכשרים
פון רבנים, אידן כשרים,
האָב קיינמאַל, וויי איז מיר, געברויכט.

כ'האָב ניט געפּאַסט קיין יום כּפּורים,
און זיך ניט אָנגע'שכור'ט פּורים;
קיין ברכה קיינמאַל ניט געמאכט,
כאַטש אלץ, וואָס דו, גאַט, טוסט באשאפן
פאר מענטשן-קינדער, דיינע שקלאפן,
גענים איך שטענדיק, טאָג און נאכט.

כ'פּלעג גיין אמאָל אין שול אפילו,
און זיך פאר'דב'ק'ען אין א תפילה,
ווי איך וואַלט זיך צו דיר באהעפט . . .
געטאָן דאָס אַבער נאָר לפנים:
צוליב משפּחה, מחותנים,
און מייסטענס גאָר צוליב געשעפט.

און ניט אליין נאָר, שטארקער בורא!
בין איך געווען א בעל עברה,
באהערשט פון שטן'ס גרויסער מאכט —
כ'האָב אויך פיל אנדערע דיינע קינדער,
ווי בן-נבט, פאר גרויסע זינדער
און פאר אומגלויביקע געמאכט.

און כאָטש, רכונו דעלמא כולא!
איך ווייס, אז תשובה איז קיין סגולה
פאר א ירבעם בן נבט:
פאר אים, דעם חוטא ומחטיא יענעם
איז ניט גענוג דער גאנצער גיהנום
מיט אלע דיינע שטראָפן, גאָט!

דאָך . . . ביז ניט אלעס איז פארביי נאָך:
כל-זמן דער שכל איז מיר טריי נאָך,
כל-זמן די נשמה איז אין גוף,
פילט אָן א האַפענונג מיך א זיסע,
אז פריער, שפעטער, נאָך מיין מיתה,
וועסטו נעמען מיך צו זיך ארוף.

און איך בין דיר פאַראוים מבטיח:
פון היינט שוין אָן ווער איך אויס מדיח,
— אויך איך אליין ווער היינט נאָך פרום —
כ'וועל די כופרים שטארק פארפאָלגן,
און מעגן זיין ווי שווער די פאָלגן,
און מעג מען קוקען אויף מיר ווי קרום.

און איך וועל ווידמען דיר מיין פעדער:
מיט לייב און לעבן העלפן יעדער
באוועגונג אין דיין נאָמען, גאָט!
מיט שיינע פּערזן הויך באַזינגען,
(אין יעדער בלאַט, זאָס וועט מיך דינגען)
דיין יעדן הייליקן געבאָט.

—פאַרגיכ־זשע, גאָט, מיר די חטאים!!
נאָר . . . אַך! ער שווינגט . . . ווייזט אויס — ניטאָ אים
אין הימל אויך ווי אויף דער ערד . . .
אומזיסט האָב איך נאָר צייט גע'פטר'ט,
געשלאָגן „על חטא“ זיך און פאַרמאמערט:
מיין וידוי . . . קיינער האָט געהערט.

ערב פּסח, תרצ"ב לפ"ק

אומזיסט דאָס באַקלאַנג זיך

1

אַ, גאַט! דו האָר אלמאכטיקער!
וואָס האָסטו אויף מיר זיך אָנגעזעצט
די לעצטע פינג יאָר?
אין אָנהויב האָסטו ווייטאַקן
ארטריטישע* מיר איינגעטיילט —
ניט צו דערטראַנג גאָר:
ווען כ'טו נאָך איצט א טראַכט פון זיי,
שטעלט דיבאם אויפ'ן קאַפּ זיך אויף
מיין פאַמלע גרויע האָר.

דערנאָך א שד . . . אויף רעדער פיר,
מיט אויגן פלאַמיק-ברענענדע,
אויף מיר האָסט אָנגעשיקט,
און ער מיין קאַפּ צעבלומיקט האָט
און פון א קני דעם קנאַכן-ביין
אויף קרישקעלאַך צעדריקט.
צוויי יאָר אוועק פון דעמאַלט שוין —
דאָך שמאַרצט נאָך שטאַרק דאָרט צייטנווייס,
ווי עפעס פיקט און פיקט.

* „ארטריטיס“ „Arthritis“, אַנטציונדונג פון די געלענקען, די ביין שלעסער פון די פיס, קני, היפטן און אַזוי ווייטער.

און לעצמנס האָב זיך אויסגעגליטשט
ביינאכט אין הויף אין פינצמערן,
געפאלן פון א שטיג,
און . . . מיט א פוס פארגיפסעוועט,
מיט גיהנום שמארצן שיסנדיק,
אין בעט ווי א גולם ליג
דורך מעג און נעכט א שלאַפלאַזער . . .
אין קאַפּ געדאנקען פינצמערע
און אנגסט און פיין אין בליק.

ס'איז אמת: כ'בין א זינדיקער,
מיט גאַטלאַזע געדאנקען פול,
געווען מיין לעבן לאנג:
צו אלין וואָס נאָר פארבאַטן איז
פון דיר און דיינע הייליקע
געשלעפט האָט מיך א דראנג;
א שוואַכלינג, אַן שום ווידערשמאנד,
האָב נאַכגעגעבן אלעס איך
מיין זינדיקן פארלאנג —

האָב תשובה דאָך געטאָן איך שוין . . .
שוין ווי דוי אפילו אַפגעזאַקט
אַט ערשט ניט לאנג צוריק:
פאר גאָר דער וועלט האָב אַפן איך
מיט שוואַרץ אויף ווייס פארשריבן אלץ —
פארברענט אויף אש די בריק,

וואס וואָלט געפירט אין גיהנום מיך,
געטריבן מיט בייטשן אייזערנע,
אויף גליענדער דראַטן-שטריק...

מאָ וואָס-זשע, גאָט אלמאכטיקער,
גערעכטער, באַרמאהאַרציקער,
וואָס האָסטו אַי צו מיר?
וואָס שמערסטו מיר פאַרענדיקן
מיין לעבנס-אַרבעט וויכטיקסטע,
וואָס איינגעוועבט אין איר
האַב איך מיין „איך“, דאָס גייסטיקע,
דאָס איינציקע, וואָס ווערטפול איז —
די טייל, וואָס קומט פון דיר?

2

זעפירן-אַרטיק שוועבנדיק
פון ספערן ווייטסטע, הימלשע,
דערטראַקט צו מיר אַ בת-קול זיך,
אַ צאַרמע, דינע שמים,
און פליסערט שמיל אין אויער מיר:
„אומזיסט איז, מענטש, דין שטורעמען!
דו רעדסט ניט צו אַ באשעפעניש
פון פלייש און בלוט און אַדערן —
צו גאָט, צום „אַל-אַלהים“ —
אַ וועזן אומבאַגרייפלעכעס,
אַן אין-סוף, אַן אומענדלעכקייט,
אַ גייסט, אַ לויטער רוחניות...“

און דיין באקלאַנג זיך, מענטשן-זון,
די טענה'ס דיינע, שמערבלעכער, —
דו עפר, אפר, גשמיות —
דערגרייכן ניט צו אים:

„אין קרייז פון א מלאכים-כאַר,
מיט וואונדערלעכן לויב-געזאנג
פארטומלענדיק דעם קאסמאס-גאנג . . .
דאַרט זיצט ער מאיעסטעמיש זיך
אין הימל (אין זיין אייגענעם*)
אויפ'ן פייערדיקן שטול . . .

מאָ ווי-זשע, מענטשל נישטיקער,
ווי וואגסטו גאָר זיך איינריידן:
די מאיעסטעמ די געטלעכע
וועט איר פאלאץ דעם הימלשן
פארלאַזן און אראָפנידערן
צו דיר, אין יאמער-טאל —
אויף ד'ר ערד, וואָס זי'ט אוועקגעשיינקט*
דעם מענטשן-מין — אוממענטשלעכן,
אומזיניקן, פארווילדעטן
פון געלט-זוכט און פון הערשאפט-לוסט,
פון אבערגלויבן, אוממאָלעראניץ,
און מיט ליידנשאפטן פול?!“

נאָוועמבער, 1982

(* „השמים שמים לאדני, והארץ נתן לבני אדם.“ — תהלים קט"ו, 16.

אינהאלט-פארצייכעניש

זייט	פאעמע
7	1. א במקום הקדמה, פון פערפאסער
29	2. הקדמה, פון אב. גאלדבערג
42	3. צו מיינע גייסטיקע קינדער
44	4. דער ארבעטער צום סאלאוויי
46	5. די אויסשטעלונג
50	6. לבני קורח מזמור
53	7. וואלן
55	8. מזמור לתורה
57	9. צום ניינצענטן יארהונדערט
62	10. איך זינג ניט קיין שירה
67	11. ווען איך זאל באזיצן
69	12. דער לאַנדאָנער קאָנגרעס
75	13. דאָס „אידנטום“ גערעטעט
97	14. פאגראמען און גלויבן
82	15. פּרילינג און איך
85	16. תחיתיהמתים
88	17. אויף יאהאן מאסט'ס קבר
91	18. דאָנקזשע גאָט!
96	19. איך און מיין מוזע
102	20. אַ חלום
108	21. אויף גערשוני'ס קבר
110	22. די געבורט פון נאסליעדניק
112	23. וואָס טוט מען?
117	24. דער שטראָם פון לעבן
119	25. לאַזזשע, מאַמע
124	26. באַמערקונג צו דער פּאָעמא „די מאַסקע פון אַנאַרכיע“
128	27. די מאַסקע פון אַנאַרכיע

אינהאלט-פארצייכעניש

זייט

פאעמע

	.28 באַמערקונג צו דער פּאָעמא:	
155	„דער אייראָפּיאישער קאָנצערט“	
159	דער אייראָפּיאישער קאָנצערט	.29
169	זינג	.30
172	דער שמיד און דער קעניג	.31
175	קינסטלער - כּישוף	.32
177	דערוואַכונג	.33
179	בייז-באַל	.34
185	דער נביא	.35
188	אַ מיליטער פּאַראַד	.36
190	קאָנטראַקטן	.37
195	הקפות	.38
200	ביים ים-ברעג	.39
203	פּורים	.40
210	חנוכה	.41
214	ניט וואַרף אַוועק מיך!	.42
218	אויפ'ן קראַנקן בעט	.43
225	ס'איז קיינעם, קיינעם'ס שולד	.44
228	ביים סדר	.45
232	יום-כּפור	.46
237	געוויטער	.47
245	וואַנדער-לאַנד	.48
247	קינדער	.49
250	אַ מאַראַלישער מענטש	.50
255	אַ זאָגט מיר, וואַרום און ווי לאַנג?	.51
257	אַ טעות	.52
261	רבי מאיר-בעל-נח אין חרם	.53
270	אונזער פּלאַטע	.54
287	מיין ווידוי	.55
294	אומזיסט דאָס באַקלאַגן זיך	.56

